

中華民國三十八年七月
國立編譯館編
新編國語辭典
第一冊

國語

中華民國三十八年七月

國立編譯館編

第一冊

中華民國三十八年七月

959.3

959.3

959.3

ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ

๑๕๙.๓

ป ๒๔๗

ด. ๔๓

โศกนาฏกรรมรัชกาลที่ ๗ ๑๕๖๑๗๐

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๔๓

เรื่อง ๑๓๕๑ เหตุของ คณะ พ่อค้า ฝรั่งเศส

ซึ่ง เข้า มา ตั้ง ครั่ง กรุงศรีอยุธยา

ตอนแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

พิมพ์ในโรงพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน

นายพันเอก พระยาวชิรไตรสาคร (อำนาจ อมาตยกุล)

เมื่อ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๗๐

๓๘๑๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

คำนำ

นายร้อยโท ทวีวัฒน์ อมาตยกุล จะทำการ แปลง ศัพท์ สอนของ คุณ
นาย พันเอก พระยา วิจิตร์ สวัสดิ์ (อำมพร อมาตยกุล) ผู้บิดา ไคร์
พิมพ์ หนังสือ แจกใน เวลา พระราชทาน เพลง ศัพท์ กว๊าย ได้ มา ขอ
หนังสือ ที่ ราชบัณฑิตยสภา กรรมการ จึง เลือก เรื่อง จดหมาย เหตุ
ของ คณะ พ่อค้า ฝรั่งเศส ซึ่ง เข้า มา ตั้ง ครั้ง กรุงศรีอยุธยา ภาค ๔
นับ เป็น ประชุม พงศาวดาร ภาค ที่ ๔๓ ให้ พิมพ์

จดหมาย เหตุ คณะ พ่อค้า ฝรั่งเศส เรื่อง นี้ ศาสตราจารย์ ยอช เซเกส
เลขา พุทธการ ราชบัณฑิตยสภา ได้ ขอ คัด มา จาก ประเทศ ฝรั่งเศส สราว
ออก ไป เข็ม บ้าน เรือน พ.ศ. ๒๔๖๓ ตาม รายงาน ที่ ศาสตราจารย์
ยอช เซเกส จด มา ได้ นั้น ปรากฏ ว่า ได้ พย แผลง หนังสือ เหล่า นี้ ๔
แห่ง คือ ที่ ๑ กระทบ ว่า การ เมือง ขึ้น แห่ง ๑ เป็น รายงาน แล จดหมาย
ต่าง ๆ ที่ รัฐบาล ฝรั่งเศส ได้ รับ จาก ประเทศ สยาม ที่ กระทบ
ทศการ เรือ แห่ง ๑ เป็น สำเนา จดหมาย แล คำสั่ง ต่าง ๆ ที่ ได้ ส่ง มา
ยัง ประเทศ สยาม ที่ ๒ กระทบ ต่าง ประเทศ แห่ง ๑ เป็น สำเนา
หนังสือ สัญญา แล รายงาน สำคัญ ที่ คณะ ทูตา พุทธ ฝรั่งเศส ซึ่ง เข้า มา
เมือง ไทย ใน แผ่นดิน สมเด็จ พระนารายณ์ มหาราช ได้ ทำ เสนอ เสนาบดี
กระทบ ต่าง ประเทศ ไว้ ที่ หอ สมุท สำหรับ นคร แห่ง ๑ เป็น เรื่อง

เบ็ทเคตต์ ที่ เกี่ยว กับ เมืองไทย ใน เวลา นั้น มี ทั้ง ต้น ฌัก แล สำเนา
 จกหมาย เหตุ ที่ เกี่ยว อยู่ ตาม กระจง ต่าง ๆ ศาสตราจารย์ บอช
 เซเคส ซอ คัก มา ได้ คราว นั้น แต่ ๓ แห่ง ที่ กระจง ทหาร เรือ
 ยัง ไม่ได้ มา ศาสตราจารย์ บอช เซเคส หวังใจ ว่า คง จะ ได้ มา
 ใน ไม่ช้า

จกหมาย เหตุ คณะ พ่อค้า ฝรั่งเศส ที่ เข้ามา ตั้ง ครง กรุงศรีอยุธยา
 นี้ ว่า โดย รูป เรื่อง ที่ เกี่ยว กับ พงศาวดาร ก็ คล้าย กับ จกหมาย เหตุ
 คณะ ขากหลวง ฝรั่งเศส ผิด กัน แต่ ความ มุ่งหมาย ของ คณะ คือ
 พวก ขากหลวง มุ่ง หมาย ใน การ สอน ศาสนา มาก มี เหตุ การณ์
 อันใด เกี่ยว แก่ การ ศาสนา ก็ จด ลง โดย พิเศษ พวก พ่อค้า ผู้ มุ่ง
 มาก อยู่ ใน การ ค้า ชาย ก็ จด ราว ละเอียก ไป ใน ทาง ค้า ชาย ส่วน
 ประวัติ ของ บ้านเมือง ใด รู้ เห็น อย่างไร ก็ จด อย่าง นั้น ข้อความ
 จึง ตรง กัน ข้าง แล ผิด กัน ข้าง เพราะ เป็น ธรรมดา ของ คน
 ภายนอก จะ ล่วงรู้ การ บ้านเมือง ภายใน ได้ ละเอียก นั้น ยาก จกหมาย
 เหตุ ที่ คน ใน สมัย นั้น จด ไว้ ถึง จะ ไม่ แจ่ม แจ้ง ที่ เกี่ยว ก็ ยัง เช่น
 หนังสือ ที่ ช่วย ความรู้ ใน พงศาวดาร สมัย นั้น เพราะ เป็น เรื่อง ที่ ได้
 ยิน แก่ ทุรู้ เห็น ด้วย คา ใกล้เคียง ความ จริง โดย มาก

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๙ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๗๐

พินาสองพัน

อุปนายก

นายพันเอก พระยาวิชิตสรสาตร์
(อำนาจ อมาตยกุล)

ประวัติสังเขป

นายพันเอก พระยาวิชิตสรสาตร์ (อำนาจ อมาตยกุล)

นายพันเอก พระยาวิชิตสรสาตร์ นามเดิม อำนวย นามสกุล อมาตยกุล เกิดเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ตรงกับวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นบุตรที่ ๒ ของ พระยา อภัยรณฤทธิ์ (ถวิล อมาตยกุล) คุณหญิง ทราชมสงวน ภ.จ. เปนมารดา มีพี่น้องร่วมท้องชาย ๔ หญิง ๓ รวม ๗ คน คือ

๑ พระยาอภัยรณฤทธิ์ (กระเชียร อมาตยกุล) ได้แต่งงานกับ คุณหญิงเผื่อน ธิดาพระยาไชยศึกราชเศรษฐี (ชวค ไชยศึกพุกกณะ)

๒ พระยาวิชิตสรสาตร์ (อำนาจ อมาตยกุล)

๓ พระยาอรรณถกยวฑวาท (กระแสด อมาตยกุล) ได้แต่งงานกับ เพ็ญ ธิดา หลวงฤทธิ์นายเวร (พุก เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

๔ ท่านผู้หญิง ชรรมาธิกรณาธิบดี (นางเขาวัว) สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ดำรัสขอแล้ว พระราชทานเจ้าพระยาชรรมาธิกรณาธิบดี (หม่อมราชวงศ์ บุ่ม มาลากุล ณ อยุธยา)

๕ นาง สรภพิศาล (ชลอ อมาตยกุล) ได้แต่งงานกับพระสรภพิศาล (คำวิศ อมาตยกุล) บุตร หลวงพิทักษ์พิสัย (ประวัติ อมาตยกุล)

๖ พระยารัษฎาเทพ (เขาวัว อมาตยกุล) ได้แต่งงานกับวลี ธิดา นายประยูร อมาตยกุล

๗ นางสาว สนาท อมาตยกุล

เมื่อ ร.ศ. ๑๐๕ (พ.ศ. ๒๔๒๙) พระยาวิจิตรสรรสาร อายุ ๖ ปี ได้เริ่มเรียนอักษรวิธ ภาษาไทย แล เลขในสำนัก หลวง มหาสิทธิ ไวหาร อยู่ ๔ ปี ถึง ร.ศ. ๑๐๙ (พ.ศ. ๒๔๓๓) ย้ายไปเรียนโรงเรียน สุนันทาลัย อีก ๔ ปี ร.ศ. ๑๑๓ (พ.ศ. ๒๔๓๗) บิดา ส่ง ไปให้ ศึกษาใน ต่าง ประเทศ คือ ไป ศึกษา ภาษา อังกฤษ อยู่ที่ สิงคโปร์ ๒ ปี ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) เมื่อ อายุ ๑๖ ได้ ออก ไป ศึกษา วิชา ใน ประเทศ อังกฤษ ๓ ปี ถึง ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) จึง ย้าย ไป เรียน วิชา นิติ นิยม ที่ โรงเรียน ประเทศ สก๊อตแลนด์ ซึ่ง โดย ปรกติ สก๊อต นี้ มัก พอใจ เล่า เรียน วิชา ประเภท นี้ มา แด่ บรรพบุรุษ แล้ว เมื่อ เสร็จ การ เล่า เรียน จาก ประเทศ สก๊อตแลนด์ แล้ว จึง กลับ เข้า มา รับ ราชการ เป็น ลำม แพนท ภาษา อังกฤษ กระทรวง ยุติธรรม เมื่อ เดือน มกราคม ร.ศ. ๑๒๐ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

ถึง เดือน เมษายน ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ย้าย จาก กอง ลำม ไป เป็น เสมียน อยู่ใน ศาล ฎีกาชั่วคราว จนถึง เดือน มกราคม ปีนี้ จึง ย้าย กลับ มา รับ ราชการ ใน หน้า ที่ ลำม ตาม เติม แล ได้ สัมค เข้า เป็น นักเรียน กฎหมาย ใน เดือน กุมภาพันธ์ ปีนี้ ด้วย

ถึง ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ได้ พระราชทาน บรรดาศักดิ์ เป็น หลวง สุนทรานุกูลกิจ เมื่อ เดือน มิถุนายน คง รับ ราชการ เป็น ตำแหน่ง ลำม อยู่ ตาม เติม จนถึง เดือน เมษายน ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑) ไป รุด เกลาฯ ให้ ย้าย ไป เป็น ผู้ พิพากษา ศาล โบริสกา ที่ ๒

ไป สอดไล่ กฎหมายไว้เป็นเหตุขัดข้อง ชั้น ๒ เมื่อเดือน มกราคม ร.ศ. ๑๒๗ นั้น ครัวราชการเป็นผู้พิพากษาศาลไวยุติภาอยู่จน พ.ศ. ๒๔๕๖ รวมเวลา ๖ ปี

ในระหว่างนี้ได้พระราชทาน ทราข้างเผือก ชั้นที่ ๕ ทิพยาภรณ์ เป็นบำเหน็จ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๓) และได้พระราชทานยศ เป็น รองอำมาตย์เอก เมื่อเดือน สิงหาคม ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ต่อมา ถึง วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้พระราชทานกรมมกุฎ สยาม ชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์ เป็นบำเหน็จ อีก ดวงหนึ่ง

ถึงเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้อ้ายไปรับราชการในตำแหน่งปลัดกรมพระธรรมมุนูญทหารบกกระทรวง กระจายโตม ได้เป็นที่ นายพันตรี อยู่ปีหนึ่ง ถึงเดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ จึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน สัญญาบัตรยศ เป็น นายพันตรี ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้รับพระราชทาน สัญญาบัตร ยศเลื่อนขึ้น เป็นนายพันโท และได้พระราชทานสัญญาบัตร บรรดาศักดิ์เลื่อน เป็น พระวิสิท สรสาคร ในเดือน มกราคมปี นี้ ด้วย

ต่อมา ถึง เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้พระราชทานสัญญา บัตร ยศเลื่อนขึ้น เป็น นายพันเอก และได้พระราชทาน ทราข้างเผือก เลื่อนชั้นเป็น ชั้นที่ ๔ จตุราภรณ์ เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคมปี นี้ ด้วย ต่อมา ถึง เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้พระราชทาน สัญญาบัตร บรรดาศักดิ์เลื่อนขึ้น เป็น พระยาวิสิทสรสาคร ครัวราชการ อยู่ใน กรม พระธรรมมุนูญ ทหารบก ตลอดมา

นอกจากเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พระยาวิจิตรศาสตร์ยังได้รับ
พระราชทานเหรียญที่ระลึกในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ตามบรรดาศักดิ์
อีกหลายประการ คือ

ได้พระราชทานเหรียญรัชมังกดเงิน เมื่อ ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ.
๒๔๕๐)

ได้พระราชทานเหรียญรัชมังกดเงิน เมื่อ ร.ศ. ๑๒๗
(พ.ศ. ๒๔๕๑)

ได้พระราชทานเหรียญบรมราชาภิเษก (รัชกาลที่ ๖) เงิน เมื่อ
ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔)

ได้พระราชทานเหรียญบรมราชาภิเษก (รัชกาลปัจจุบัน) เงิน เมื่อ
วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘

นายพันเอก พระยาวิจิตรศาสตร์ (อ้ายวย อมาตยกุล) ได้แต่งงาน
กับคุณหญิง พูน อีคาคนที่ ๑ ของมหาอำมาตย์ตรี พระยาโชฎีก
ราชเศรษฐี (มีน เลิศเศรษฐี) เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๖
มีบุตร อีคา รวม ๘ คน คือ

๑ บุตรชื่อ ทวีวัฒน์ อมาตยกุล เป็นนายร้อยโท รัชมังการ
ในกระทรวงการรถไฟ เป็นผู้รับตำแหน่งผู้รักษาพระบรมมณูญกรม
พระบรมมณูญ ทหารบก

๒ อีคาชื่อ พัทธเพิ่ม อมาตยกุล

๓ อีคาชื่อ พูลเจริญ อมาตยกุล

๔ อีคาชื่อ เพิ่มศิริ อมาตยกุล

๕ บุตร ชื่อ ดนัยกมล อมาตย์กุล ไปศึกษาวิชาอยู่ณประเทศ
ฝรั่งเศส

๖ ธิดา ชื่อ พิงใจ อมาตย์กุล

๗ ธิดา ชื่อ อามจิตร อมาตย์กุล

๘ บุตร ชื่อ จินตมัย อมาตย์กุล

นายพันเอก พระยาวิชิตสรสาทร เป็นผู้ ที่ ตั้ง คนไว้ ใน ที่ ชอบ คือ
ตั้ง คนไว้ เสมอ ไม่ มี อก ไชย ใฝ่ สูง แล ไม่ อด ม ชู ษ ณะ ของ คน จน เกิน ไป
สม คัวย พระ ขาด ี่ ว่า อด ุค ุศ ม มา ุณ ิธิ จึง เป็น ที่ ชอบ พอ แก่ ญา ติ แล มิ ทร
ทัว ไป

นายพันเอก พระยาวิชิต สรสาทรป่วยเป็นโรคหัวใจพิการ ถึงแก่
กรรมที่ถนนเพลินจิตร เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐
กำหนดอายุได้ ๔๖ ปี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
หีบ ทอง ที่ข ึบ เป่น เกียร ติยศ

สืบ ประวั ติ พระยาวิชิตสรสาทร เท้า ี่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

คำสั่งสำหรับมองซิเออร์เวเรต์ ซึ่งจะเข้ามาประเทศสยาม

พร้อม กับ ราชทูต	หน้า	๑
เครื่องราชบรรณาการ ของ พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔	,,	๑๐
บัญญัติของที่ มกุฎราชกุมารี ส่ง มาถวายสมเด็จพระราชบิดา แห่ง กรุง ศรีอยุธยา	,,	๑๘
บัญญัติ ของ ที่ พระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส ส่ง ไป พระราชทาน มองซิเออร์ คอมนซันซ์	,,	๒๐
บัญญัติของที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส พระราชทานแก่ราชทูตที่ ๑	,,	๒๓
บัญญัติของ ต่าง ๆ ที่ พระเจ้า หลุยส์ ที่ ๑๔ พระราชทานแก่ ราชทูต ที่ ๒	,,	๒๕
บัญญัติ ของ ที่ พระเจ้า หลุยส์ ที่ ๑๔ พระราชทาน แก่ ราชทูต ที่ ๓	,,	๒๗
บัญญัติ ของ ที่ กุยกุเมนส่งไปประทานมองซิเออร์ คอมนซันซ์	,,	๒๘
บัญญัติ ของ ที่ มา คิวส์ เกอ ครวี ซี ส่งไป ฝ่าย มองซิเออร์ คอมนซันซ์	,,	๓๐
บัญญัติของ ที่ มา คิวส์ เกอ เซเนเต ฝ่ายไปให้มองซิเออร์ คอมนซันซ์.	,,	๓๒

ราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มกุฎราชกุมาร		
มกุฎราชกุมารี ส่งไปเมืองไทย	หน้า	๓๔
ขั้วซีของ ต่าง ๆ ซึ่ง เบิก จากคลังหลวง	..	๓๖
ราคาของที่ มกุฎราชกุมาร ส่งไปถวายพระเจ้า		
กรุงสยาม	..	๓๗
ราคาของที่ มกุฎราชกุมารี ส่งไปถวาย สมเด็จพระ		
พระราชธิดาของ สมเด็จพระนารายณ์	..	๓๘
ราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ส่งไป พระราชทาน		
มองซีเออร์ คอมนซ์กันซ์	..	๔๑
ราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ ประทานราชทูตที่ ๑	..	๔๒
.. .. ๒	..	๔๓
.. .. ๓	..	๔๔
แยกประเภทสิ่งของแลราคา	..	๔๕
ขั้วซีของที่สมเด็จพระนารายณ์ ส่งไปถวาย		
พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส	..	๔๔
สำเนา จกหมายราชทูตฝรั่งเศส ถวายพระเจ้ากรุงสยาม	..	๖๐
จกหมายมองซีเออร์เวเรต์	..	๖๕
ว่าด้วยความคิดคนไทยที่ข้าส่งญญาถึงฝรั่งเศส	..	๖๕
ว่าด้วยนิสัยของมองซีเออร์ คอมนซ์กันซ์	..	๖๖

อธิบายถึง การ ค้าขาย โห เมืองไทย	..	๖๘
ว่า ด้วย อาชีพ ของ เจ้าชาย แล ราษฎร ในสยาม	..	๖๙
ว่า ด้วย ความกตัญญู คนไทย ชวน ฝรั่งเศส มาตั้ง ห้าง	..	๗๐
ว่า ด้วย ฝรั่งเศส คึก ผูก จาก พริกไทย แล จันทน์เทศ	..	๗๑
ว่า ด้วย สัญญา แล ความ ประพฤติ ของ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ กับ ระหว่าง ฝรั่งเศส	..	๗๔
มองซี เออร์ เวเรต์ เกิด ขาด หมาง กับ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์	..	๑๐๑

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จดหมายเหตุของคณะพ่อค้าฝรั่งเศส
ซึ่งเข้ามาตั้งกรุงศรีอยุธยา
ตอนแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช

(ต่อจากภาคที่ ๓ ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔๒)

คำสั่งสำหรับ มองซิเออร์ เวเรต์ซึ่งทำการ แทน บริษัท ฝรั่งเศส
เสด็จฝ่ายอินเดียตะวันออก และซึ่งจะไปยังประเทศสยามโดย
เรือรบฝรั่งเศส ชื่อ ลัวโซ ซึ่งเป็นเรือที่จะพาราเขตต์ฝรั่งเศส
ไปยังประเทศสยาม

บริษัท จะได้ฝากเงินไป กับเรือรบฝรั่งเศส ชื่อ ลัวโซ เป็นเงิน
แสน ปอนด์ (ฝรั่งเศส) เพื่อสำหรับใช้ สรรพยาในการ ค่าขายของบริษัท
เงินรายที่ได้ ฝากไป ดังนี้ คือ

ฝาก เป็นหนังสือใบ สั่งจ่ายให้ หัว หน้า ของ พวก มิซัน นารี ในกรุง
ศรีอยุธยา จ่าย และให้ มองซิเออร์ บรี ซาเซีย กับ มอง ซิเออร์ แพ มาเนล
เป็นผู้รับเงินในเวลาที่เรือลัวโซได้ไปถึงกรุงศรีอยุธยา เงิน ๒,๐๐๐
ปอนด์ ถ้าหากว่า เงิน รายนี้ จะมิได้จ่าย ด้วยเหตุใด เหตุหนึ่ง ก็ให้
มองซิเออร์ เวเรต์ ทำคำร้อง ขอให้ส่งเงินคืนไปยัง ประเทศฝรั่งเศส

ฝาก เป็นหนังสือใบ สั่ง จ่าย อีก ฉบับ ๑ ให้เจ้าพนักงาน ของ
บริษัท ที่ กรุง ศรีอยุธยา เป็นผู้จ่าย และให้ มองซิเออร์ มา เภกอวิท
ลาวิต เป็นผู้รับเงินในเวลาที่เรือลัวโซได้ ไปถึง กรุงศรีอยุธยาแล้ว เงิน
๑๐,๐๐๐ ปอนด์

ฝากเป็นของรูปพระรถคือ กระจกต่าง ๆ ๑ หีบ กระจกนั้น มีขนาดต่าง ๆ กัน ซึ่งแปลกไม่เหมือนกับ กระจกของ คณะ มิชชันนารี คิดเป็นราคา ตามบัญชี แต่ค่าทำเรือ และค่า ระวังเรือ ถึง เมือง เบรสต์ มีไว้คิด เงิน ๑,๐๐๖ ปอนด์

ผ้าต่าง ๆ ทอ ที่เมือง ลักเซมบวร์ก สีเขียว และ สีแดง คิดตามบัญชี เป็นราคา ๑๐,๐๐๐ ปอนด์

นอกจากนี้ ส่งเป็นเงิน
 วัล (ประเทศสเปน) } ๕๘,๐๐๐ ปอนด์

เมื่อ มองซิเออร์ เวเรต์ ได้ ไป ถึง เมือง เบรสต์ ได้ ไป ตรวจดูของเหล่านี้ แล้วให้ เปน ชูระ วัล ของ เหล่านี้ บิน ทุก ลง เรือ ลัวโซ และ ใน ระหว่าง เกิด ทาง นั้น ได้ มองซิเออร์ เวเรต์ เปน ชูระ วัล ผิด วัล ชอบ ใน ของ เหล่านี้

มองซิเออร์ เวเรต์ จะ ต้อง ทำการ โดย ระมัดระวัง ตัว และ ต้อง คอย เอาใจ ทำน ราชทูต (ฝรั่งเศส) ทั้ง เอาใจ พวก นายเรือ และ พวก ลูกเรือด้วย ส่วน มองซิเออร์ วาเชต์ และ มิชชันนารี อื่น ๆ นั้น มองซิเออร์ เวเรต์ ก็ ต้อง คอย เอาใจ เอาใจ ไว้ เหมือน กัน เพราะ มองซิเออร์ เวเรต์ จะ ต้อง อาศรัย ทำน เหล่านี้ ทุก คน การ ทั้ง ปวง จึง จะ ทำสำเร็จ ได้

มองซิเออร์ เวเรต์ จะ ไป ทำการ ใน คราว นี้ ใน บ้าน เมือง ที่ ต่างไกล และ เปน ทำเล ที่ มองซิเออร์ เวเรต์ ไม่ มีความรู้ ความชำนาญ เลย การ ที่ มองซิเออร์ เวเรต์ จะ มีความรู้ ความชำนาญ เกิด ขึ้น นั้น ก็ ต้อง อาศรัย ผู้ที่ ได้ เคย ไป อยู่ ใน เมือง นั้น แล้ว และ บรรดา ทำน มิชชันนารี ก็ได้ วัล

รอง ค่อ บริษัทว่า จะได้ให้ความรู้แก่ มงซิเออร์ เวเรต์ ทุกอย่างเพื่อ
 มงซิเออร์ เวเรต์ จะได้ ทำ การ ตาม คำ สั่ง ของ บริษัท ให้ สดวก และ
 เพื่อ จะได้ จัก การ ทั้ง ปวง ให้ เป็น ประโยชน์ แก่ บริษัท มาก ที่ สุด ที่ จะ ทำ
 ได้ เพราะ ค่อ ไป ใน ภาย หน้า บริษัท จะ ได้ ตั้ง ห้าง ใหญ่ ที่ สุด ใน ประเทศ
 สยาม โดย จะ ได้ ส่ง เรือ ไป ยัง กรุง สยาม ทุก ๆ ปี แต่ ก่อน ที่ จะ ส่ง
 เรือ ไป ประเทศ สยาม นั้น มงซิเออร์ เวเรต์ จะ ต้อง ส่ง รายงาน มา
 กับ เรือ ลัวโซ บอก ให้ บริษัท ทราบ เปน การ แน่ นอน ว่า การ ที่ จะ ไป ค้า ขาย
 ใน ประเทศ สยาม นั้น จะ เป็น ประโยชน์ และ มี กำไร หรือ อย่างไร

บริษัท ได้ ไป ตั้ง ห้าง ที่ กรุงศรี ออยุธยา มา หลาย ปี แล้ว แต่ จน
 ถึง บัด นี้ ห้าง นั้น หา ได้ ทำ ประโยชน์ ให้ แก่ บริษัท อย่าง ใด ไม่ มี แต่ จะ
 ต้อง ออก ค่า โสฬัย เรือ ไป เพราะ ฉนั้น ค่อ ไป ถ้า การ งาน ของ บริษัท
 ไม่ ดี ขึ้น แล้ว บริษัท จะ ได้ ถอน ห้าง นั้น เสีย ที่ เกือบ

ที่ ห้าง ของ บริษัท ใน กรุงศรี ออยุธยา นั้น ผู้ที่ ประจำ อยู่ มี มง
 ซิเออร์ คอส และ มงซิเออร์ คอมบาล ซึ่งเป็น พ่อ ค้า ทั้ง สอง คน และ
 แต่ ก่อน ก็ เคย อยู่ใน ความ บัง คับ บัญชา ของ มงซิเออร์ เคลานก์ บุโร ผู้
 เป็น หัว หน้า ซึ่ง เปน ผู้ ที่ มี ความรู้ ความชำนาญ ถึง การ ค้า ขาย ทั้ง
 ปวง แต่ มา ภาย หลัง ได้ ทราบ จาก หมาย ของ มงซิเออร์ เคลานก์ ลง
 วันที่ ๓ เมษายน เขียน มา จาก เมือง สุหรัท ว่า มงซิเออร์ เคลานก์ ต้อง
 ไป ที่ เมือง สุหรัท โดย ที่ พระเจ้ากรุง สยาม ได้ รัชสั่ง ใ้ ให้ ไป ใน กิจ การ
 ส่วน พระองค์

บริษัท มีความสงสัยว่าป่านี่ มอง ชิ เออร์ เกลานค จะได้ กลับ ไป
 ยัง กรุงศรีอยุธยา เพื่อไปรายงานกราบทูลพระเจ้ากรุง สยามถึงกิจ การ
 ที่ ทรงใช้ ให้ไป แล้ว หรือยัง ถ้า มอง ชิ เออร์ เกลานค ได้ กลับ ไป ถึงกรุง
 ศรี อยุธยา แล้ว ก็ จะ เป็น การ ดี สำหรับ กิจ การ ของ บริษัท แต่ถึง
 อย่างไร ๆ มอง ชิ เออร์ เวกต์ คงจะ ได้ ไป พบ กับ มอง ชิ เออร์ คอส และ มอง
 ชิ เออร์ คอมบาล ซึ่งเป็น คน ที่ บริษัท ได้ ทราบมา ว่า ฉลาด ไหว พริบ คี
 ทั้ง สอง คน เพราะ ฉะนั้น ให้ มอง ชิ เออร์ เวกต์ ไป ปรึกษาหารือ กับ มอง
 ชิ เออร์ คอส และ มอง ชิ เออร์ คอมบาล ช่วย กัน คิด อ่า จะ หา ทาง ที่
 จะ ใช้ ทุน ของ บริษัท ให้ เป็น ประโยชน์ โดย หา ซื้อ สิน ค้า อย่าง ดี ที่ จะ สม
 ควร จำหน่าย ใน ประเทศ ฝรั่งเศส ได้ และ สิน ค้า เหล่า นี้ บริษัท ก็ ได้ ทำ
 ทำ เป็น บัญชี มอ ยไว้ กับ มอง ชิ เออร์ เวกต์ แล้ว เพราะ ฉะนั้น มอง ชิ เออร์ เว
 กต์ จะ ต้อง ทำ การ คิด ค่ำ กับ บริษัท อยู่ เสมอ เพื่อ รายงาน ให้ ทราบ
 เนื่อง ๆ ว่า จะ มี สิน ค้า อย่าง ดี ที่ จะ สม ควร จำหน่าย ใน ประเทศ ฝรั่งเศส
 ได้ เช่น ผ้า ต่าง ๆ เครื่อง ลาย คราม เครื่อง ใช้ ต่าง ๆ พลอย ต่าง ๆ
 ชมค เขียง เครื่อง เทศ และ ของ อื่น ๆ ซึ่ง จะ หา ซื้อ ได้ และ เมื่อ จะ ส่ง
 รายงาน นั้น จะ ต้อง ทำ คำ อธิบาย อย่าง ลเอียด และ จะ ต้อง ส่ง ตัวอย่าง สิน
 ค้า ต่าง ๆ มา พร้อม กับ รายงาน ด้วย เมื่อ บริษัท ได้ รับ ความ รู้ จาก
 รายงาน และ ตัวอย่าง สิน ค้า ซึ่ง จะ ส่ง มา พร้อม กับ เรือ ลัวไซ ใน เวลา เรือ
 กลับ นั้น บริษัท จะ ได้ มี คำ สั่ง เกิด ขาก ใน เรื่อง เหล่า นี้ ได้ และ ใน
 เรื่อง นี้ บริษัท หวังใจ ว่า ท่าน มิ ชัน นารี ใน คณะ ขาด หลวง คง จะ ได้ ช่วย แนะนำ
 นำ ท่าน ราชทูต (ฝรั่งเศส) กับ ท่าน ขาด หลวง เกอ ชัว ซี คง จะ ได้

ช่วย เหลือ ออกหนุ่ทุก อย่าง เพื่อ มองซิเออร์ เวเรค จะ ได้ ทำ การ โดย สดวก และ ให้ เป็น ที่ พอ พระ ราชหฤทัย ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ทั้ง พอ ใจ ของ เสนาบดี ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ด้วย มองซิเออร์ เวเรค จะ ได้ มี ใจ กาส ใจ คัม ทุน ของ บริษัท ให้ เป็น ประโยชน์ ต่อ บริษัท ทั้ง ใน เวลา เรือ ลัวไซ จะ กลับ จาก เมือง ไทย มองซิเออร์ เวเรค จะ ได้ ส่ง สิ้น ค่า ไป ให้ บริษัท อัน จะ ทำ ให้ เป็น ประโยชน์ และ ซึ่ง จะ ทำ ให้ บริษัท ได้ มี หน้า ใจ สำหรับ ไป ตั้ง ห้าง ใหญ่ ใน กรุง ศรี ออยุธยา ต่อ ไป ด้วย แต่ ใน เรื่อง นี้ มองซิเออร์ เวเรค ไม่ ควร จะ ต้อง คิด ให้ เกิด แก่ เศรษฐ ใจ ถ้า เห็น ว่า ใน เวลา ที่ เรือ จะ กลับ จาก เมือง ไทย ยัง จะ ส่ง สิ้น ค่า เต็ม เท่า คัม ทุน ที่ มี อยู่ แล้ว ไม่ ได้ ก็ ควร จะ สงวน เงิน คัม ทุน ไว้ บ้าง เพื่อ ต่อ ไป ภาย หน้า จะ หา ประ โยชน์ ยิ่ง กว่า นี้ ได้ บ้าง

เมื่อ มองซิเออร์ เวเรค ไป ถึง กรุง ศรี ออยุธยา เวลา ไร จะ ต้อง ลง มือ สืบ สวม ถึง การ ค่า ชาย ที่ มี อยู่ ใน เมือง นั้น โดย ทันท ติ และ จะ ต้อง สืบ สวม ถึง การ ค่า ชาย ที่ จะ ติด ต่อ กับ เมือง ดัง เกีย เมือง มาเก๊า และ เมือง อื่น ๆ ซึ่ง เป็น เมือง ทำ ค่า ชาย ด้วย คือ จะ ต้อง สืบ ได้ ได้ ความ ว่า

- ๑ การ ค่า ชาย เหล่า นี้ ใคร เป็น ผู้ ทำ และ ค่า ชาย กัน ด้วย วิธี อย่างไร
- ๒ เรือ ที่ มา จาก เมือง ต่าง ๆ ถึง กรุง ศรี ออยุธยา มี จำนวน วัน ละ กี่ ลำ
- ๓ เรือ พ่อ ค่า เหล่า นี้ มา ถึง กรุง ศรี ออยุธยา ระบุ โหนด
- ๔ เรือ เหล่า นี้ กลับ จาก กรุง ศรี ออยุธยา เวลา ไร
- ๕ เรือ เหล่า นี้ มี นก สิ้น ค่า ซึ่ กี่ ไร และมี จำนวน มาก น้อย เท่า ไร
- ๖ การ ชื่อ การ ชาย สิ้น ค่า เหล่า นี้ ได้ ทำ กัน ด้วย วิธี อย่างไร

กล่าว คือ เวลา ชื่อ เวลา ชาย

คิดราคากันอย่างไรมีข้อสัญญา กันอย่างไรหรือไม่ เวลาชำระเงินทำ
กันอย่างไร คือเอา สีนค้ำ อย่างอื่น มาแลกเปลี่ยนหรือชำระเงิน สก
กันอย่างไร

มองซีเซอร์เวเรท์ จะ ต้องสืบสวนให้ ได้ความอย่างละเอียด ถึงการ
ค้า ขาย ของ เมือง จีนและเมือง ยี่ปุ่น และให้ ได้ ความ ตาม หัว ข้อ ที่
ได้กล่าว มา ข้างบน นี้ แล้ว ด้วย

ในเรื่อง การ ค้า ขาย นี้ ได้ ทราบ ความ มา ว่า การ ค้า ขาย ทั้ง
ปวง ตก อยู่ ใน พระ ศักดิ์ พระ เจ้า กรุง สยาม เป็น ผู้ ทรง ทำ การ ค้า ขาย
แต่ฝ่าย เดียว และเรือ ที่ มี นทุก สีน ค้ำ นั้น ก็ ล้วน แล้ว แต่ เป็น เรือ
ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ทั้ง สิ้น และ ส่วน สีนค้ำ ที่ ตก เข้า ไป ใน เมือง
ไทย นั้น พระ เจ้า กรุง สยาม ก็ ทรง เอา ไว้ และ เอา เข้า เก็บ ไว้ ใน
พระ คลัง หลวง ทัง หมก เมื่อ เจ้า พัก งาน เอา สีนค้ำ เหล่า นั้น ออก
จำหน่าย ก็ จำหน่าย แทน พระ เจ้า กรุง สยาม ถ้าไร ที่ จะ ได้ มาก น้อย
เท่าไร ก็ ตก เป็น ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ทั้ง สิ้น ดัง นี้ ใน ข้อ นี้
มองซีเซอร์เวเรท์ จะ ต้อง สืบสวน ให้ ละเอียด ได้ ทราบ ว่า พระ เจ้า กรุง สยาม
ทำ การ ค้า ขาย ด้วย วิธี อย่างไร และ ถ้า จะ เข้า ไป ทรวง คุ ใน พระ
คลัง หลวง ได้ แล้ว ก็ จะ ต้อง ทรวง คุ ว่า ๑ สีนค้ำ ที่ มี อยู่ ใน พระ คลัง
หลวง มี สีนค้ำ ชนิด ไท ย่าง ๒ สีนค้ำ ชนิด ไท มี จำนวน มาก น้อย เท่า
ไร และ สีนค้ำ ชนิด ไท มี ราคา อย่างไร ๓ การ จำหน่าย สีนค้ำ เหล่า
นี้ ทำ กัน ด้วย วิธี อย่างไร ๔ การ ชำระ เงิน ทำ กัน ด้วย วิธี อย่างไร
๕ ผล ประโยชน์ ราย ได้ ของ พระ เจ้า กรุง สยาม มี จำนวน มาก น้อย เท่า

โต ชี้ เหล่า นี้ เมื่อ ได้ สืบ ทราบ ความ ตลอดจน แล้ว จะ ได้ เป็น หนทาง
 สำหรับ คำวิท ว่า ถ้า ขริขัต จะ รัย ชื้อ สิ้นค้า จาก พระคลัง หลวง จะมี ถ้าไร
 หรือไม่ และ จะ ต้อง สืบ สอน ต่อไป ว่า ถ้า จะ รัย ชื้อ สิ้นค้า จาก ที่
 อื่น โดยไม่ ต้อง รัย ชื้อ จาก พระ คลัง หลวง จะ มี หนทาง อย่างไร บ้าง หรือ
 ไม่ และ ถ้า ได้ แล้ว จะ ต้อง ทำ ด้วย วิธี อย่างไร

แต่ ใน การ ที่ ขริขัต ได้ ส่ง คน แล่ง เงิน ไป ฉะ พะระ คราว นี้ มี เหตุ ผล
 พอ จะ เชื่อ ได้ ว่า พระ เจ้า กรุง สยาม และ เสนาบดี สยาม คง จะ ทรง
 พระ เมตตา กรุณา แก่ มงซิเออร์ เวเรต์ และ คง จะ ทรง ยอม ให้ มง
 ซิเออร์ เวเรต์ เข้า ไป ทรวา เลือก ชื้อ สิ้นค้า ต่าง ๆ ใน ท้อง พระ คลัง โดย
 ราคา ถูก ๆ เพื่อ จะ ได้ ชื้อ ได้ หมด คน ที่ ขริขัต ได้ ส่ง ไป ใน คราว นี้
 และ จะ ได้ เป็น โอกาส ส่ง สิ้นค้า เหล่า นี้ กลับ ไป พร้อม กับ เรือ ลัวไซ ได้
 เมื่อ ได้ จัก การ กิจ นี้ ได้ แล้ว ก็ เท่า กับ เป็น การ ทดลอง สำหรับ จะ ได้ ทราบ
 ว่า ต่อไป ขริขัต จะ ทำ การ ค้า ขาย ไทย มี ถ้าไร หรือ ไม่

มงซิเออร์ เวเรต์ จะ ต้อง ทรวา สิ่ง ของ ฉะ พะระ ที่ ใช้ ใน เมือง ไทย
 ด้วย ให้ ทราบ ว่า สิ้นค้า อย่างไร มี ราคา อย่างไร และ สิ้นค้า อย่างไร
 โต จะมี ประโยชน์ กว่า กัน และ จะ ควร ส่ง ทองคำ หรือ เงิน เข้า ไป จำ
 หน่าย อย่างไร ถ้า หากว่า จะ ไม่ ส่ง เงิน ไป ยัง เมือง ไทย แล้ว จะ ควร
 ส่ง สิ้นค้า ชนิดใด ของ ประเทศ ฝรั่งเศส ไป แทน เงิน ได้ บ้าง และ ถึง
 การ ที่ จะ ส่ง สิ้นค้า แทน เงิน จะ ได้ ถ้าไร เล็ก น้อย ก็ ตาม แต่ ต้อง ได้
 เป็น การ ที่ คุ้ม นอก และ ทำ กัน ได้ เสมอ เช่น นิกย ก็ ใช้ ได้

ในข้อที่เสนาบดีของพระเจ้ากรุงสยามได้พบกับมองซีเซอร์
 เทลานต์ในชั้นเดียวกันว่า ถ้าบริษัทฝรั่งเศสส่งเรือไปยังเมืองไทยทุก ๆ ปี
 แล้ว บริษัทจะรับทุกสินค้าเป็นราคาเงิน ๑๐๐,๐๐๐ แฟรังก์ก็ได้
 คือรับทุกเป็นผ้าต่างๆที่ทอในประเทศฝรั่งเศส คิดเป็นเงิน ๕๐,๐๐๐
 แฟรังก์ นอกนั้นให้ส่งเงินสกลก็ได้ นี่ ข้อนี้มองซีเซอร์เวเรต์จะต้อง
 ไปพูดฟันขึ้นอีก เพราะเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และจะต้องสืบสวน
 ในข้อนี้ได้ละเอียดด้วย

ในเรื่องนี้เมื่อพุกกันขึ้นกันไว้ตกลงกันว่า เมื่อเรือของ
 บริษัทฝรั่งเศสได้ไปถึงกรุงศรีอยุธยา พระเจ้ากรุงสยามจะได้
 รับซื้อผ้าต่างๆไว้เป็นราคา ๕๐,๐๐๐ แฟรังก์ และจะทรงคิดกำไร
 ให้แก่บริษัท ๒๐ หรือ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นถาวรดีมาก ถ้าตามที่
 พุกกันไว้เช่นนี้เป็นถาวรแท้จริงและจะทำกันได้เสมอๆไปแล้ว บริษัท
 ก็จะได้มีน้ำใจคิดการให้เป็นไปตามที่ตกลงกันนี้ แต่ในเรื่องนี้
 เมื่อมองซีเซอร์เทลานต์รายงานมานั้น มองซีเซอร์เทลานต์ได้ลืม
 ข้อสำคัญเสียข้อ ๑ คือ ลืมส่งตัวอย่างผ้าให้รู้ว่าผ้าที่ตกลงการใน
 เมืองไทยนั้นเป็นผ้าชนิดใด สีอะไร ราคาอย่างไร และจำนวนที่
 ตกลงการมากน้อยเท่าไร นอกจากข้อนี้มองซีเซอร์เทลานต์ยังลืม
 รายงานให้ทราบว่า เมื่อพระเจ้ากรุงสยามได้รับซื้อผ้าไว้แล้ว
 พระเจ้ากรุงสยามจะชำระเงินอย่างไร และมองซีเซอร์เทลานต์ก็
 หาได้รายงานมาไม่ว่า เงินที่ขายผ้านี้ได้ซึ่งนับเป็นต้นทุนมาก
 จะเอาไปใช้ทำอะไร เช่นว่าจะได้ซื้อสินค้าชนิดใดส่งกลับไปฝรั่งเศส

ทุก ๆ ปีได้บ้าง เพราะเป็นธรรมดาของการค้าขายที่ จะ ต้อง สืบสวน
ตรวจ ครวหาให้ละเอียด ล่อง แท้เสีย ก่อน จึง จะ ลง มือ ทำ การ ค้า ขาย
นั้น ๆ ได้

ยังเป็นการจำเป็น ที่ มองซิเออร์ เวเรต์ จะ ต้องรายงานมาให้ ลเอียด
ว่า สินค้า ต่าง ๆ ทุก ๆ อย่าง ซึ่ง ส่ง ไป จำ หายใน ระหว่าง เมือง ต่าง ๆ
ใน อินเดี มี สินค้า อะไร บ้าง สินค้า ชนิดใด มี ประโยชน์ อย่างไร แต่
ใน ข้อ นี้ จะ ต้อง จับ เขา การ ค้า ขาย ของ พวก อังฤษ และ ฮอลันดา เป็น
หลัก เถลถาย จึง จะ ได้

ยังมี เหตุ ผล ที่ ควร จะ หวังใจ ได้ ว่า พระเจ้า กรุง สยาม คง จะ
ได้ พระราชทาน สิทธิ ต่าง ๆ และ ความ สดวก ต่าง ๆ ได้แก่ บริษัท อัม
มิ ได้ พระราชทาน ให้ ประเทศ อื่น ๆ เลย ใน ข้อ นี้ ต้อง หวังใจ ว่า ท่าน
ราชทูต (ฝรั่งเศส) ทั้ง ท่าน ยาก หลวง เกอชัวซี มองซิเออร์ วาเช และ
ท่าน คณะ ยาก หลวง ทั้ง ปวง คง จะ ช่วย เหลือ อุดหนุน ทุก อย่าง เป็น แน่

มองซิเออร์ เกลานก็ บูโร ได้ ส่ง สำเนา หนังสือ สัญญา ที่ได้ ทำ ไว้
กับ พระเจ้า กรุง สยาม อันเป็น สัญญา ซึ่ง พระเจ้า กรุง สยาม ยอม
พระราชทาน พรักไทย ที่ จะ ได้ เพาะปลูก ใน ประเทศ สยาม ทั้ง หมก ได้แก่
บริษัท โดยไม่ยอม ให้ ชาติใด ๆ ได้ รับ ชื่อ พรักไทย นี้ ได้ เป็น อัน ซาก
ใน เรื่อง นี้ เป็น สิ่ง ที่ บริษัท เห็นชอบ ด้วย ทุก ประการ และ บริษัท จะ ได้
คอย ปฏิบัติตาม ข้อความ ใน หนังสือ สัญญานี้ ทุก ๆ ข้อ เพราะ เชื่อ ว่า
ข้าง ฝ่าย พระเจ้า กรุง สยาม คง จะ ไม่ ทรง เปลี่ยน พระทัย กับ มองซิเออร์

เทศกาลได้พยากรณ์ไว้เป็นแน่ และหนังสือสัญญาเรื่อง การค้า
พริกไทยนี้ ยังอีก ๒ ปี ครึ่ง จึง จะ เป็น อัน ใ้ ใ้

บัญญัติของ เครื่อง ราชบรรณาการ ซึ่ง พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ มกุฎ
ราชกุมาร มกุฎราชกุมารี ส่ง ไป ถวาย สมเด็จ พระนารายณ์และ
พระราชาธิกา และของ ที่ พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ ส่ง ไป พระราชทาน
มองซิเออร์ กอนซตันซ์ กับ บัญชี ของ ที่พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ ใ้ พระราช
ทานแก่ ราชทูต สยาม ทั้ง บัญชี ของต่าง ๆ ซึ่ง ท่าน กุกกูเมิน ท่าน
มาควิศ เกอลามูร์ ท่าน มาควิศ เกอครวีซี ท่าน มาควิศ เกอเซเนเล ใ้
ส่ง ฝาก ไป ยัง เมืองไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔
เครื่องราชบรรณาการของ

พระเจ้าหลุยส์ ๑๔

หมายเลข ๘

พระ มหา มงกุฎ ทำด้วย ทอง คำ มี คอก ผั่ง เพ็ชร ทัชชิม มรกต
และ ไข่มุก

ชน นกใหญ่ ทำด้วย ทองคำ และ ผั่ง เพ็ชร ทัชชิม มรกต และ
ไข่มุก

กระเจกเงาใหญ่ ทำด้วย แก้ว อย่าง ดี ขอบ ประดับ ทองคำ ๑ กระเจก
กรอม กระเจก ผั่ง เพ็ชร และ ทำเป็น คอก ลาย กุสล ทำด้วย ทองคำ ลง ยา

หมายเลข ๑

เครื่อง อานม้า ๑ อาน ชอง สำหรับ ใส่ ปืน พก บัง เคียน และ
สาย รัศ ทัชชิม บั๊ก ลาย กุสล โกลน ลง ยา ผั่ง พลอย ต่าง ๆ ทั้ง เครื่อง

เสื่อ กำมะหยี่ ๔ เสื่อ เปน เสื่อ คำ ๒ เสื่อ แคง ๒ เสื่อ เสื่อ ทั่ว ๑
มี แขน อีก ทั่ว ๑ ไม่มี แขน เหมือน กัน ทั้ง ๒ สี เสื่อ นหนั บั๊ก เปน คอก
ลาย ทอง

หมายเลข ๔

ผ้า แพร ขอบ บั๊ก ลาย ทอง ผั่ง ไข่มุก แพร คำ มี ลูกไม้ แคง แพร
แคง มี ลูกไม้ สี เขียว แพร เหล่า นี้ ได้ บั๊ก ตาม ลวด ลาย ซึ่ง ส่ง ทั่ว อย่าง
มา จาก เมือง ไทย

เข็มขัด ๒ สาย บัด ลาย ทอง ชอบทำเป็น ทองลงยา

หมายเลข ๑๐

ลูกโลก ทำด้วยเงิน ๑ อัน กว้าง ๑๐ นิ้ว มีฐานใหญ่ทำด้วยเงิน เหมือนกัน มีเส้นรอบ ทั้งหมด ทำด้วยฝีมือ อย่าง ประณีต บ้านเมือง ในโลก ทุกแห่ง สลักข้างในมีลาน และ เครื่องกลสำหรับ ทำให้ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และ ดาวหมุนได้ ลูกโลก นี้ บรรจุ ใน ฝักปิดฝา ไหมทอง และ เงิน ชัย ใน บุษบกามะหิ

หมายเลข ๑๓

ลูกโลก กลม ๑ อัน ใน ลูกโลก นี้ ได้ สลัก รูป พระอาทิตย์ พระจันทร์ ทรง ตาม ทิว วัง ตาม ลง ที่ รุก และ ที่ รุก ทุก อย่าง ทรง กว้าง นั้น ทำ ด้วย ทอง คำ ข้างใน มี เครื่อง นาฬิกา ที่ ชั่ว ทุ่ม ชั่วโมง จนถึง ที่ ๑๒ ที่ ลูกโลก นี้ หมุน ได้ โดยมี เครื่อง พิเศษ สำหรับ ทำให้ พระอาทิตย์ พระจันทร์ และ ดาว เคิน ได้ ตาม ทิว วัง พระอาทิตย์ นั้น ก็ เคิน ประจำ วัน ประ จำ ปี พระ จันทร์ และ ดาว นั้น ก็ เคิน อย่าง ของ เปนจริง ทั้ง สิ้น เส้น ต่าง ๆ นั้น ฝัง ลวด เงิน เลข ชั่วโมง นน ลง ยา ลูกโลก อัน นี้ บรรจุ ใต้ ฝัก อย่าง งดงาม ที่ สุด

หมายเลข ๘

นาฬิกา ๑ เรือน ทำด้วย ทองคำ ลงยา หลาย สี มีระฆังที่ ชั่ว ทุ่ม ชั่วโมง และ ครึ่ง ชั่วโมง มี เข็ม บอก วัน บอก เดือน ตาม ลัทธิ ของ ไทย โดยมี รูป พระ จันทร์ ๒ ทรง ซึ่ง ฝัง เส้น มา ที่ ละ กว ๑ มี ก้าน หนค ๓๐ วัน อีก กว ๑ มี ก้าน หนค ๒๘ วัน ตาม ลัทธิ คึก เกิด นี้ ของ ไทย

นาฬิกาเรือนนี้ เป็นฝีมือ คุเรต์ เป็นผู้ทำ และมี ทอกไม้ ทำด้วยทองคำ
ประดับ ทั้ง เรือน

นาฬิกา เรือนเงิน อีก ๑ เรือน มี กระจก ๒ หน้า มี พระอาทิตย์ขึ้น
และ พระอาทิตย์ตก ให้เห็นว่า พระอาทิตย์ขึ้น และ ตก ตลอดปี และ
มี พระจันทร์ ขึ้น และ พระจันทร์ ตก ตามลัทธิ คำนวณอย่างไทย นาฬิกา
เรือนนี้ มี ทอกไม้ ทำด้วยเงิน ประดับ รอย

นาฬิกา พก คล้าย ทองคำ ลงยา ๑ เรือน คล้าย นั้น ผัง ทอกทองคำ
นาฬิกา เรือนนี้ เป็นฝีมือ ช่าง คุเรต์ เหมือนกัน

หมายเลข ๔

เสื้อเกราะ ทำด้วยหนัง ๑ อัน บัด ลวกทอง แขน เข็มขัด ขอบ
ลงยา ชุบทอง

หมายเลข ๑๘

กระจกเงาบานใหญ่ ๑ กระจก มี กระจกใหญ่เล็ก ประกบ ทำด้วย
อำพัน มีลายภาพ ต่าง ๆ สลักเป็นลาย กุสล ช้างบน มี ครา ของ
พระเจ้า กรุงฝรั่งเศส พร้อมทั้ง ฉลอง พระองค์ กลุ่ม ซึ่ง สลัก ลาย กุสล
ทั้ง สัน

หมายเลข ๒๐

โตใหญ่ ทำด้วย อำพัน สลัก ลาย กุสล เลี่ยมทองคำ และ ลง ยา

หมายเลข ๑๕

หีบแก้ว อย่าง ดี ขอบ ลง ยา ๑ หีบ

หมายเลข ๔๐

ปีน อย่างแบบ ไทย ๒ กระ บอด สลัก ลาย ต่างๆ ปล่อยเงิน ตำ
กระบอด ผั่ง ลวดทอง และเงิน กำม ทำค้วยไม้ สลัก ลาย ต่างๆ ฤง
ใส่ ปีน ทำ ค้วย หนึ่ง สีแดง

หมายเลข ๒๖

ผ้า ไหมทอง และเงิน ๔ พับ ตาม ลาย ฝรั่งเศษ คือ

พับ ๑ เป็นผ้าไหม พืนทอง มี ลวดทอง และเงิน ขอบเป็น ลาย
สี เขียว

พับ ๑ ลายทอง พืนเขียว มี ลวดทอง และเงิน ขอบสีแดงเข้ม

พับ ๑ ลายทอง พืนม่วง มี ลวดทอง และเงิน ขอบสีเขียว

ผ้า คอก ๑๐ พับ ขอบทอง มี ลาย ตามแบบ ของไทย คือ

พับ ๑ พืนทอง ซักเป็นมัน

พับ ๑ พืนสีแดงเข้ม คอกทอง

พับ ๑ พืนสีแสด คอกทอง

พับ ๑ พืนสีน้ำเงิน คอกทอง

พับ ๑ พืนสีกำ คอกทอง

พับ ๑ พืนสีซีเทา อ่อน คอกทอง

ผ้าไหมทอง และเงิน ๒ พับ เป็น ผ้า อย่างดี มี ลาย ตามแบบ ของ
ฝรั่งเศษ คือ

พับ ๑ พืนทอง ลายทอง คอกทอง และ ซักสีต่างๆ

พับ ๑ พืนทอง สีแดงแก่ ลาย กำม ขกทอง และเงิน

พับ ๑ ลายทอง และเงิน พิมพ์ บั๊ก เส้นทอง เช่น ลาย ก้านชก
 บั๊ก กว๊วย ไหม ขอบ สี แดง แก้ว

พับ ๑ ผ้า ยืน เขียว พุง ทอง ขอบ บั๊ก ไหม ทอง เช่น ลาย ก้านชก

พับ ๑ ผ้า ยืน สี แดง พุง ไหม ทอง ขอบ บั๊ก ไหม ทอง เช่น ลาย
 ก้านชก เล็ก

พับ ๑ ผ้า ยืน สี ขาว เข็ม พุง ไหม ทอง เส้น ทอง เช่น ลาย ก้านชก
 ขอบ เงิน

พับ ๑ ผ้า ยืน สี หน้า เงิน พุง ไหม ทอง และ เงิน ลาย ก้านชก เงิน

พับ ๑ ยืน สี หน้า เงิน พุง ไหม ทอง

หมายเลข ๓๔-๓๖

โต๊ะ ศิลา อ่อน ๘ โต๊ะ ขอบ โต๊ะ และ ขา สลัก ลาย ปีก ทอง
 บัญชี ของ ทม กุญชร ราชกุมาร ส่ง ไป ถวาย พระ เจ้า กรุง สยาม

หมายเลข ๖

นาฬิกา ใหญ่ ๑ เรือน หน้า กระจก ๔ หน้า มี สลัก ๔ สลัก ทึบ ออก
 สลัก ทำ เป็น รูป คอก ลีซ ๔ คอก สลัก นั้น ตั้ง บน ลูก แก้ว ๔ ลูก ผ้า
 นาฬิกา มี ลวด ทอง ผั่ง พลอย ต่าง ๆ ข้าง บน นาฬิกา ทำ เป็น รูป ไคม
 มี ลาย ใบไม้ ทอง บน หอก ทำ เป็น รูป คอก ลีซ ๑ คอก

หมายเลข ๔

เข็ม ชัก ๒ สาย บั๊ก ไหม ทอง หัว เข็ม ชัก ทำ กว๊วย ทอง คำ ลง ขา

หมายเลข ๔๐

ปีน เล็ก อย่าง แบบ ไทย ๒ กระบอก ปลาย ออก เงิน ลำ กระจ บอ ผั่ง
 ลวด ทอง กำม ไม้ ผั่ง ลวด เงิน ฤๅ ใ้ ปีน ทำ กว๊วย หน้า สี แดง

คืบเหลี่ยมขาวปึกทอง สองชั้น ๑ คืบ ในคืบนี้มีเส้น ชัก ๑ เส้น ชัก
กับคืบเล็ก ๑ คืบ บนหลังคืบนี้มีตัวอักษรปึกทอง และมีรูปลายสลัก
ปึกทอง กับมีลวดลายลงยาฝังเพชร ๓๘ เมล็ด

หาฬิกา พก คลับ ทองคำ ๑ เรือน มีกระจกสอง หน้า และมีรูป
พระอาทิตย์ชนและพระอาทิตย์ ตก กับพระจันทร์ ช้างขึ้นช้างแรมตาม
วิธีคำนวณของไทย หาฬิกาเรือนนี้เป็นฝีมือนายช่างชื่อตุเรศ เป็นผู้ทำ
ที่ฝาคลับ มีน เป็นลาย ดอกไม้ทอง

หาฬิกา ลูก คุ้ม เรือนเงิน ๑ เรือน ที่ ชั่ว คุ้ม ชั่ว โมง และ ครึ่ง
ชั่ว คุ้ม ชั่ว โมง มีเข็มบอก วันคืน ตามวิธีคำนวณของไทย โดยมี พระจันทร์
๒ กวง ผลัดกัน ขึ้น ผลัดกัน ลง พระจันทร์ กวง ๑ นั้น ขึ้น ๓๐ วัน อีก
กวง ๑ กำหนด ๒๘ วัน เรือนหาฬิกา มีลาย ดอกไม้เงิน

ผ้า ชัก ทอง และ เงิน ๒ พับ ตาม ลาย อย่าง ประเทศฝรั่งเศส คือ
พับ ๑ เป็นผ้า พื้น ทอง ลาย ทอง และ เงิน เป็น ช่อง ๆ สี แดง ไฟ
พับ ๑ เป็นผ้า ไหม ทอง พื้น สี น้ำเงิน ชัก ลาย ทอง และ เงิน ขอบ
เป็น สี แดง ไฟ

ผ้า ไหม ทอง และ เงิน อีก ๒ พับ เป็น ผ้า อย่าง ก็

หมายเลข ๒๖

ผ้า สี แดง และ ทอง ๑ พับ ชัก ไหม ทอง เป็น ลาย สี่เหลี่ยม

ผ้า อีก ๑ พับ พื้น ทอง ลาย เขียว ทอง และ เงิน ชัก ไหม ทอง
และ เงิน เป็น ลาย ก้าน ขด

ผ้าไหมทอง และเงิน ๕ พับ ชักไหมทอง ตามลายของไทย คือ

พับ ๑ พันเงิน

พับ ๑ พันเหลือง ชักไหมทอง

พับ ๑ พันและ ลวดลาย เหมือนกับ ผืน ถ่อหม

พับ ๑ พันเขียว ชักไหมทอง

พับ ๑ พันสีเขียวแก่ ชักไหมทอง

หมายเลข ๑๕

กลองแก้วอย่างงาม ๑ กลอง มีลายลงยาปักทอง

หมายเลข ๓๖

โต๊ะหินศิลาอ่อน ๔ โต๊ะ ขอบและเท้าปักทอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัญชีของทัมกุฎราชกุมารี
ส่งไปถวายต่อสมเด็จพระราชธิดา
แห่งกรุงศรีอยุธยา

หมายเลข ๘

คอก กุหลายใหญ่ ๔ คอก ผัง เพ็ชร ๑ คอก กุหลายใหญ่ ขึ้นไป อีก
๑ คอก ผัง เพ็ชร เหมือนกัน

คอก กุหลายใหญ่ ๑ คอก ผัง เพ็ชร และ มรกต ซึ่ง ใ้คักเลือก
อย่างก็

กระบอกงา ทำด้วย แก้ว อย่างก็ ชอบ หุ้ม ทอง กรอบ และ กระบอก
กำน หลัง มีลายใบไม้ กุ ผัง เพ็ชร และ ทัย ทิม

หีบ ทอง คำ ๑ หีบ ใน หีบ นั้น มี คลับ ทอง คำ ทั้ง หีบ และ คลับ
สลัก ลาย และ ผัง เพ็ชร

หีบ ทอง คำ ลง ยา ๒ หีบ มี ลาย คอกไม้ ไ้ ๑ นิ้ว

หีบ ทอง คำ อีก ๒ หีบ ขนาด เกือบ กัน ลาย กุ ล่อง ทา แคง

หีบ ทอง คำ อีก ๒ หีบ ลง ยา เหมือน กัน แต่ ลาย ต่าง กัน

ด้วย ทอง คำ ลง ยา ด้วย ใหญ่ ๒ ใบ

กระบอกงา ใหญ่ กรอบ ทอง คำ ๑ กระบอก กระบอก นี้ ทำ เป็น รูป
หีบ ลง ยา และมี กระบอก ๒ ขาน

หมายเลข ๑๖

หีบใหญ่ทำด้วยอำพัน ๑ หีบ มีลายภาพकुศ ผ่าหีบเป็นรูปคน
และรูปต้นไม้

หีบใหญ่และงามมาก ทำด้วยกระดูกอย่างที ๑ หีบ

หมายเลข ๘

นาฬิกาพก คล้าย ทองคำ ๑ เรือน นาฬิกาพกใหญ่ ๑ เรือน มี
บอกพระจันทร์ตามลัทธิคำนวณของไทย คล้ายทำเป็นลายดอกไม้कुศ
หน้าขั้วของ

นาฬิกาพก อีก ๑ เรือน ลงยา สีเขียว

หมายเลข ๒๖

ผ้าและผ้าไหมของ กบฏ เงินอย่างงาม มี ลวดลาย อย่าง แขนง ผรั่ง
เคส รวม ๕ พับ คือ

พับ ๑ พับเงิน ลาย เป็น สี ต่างๆ ขั้วใหม่ ของ ลาย กำแหง

พับ ๑ พับเขียว ทอง และ เงิน ขั้วใหม่ ของ ลาย กำแหง ขอบเงิน

พับ ๑ เป็นผ้า กอก ทอง ขั้วใหม่เงิน มีไหม ของ ขั้วแฉม
เป็น ลาย กำแหง ขั้วเล็กน้อย

พับ ๑ พับสีหน้าเงินทอง และ เงินพุ่งใหม่ทองเป็นลายไปรุ่ง ขั้ว
ไหมเงิน

พับ ๑ เป็นผ้า สีเหลือง กอกขั้วไหมใหม่ทอง มีแพร สี
เขียว ทับเป็นเส้นเล็กๆ

๒๐

หมายเลข ๑๗

หีบใหญ่ ๑ หีบ ผัง ลวกลาย ไข่ม้อย่าง คีมีราคา และทำอย่าง
ฝีมือ ประณีต

บัญชีของที่พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส
ส่งไปพระราชทานมองซิเออร์คอนซตันซ์

หมายเลข ๘

หีบใหญ่ ๑ หีบ มีพระรูปพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ผาหีบ ผังเพชร

หมายเลข ๑๑

คาน ผัก ทองคำ ๑ เล่ม ที่มีไขทำอย่าง แขนงของไทย ผัก
หิน ผง พลอย

หมายเลข ๘

นาฬิกา พก ทองคำ ลงยา สีแคง ๑ เรือน เป็นฝีมือของ นาย ช่าง
กูเวต์ เป็นผู้ทำ

นาฬิกา พก ทองคำ อีก ๑ เรือน กล้าย ทำ เป็น ลาย ใบไม้ ทองคำ

นาฬิกา พก ทองคำ อีก ๑ เรือน ลงยา สีเขียว กล้าย ทำ เป็น
ลาย ดอกไม้ ทองคำ

หมายเลข ๔๐

ปืน ๑ กระบอก สลัก ลาย กุศล ถ้ากระบอก ผัง ลวกลาย อย่างงาม
มาก และ ทำเป็น ร่อง สอง อย่าง กุญ สำหรับใส่ปืน ทำ ด้วย หิน
แคง เกิน เส้นทอง

หอสมุดกลาง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๑

ปีนอีก ๑ กระบอก สลักลายกุล ลำกระบอกเซาะ เป็นร่องฝัง
ลายทอง ค้ำมั่ง ลวดเงิน ปลายทอง มีดุนใส่พร้อม

ปีนอีก ๑ กระบอก สลักลายภาพ ลำกระบอกฝังลายทอง มี
ดุนใส่พร้อม

ปีนพก ๑ คู่ สลักลายกุล หุ้มทองคำ ดุนใส่ปีนทำ ค้วยหนึ่ง
เกินลายทอง

ปีนพกอีก ๑ คู่ สลักลายภาพ ลำกระบอกเกินลวดทอง ค้ำม
ฝังลายเงิน ดุนทำ ค้วยหนึ่ง

ปีนอีก ๑ คู่ ค้ำมงาทำเป็นรูปศิวิระราชสีห์ (ไลออน) สลัก
ลายค้วย

หมายเลข ๔๕-๔๖

เชิงเทียนถึง อย่างงาม ๒ อัน ถึง หิ้นขี้ก ของ และมีระขา
แก้วค้วย

หมายเลข ๓๓

พรมเมืองแพลนเคอ ๑ ผืน ทำเป็นลายภาพเป็นเรื่องตำนาน
ของ เกียนา

หมายเลข ๒๐

หีบทำ ค้วยอำพัน ๑ หีบ สลักเป็นลายภาพกุล

หมายเลข ๒๖

ลูกประคำ ทำค้วยอำพัน ๑ สาย มีไม้กางเขนห้อย และมี
เครื่องประคัม อย่างงดงาม มาก

ผ้าแพร ผ้าไหมทองและเงินรวม ๑๐ พับ มี ลวดลายตามแบบ
ของ ประเทศฝรั่งเศส คือ

พับ ๑ พันสีเขียว งามมาก

พับ ๑ พันสีชมพูอ่อน มีลายทองและเงินแซม

พับ ๑ พันสีน้ำเงิน มีลายทองและเงิน

อีกพับ ๑ พันสีน้ำเงิน มีลายทอง

พับ ๑ สีแดง ลายทอง

พับ ๑ สีแดงแก่ แรทอง

หมายเลข ๓๒

ผ้า อย่าง กี่ พับ สีแดง สีเขียว สีม่วง สีน้ำเงิน สีไข่มุก
และสีเหลืองอ่อน รวมเป็นผ้า ๑๐๖ หลา

ผ้า สัก หลาก สีแดง ๑ ผืน

หมายเลข ๑

เสื้อ ๑ ตัว เป็นฉลองพระองค์ของพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส อย่าง
ดีที่สุดพร้อมทั้งหมวก ถุงมือ ถุงเท้า

หมายเลข ๒-๓

อาบนํ้า อย่างงาม ๒ เครื่อง เป็นอาบนํ้า ของ หลวง อาณ ๑
พัน กำมะหยี่แดงปักลายทอง มีเครื่องพร้อมทั้งโถนํ้าปิดทองและ
ซองสำหรับใส่ ปิ่น พก กว๊วย อีก อาณ ๑ หมื่น พัน กำมะหยี่สีเขียว ปัก
ลายทอง มีเครื่องพร้อมทั้งโถนํ้า ปิดทอง และ ซองสำหรับใส่ ปิ่นพก กว๊วย

บัญชีของท้าวพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส

พระ ราชทานแก่ราชทูตที่ ๑

ทียบ ๑ ทียบ มีพระ รูปพระ เจ้ากรุงฝรั่งเศส ผ่า ทียบ ผั่ง เพ็ชร

หมายเลข ๑๑

คาบ ผัก ทองคำ อย่าง คาบ แหก เคอร์วัก คัม และ ผัก ผั่ง พลอย สี
ตะแบก พลอย สีขาว และ ทับ ทิม เม็ก ใหญ่ ๆ

หมายเลข ๔๒

เชิง เทียน แก้ว อย่างงาม มี กิ่ง ๑๐ กิ่ง ๑ อัน กิ่ง เชิง เทียน นั้น
มี ร่อง ทอง และมี กิ่ง ยี่สิบ สำหรับ รั้ว ขวคัก คอกไม้ มี เฟือง แก้ว
และ ครวง กกลาง มี ลูก แก้ว ใหญ่ ๑ ลูก

หมายเลข ๓๓

พรหมเมือง แพลตม เกอ ๑ ผืน มี ลาย เช่น ภาพ คน และ รูป คัม ไม้

หมายเลข ๓๔

ปีน ๑ กระบอ ก สลัก ลาย กุล ปล่อย ทองคำ ถ้า กระบอ ผั่ง
ลาย ทอง และ ลาย เงิน สลัก กัม

ปีน ๒ ผัก ๑ กระบอ ก ถ้า กระบอ ผั่ง ลาย ทอง

ปีน อีก ๑ กระบอ ก สลัก ลาย ต่าง ๆ

ปีน อีก ๑ กระบอ ก สลัก ลาย ต่าง ๆ แคท ที่ ศูนย์ ผั่ง ลวด เงิน ไทย รอบ

ปีน พก ๑ คู่ สลัก ลาย กุล ถ้า กระบอ ผั่ง ลวด เงิน และ ทอง
สลัก กัม ปล่อย เงิน และ ทอง

ปีน พก อีก ๑ คู่ สลัก ลาย กุล ถ้า กระบอ ผั่ง ลาย ทอง

ปีน พก อีก ๑ คู่ สลัก ลาย ต่าง ๆ

หมายเลข ๕

นาฬิกา มี ลูก ต้ม เป็น นาฬิกา ๔ เหลี่ยม ๑ เรือน นาฬิกา นี้ เกิด
ได้ ๑๕ วัน ที่ ทุก ชั่วโมง และ ทุก ครั้ง ชั่วโมง ชั่วโมง ทัว นาฬิกา
ฝั่ง ลวก ลาย ต่าง ๆ เสา สลัก เป็น ลาย เกล็ด เต่า

หมายเลข ๘

นาฬิกา พก ทอง คำ เรือน เล็ก ๑ เรือน คล้าย สลัก ลาย ไไม้
นาฬิกา พก ทอง คำ ส ย า ๑ เรือน ฝา คล้าย เป็น รูป พระ อังคาร
กับ พระ ศุกร และ มี ภาพ คน และ รูป บ้าน เมือง กว๊าย

หมายเลข ๒๕

ผ้า แพร และ ผ้า ไหม ทอง และ เงิน รวม ๘ พับ มี ลวก ลาย ตาม
แบบ ของ ประเทศ ฝรั่งเศส คือ

พับ ๑ เป็น ผ้า ไหม ทอง พื้น ม่วง บั๊ก ไหม ทอง เป็น ลาย ก้าน ชก

พับ ๑ พื้น สี น้ำ เงิน ทอง และ เงิน บั๊ก ไหม ทอง และ มี ลาย เงิน

เป็น ลาย ก้าน ชก

พับ ๑ พื้น เขียว แร ทอง บั๊ก ไหม ทอง เป็น ลาย ไคว่ และ ลาย ก้าน ชก

พับ ๑ พื้น แดง แก่ บั๊ก ไหม เงิน ทั้ง ๕ เป็น ลาย ก้าน ชก

พับ ๑ พื้น ขาว แร ทอง แซม ไหม สี แดง และ บั๊ก ไหม ทอง

พับ ๑ พื้น เขียว เต็ม ทอง มา จาก เมือง เนเปอล

หมายเลข ๒๗

ผ้า อย่าง ก็ ๑๕ พับ สี แดง สี เขียว สี ม่วง สี ไข่มุก รวม
เป็น ผ้า ๒๔๕ หลา

ผ้า สัก หลาก สี แดง ๒ พับ รวม เป็น ๕๕ หลา ครั้ง

บัญชีของต่างๆ ที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔

พระราชทานแก่ราชทูตที่ ๒

เหรียญใหญ่ ๑ เหรียญ: เปนเหรียญพระรูปพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ มีสายทองคำสำหรับห้อย ๑ สาย

หมายเลข ๔๓

เชิงเทียนแก้ว ๑ อัน มีกิ่ง ๑๐ กิ่ง ร่องซีกทอง มีรูปมงกุฎทำด้วยแก้ว และมีลูกวูบแก้วห้อย

หมายเลข ๕

นาฬิกา ลูกตุ้มเคาน์ ๑๕ วัน ๑ เรือน ที่ขั้วตุ้มชั่วโมงและครึ่ง ชั่วโมง ชั่วโมง นาฬิกาทำเป็นรูปซีกหิน พื้นทองแดงซีกทอง เคื่องประดับกับซีกทองคำเหมือนกัน

หมายเลข ๘

นาฬิกาพก เรือนทอง ลงยา ๑ เรือน บนฝาหินมีลายภาพแสดงเรื่อง ลักคนชื้อยุโรป ข้างหลังหินมีลายภาพเป็นรูปพระศุกรเล่นอยู่กับนางเงือก นางเงือกหินชื้อบนหลังปลา ข้างในนาฬิกาหินเป็นรูปบ้านเมือง

หมายเลข ๓๓

นาฬิกาพก ๔ เหลี่ยม ๑ เรือน ลวดลายทำเป็นรูปใบไม้ทอง

หมายเลข ๓๘

พรมเมืองแพลนเคอ ๑ ผืน มีภาพเด็กกำลังเล่นกันอยู่
หิน ๑ กระบอกลีลาคล้ายลูกซีกทอง ลำกระบอกลีลาเส้นทอง

ขันธ์ ๑ กวระบอกร ปรลอกเงิน สลักลาย ผั่ง ลวคเงิน

ขันธ์ สลักลายอีก ๑ กวระบอกร

ขันธ์ ๑ กวระบอกร ล้ากวระบอกรสลักลาย ต่าง ๆ ที่คู่หน้กับสลักลาย

ขันธ์ พก ๑ คู่ สลักลาย กุล ปรลอก และ ล้ากวระบอกร ผั่ง ลายทอง

ขันธ์ พกอีก ๑ คู่ สลักลาย ต่าง ๆ ที่ค้ำผั่ง ลวคเงิน เปน ลาย

ขันธ์ พกอีก ๑ คู่ ล้า กวระบอกร และ ค้ำผั่ง ลาย เงิน

หมายเลข ๒๕

ผ้า และ ผ้าใหม่ ทอง และ เงิน ๔ พับ ลายผ้า ตามแบบของ
ฝรั่ง เศษ คือ

พับ ๑ พืน ม่วง มก่ แชมทอง และ เงิน ชักทอง เปน ลาย ก้านชก
และ ชักใหม่เงิน เปน ลาย ไปร่ง

พับ ๑ พืน แดง แชมทอง และ เงิน ชักใหม่ทอง

พับ ๑ สี กาแฟ ชักใหม่เงิน และ ใหม่สี ต่าง ๆ

พับ ๑ พืน เหลือง แชมเงิน ชักใหม่เงิน

พับ ๑ พืน เขียว แชมทอง และ เงิน ชักใหม่ เปน ลาย ต่าง ๆ

พับ ๑ พืน แดง แชมเขียว และ เงิน

พับ ๑ สี ยานเขิน แชมทอง พืน เปนใหม่ ชักใหม่ดำ

พับ ๑ พืน สีหน้าเงิน แชมทอง และ เงิน

หมายเลข ๒๕-๓๐

ผ้า อย่าง เนื้อดี ๑๕ พับ สี แดง สี เขียว สี ม่วง สี หน้าเงิน สี
ใช้ มุก สี เหลือง รวม เปน ผั่ง ๒๓๓ หลา กับ เศษ ๓ ส่วน ๔
ผ้า สักหลาก ๒ ผืน รวม เปน ผ้า ๒๔๔ หลาครึ่ง

บัญญัติของท้าวพระเจ้ายาลุยที่ ๑๔

พระราชทานแก่ราชทูตที่ ๓

เหรียญพระรูปพระเจ้าหลุยที่ ๑๔ ห้างเหรียญ มีสายสร้อย
ทองคำ ๑ สาย

หมายเลข ๕

นาฬิกาสุกคุ้มเค็ม ๑๕ วัน ๑ เรือน ที่ขั้วท่อม ขั้วโมง
และ ครองขั้วท่อม ขั้วโมง เรือนนาฬิกาทำเป็นเกล็ดเค่าฝังลาย และมี
มีลวดลายทอง กว๊วย

หมายเลข ๘

นาฬิกาพกทองคำ ลงยา ๑ เรือน เป็นภาพคนและรูปบ้านเมือง

นาฬิกา พกทองคำ ลงยา อีก ๑ เรือน ลงยา สีเขียว

ขันทอง ๑ กระบอก สลักลายกลุ่ ล้า กระบอกทำเป็น ร่องขี้กลายทอง

ขันทอง อีก ๑ กระบอก สลักลายมาก

ขันทอง อีก ๑ กระบอก สลักลายเหมือนกัน ล้า กระบอกฝังลายทอง

หมายเลข ๓๕

ขันทอง ๑ กระบอก สลักลายภาพต่าง ๆ

ขันทอง อีก ๑ กระบอก สลักลายภาพต่าง ๆ เหมือนกัน

ขันทอง พก ๑ คู่ สลักลายภาพต่าง ๆ ล้า กระบอกฝังลายทอง

ของ กำม สลัก เป็นรูปใบไม้ ขี้เงิน

ขันทอง พก ๑ คู่ สลักลายภาพต่าง ๆ

ขันทอง พก อีก ๑ คู่ สลักลายภาพต่าง ๆ เหมือนกัน

หมายเลข ๓๓

พรมเมืองแพลนเคอ ๑ ผืน ขี้กลายภาพคนและรูปสัตว์

หมายเลข ๔๔

เชิงเทียนใหญ่ ๒ อัน มีถึง ๖ ถึง ร่อง บึกทองเครื่อง ประ
คัษ เหา แก้ว ทำเป็น รูป คาว

หมายเลข ๒๕

ผ้าแพร และ ผ้าไหม ของ ไหมเงิน ตาม ลวดลาย ของ ประเทศ
ฝรั่งเศษ ๗ พับ คือ

- พับ ๑ พับ สี หน้าเงิน และ ทองงาม มาก บั๊กใหม่ ทอง
- พับ ๑ สี กาแฟ และ เงิน บั๊ก ค้วย ไหมเงิน
- พับ ๑ สี แดง และ เงิน มี กอก ทอง บั๊กใหม่ เงิน
- พับ ๑ สี เนื้อ คม และ เงิน มา แต่ เมือง เหน่เออล แซมใหม่ เขียว
- พับ ๑ พับ สี หน้าเงิน กัษ ทอง มา แต่ เมือง เหน่เออล
- พับ ๑ สี เหลือง มา แต่ เมือง เหน่เออล แซมใหม่
- พับ ๑ พับ สี แดง และ เขียว

หมายเลข ๓๑

ผ้า อย่าง เนื้อดี ๗ พับ สี แดง สี เขียว สี ม่วง สี หน้าเงิน สี
ใช้ มุก รวม เป็น ผ้า ๘๓ หลา เศษ ๓ ส่วน ๔

บัญชี ของ ที่ ท่าน คุณ คุณ เเมน
ส่ง ไป ประทาน มอ ง ซิ เอ อ ร ค อ น ช ต น ษ์

หมายเลข ๕๐

เชิงเทียนใหญ่ ทำ ค้วย แก้ว อย่าง ดี ๑ อัน มี ถึง ๑๒ ถึง ทำ
เป็น ร่อง บึกทอง ที่ กลาง มี มงกุฏ และ มี ลูก ร้อย และ ลูก แก้ว ประคัษ
รอบ มงกุฏ ข้าง ล่าง มี ลูก ร้อย ห้อย เป็น กระจ่าง กลาง มี ลูก แก้ว ใหญ่ ๑ ลูก

ผ้าไหมทองและไหมเงิน ๒ พับ งามมาก มีลวดลาย อย่าง
แบบของ ฝรั่งเศส

หมายเลข ๕๑

นาฬิกาตุ้ม ๑ เรือนงามมาก ที่ขั้วตุ้มขั้วโมง และครึ่ง
ขั้วตุ้มขั้วโมง เกินได้ ๘ วัน

โต ๒ โต ด้วยแก้ว ๒ ใบ งานรองโต ๑ งาน นกโตหน้า ๑ ใบ
ชอก ๒ ใบ ถึง หน้า ๑ ใบ ด้วยใหญ่ ๑ ใบ ของเหล่านี้ทำด้วยแก้ว
เจียรนัยทั้งสิ้น

หีบใบใหญ่ ทำด้วยแก้วเจียรนัย ๑ หีบ ในหีบใบนี้มี พักเขียน
รูปภาพคน มีเข็มขัดเงินและเข็มขัดทอง กับมีรูปท่านกุกกุเมน ๑ รูป
หีบใบใหญ่ ทำด้วยแก้วเจียรนัย ๑ หีบ ในหีบใบนี้มี พักเขียนรูป
ภาพคน มีเข็มขัดเงินและเข็มขัดทอง กับมีรูปท่านกุกกุเมน ๑ รูป

หมายเลข ๑๔

สมุดเล่มใหญ่ ๑ เล่ม มีรูปต่าง ๆ แสดง การที่ พระเจ้า หลุย
ที่ ๑๔ ได้ทรง มีไชยชนะใน การสงคราม มีรูปคนและ รูป บ้านเมือง
ตาม ของ ที่ เป็น จริง และมีแผนที่ต่าง ๆ ด้วย สมุดเล่ม ๑ ทำด้วย
หนัง ฟอก อย่าง ดี และมีคำอธิบาย เรื่อง ต่าง ๆ สมุดเล่มนี้ หุ้มหนัง
ขอบ เกิดลายทอง กลาง สมุด มีตรา ของ พระเจ้า หลุยที่ ๑๔ ข้าง มุม
มีเลข บัญชีของ ที่ ท่าน มาควิส เคอลูมาส่งไป ฝ่าย มองซิเออร์ คองชตันซ์

หมายเลข ๕๒

โต๊ะหินศิลาใหญ่ ๖ โต๊ะ หินศิลานั้นเป็นศิลาลายสีต่าง ๆ งามมาก

หมายเลข ๕๓

พรมใหญ่ อย่างงาม ๑ ผืน

บัญชีของท่านมาควิสเดอกรัวซ์

ส่งไปฝากมองซิเออร์คอนซตันซ์

หมายเลข ๕๔

กระบอกชาขนาดใหญ่ ๑ กระบอก ครอบหิ้งฝังพลอยสีน้ำเงิน เครื่อง
ประดับ ก็ฝัง พลอย สีน้ำเงินเหมือนกัน ขอบกระบอก ก็ทำ เป็นลายฝัง
พลอย สีน้ำเงินเหมือนกัน

หมายเลข ๕๕

กระเช้าแก้วใหญ่ ๆ ๑๒ กระเช้า

ชาม อ่าง เงิน กา ไหล่ ทองใหญ่ ๒ ใบ ที่ กั้นชาม อ่าง นั้นทำ เป็น
รูปแสดงพงศาวดารเรื่อง ซี ปี่ของเคอมาอินทวน และเรื่องคเลโอปราตรา

ชาม อ่างใหญ่ ๑ ใบ ฝัง แผ่นเงิน กา ไหล่ ทอง มี รูป นกยูง สี รัต
มี ม้า น้ำ ลาก ๔ ตัว

หมายเลข ๕๖

โถ อย่างงาม ๑ ใบ ทำ เป็นรูป หน้า พุ มี ชาม อ่าง ทำ ด้วยเงิน
กา ไหล่ ทอง ๒ ใบ ๆ ๑ ทำ เป็นรูป คน ยืน บนแท่นเงินกา ไหล่ ทอง ประคอง
อีกใบ ๑ ตั้ง อยู่บน รูป ฮาวูธ ทำ ด้วยเงิน กา ไหล่ ทอง และมี ฟาน ทำ
ด้วยเงิน ยืน อยู่บน ฟอง ทอง ขอบโต นั้นทำ เป็นรูป เมอคูรี เงิน รูป
ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วน แต่ ฟัน หน้า เป็น หน้า พุ ออก มา ทั้ง สิ้น

ไม้กางเขนทำด้วยอำพัน ๑ อัน เป็นของแปลกหน้าคู่มาก
 หีบแก้วเขียวหีบใหญ่ ๑ หีบ มีเฟือง คอก กุหลาบ เพ็ชร กัญชง ไข่มุก
 ของค่า ทำอย่าง ประณีตงดงาม มาก ในหีบนี้ มีถุงมือ ๑๒ คู่

พิกทำด้วยแพร ๑ เล่ม ขนแพร นี้ ระบายสี เป็นรูปการเลี้ยง
 ใหญ่ ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งพิกนี้ มี สายทอง และ ผีงไข่มุก กัญชง
 เมล็ดเล็ก ๆ ทำมพิกนี้มี หมวกทอง ชัน เข้า ชัน ออก ได้ และ ปลายซึ่ง
 มี คอก กุหลาบ ทองทุกชิ้น

พิกอีก ๗ เล่ม สี ต่าง ๆ กัน และ รูปที่เขียน ขนพิกนี้ ก็ ต่าง ๆ
 กัน ทุกเล่ม พิกเหล่านี้ มี ผ้า รัดเข็ม ทำด้วย ทองคำ และ เงิน

หีบแก้ว ๑ หีบ ใน หีบ นี้ มี กำไล มือ ทำด้วย กัลปังหา สลัก
 ปลาย ๑ คู่ มี ห่วง ทำด้วย เพ็ชร ห้อย ทั้ง สอง อัน

นาฬิกา พก ของ ค่า ลง ยา ผีง เพ็ชร เม็ก เล็ก ๆ ๑ เรือน กุญแจ
 สำหรัยไข นาฬิกา ผีง เพ็ชร

กล่องใส่ ยา หัก ดู ทำ ด้วย ทองคำ ลง ยา ผีง ทับทิม ๑ กล่อง ทรง
 หมุก สำหรัย ไข หีบ ผีง ทับทิม เม็กใหญ่

ลูก ประคำ ทำ ด้วย กัลปังหา อย่าง งาม ๑ สาย

ลูก ประคำ ทำ ด้วย กัลปังหา ร้อย ทิศ กัน ๑ สาย

ลูก ประคำ ทำ ด้วย อำพัน เป็น ของ มี ราคา มาก ๑ สาย

กัลปังหา อย่าง งาม ๑ สาย

หีบ หุ้ม แพร เขียว ๑ หีบ มี ตะปู เงิน ผีง ประกับ ในหีบ มี ขวดยแก้ว
 หุ้ม เงิน ๑๒ ขวดย ใน ขวดย เหล่า นี้ มี น้ำหอม กลิ่น ต่าง ๆ

ดุง มือ มาจากเมือง สระเปญ ๒๔ คู่ มีผ้า รียน สีต่าง ๆ ห้อย
 หิ้ง มา จาก เมือง สระเปญ เป็น ของ แต้ลก ๒ ผืน
 ด้วย ลง ยา อย่างงาม มี ผ้า พร้อม ๑ ใบ ที่ ด้วย นี้ เขียน ภาพการ
 สงคราม ต่าง ๆ และมี ดุง แพร แคง กอกเงิน หุ้ม ก้วย
 ด้วย แก้ว มี เท้า เงิน ๑ ด้วย ใส่ ดุง แพร แคง
 ด้วย แก้ว ทำ เป็น รูป โถ มี ผ้า ๑ ใบ ใส่ ดุง แพร แคง กอก ทอง
 หีบ หุ้ม แพร แคง ๑ หีบ ใน หีบ นั้น มี ด้วย แก้ว เขียว นัย ๖ ด้วย
 หีบ หุ้ม แพร แคง อีก ๑ หีบ มี ด้วย แก้ว เขียว นัย ๕ ด้วย

บัญชีของที่มาจากวิศเคอเซเนเล
 ผ่ากไปให้มองซิเออร์คอนซตันซ์

หมายเลข ๑๘

กรรเกงาใหญ่ รูป ๘ เหลี่ยม ๒ บาน ชอบทำ ก้วย แก้ว เขียว นัย

หมายเลข ๒๐

ช่าง สำหรับ ใส่น้ำมนต์ ทำ ก้วย แก้ว ๑ ใบ ชอบ เต็ม เงิน

หมายเลข ๓๕ - ๓๗

โต๊ะ หิน ศีลา อ่อน ๔ โต๊ะ ตัวไม้ และ เท้า สลัก ปีก ทอง

หมายเลข ๒๔

พรม หิ้ง พัน เขียว ลาย ทอง ๑ ผืน

หมายเลข ๔๗

ตุ๊กกระตา หิน ศีลา อ่อน ใหญ่ ๑ อัน เป็น รูป เกิด ๒ คน ปรรกอง โถ

หมายเลข ๔๘

รูป คน สำคัญ ๆ ใน ราชสำนัก ฝรั่งเศส ๕๐ รูป กรอบ ปีก ทอง

หมายเลข ๑๘

ปืน สลัก ลาย มา จาก เมือง คานาคา ๑ กระบอก ปืน กระบอกนี้
ทำ ด้วยฝีมือ อย่าง ประณีต ใส่ ดุจ ทำด้วย หิน แกง ปีก ลาย ดอกไม้ ทอง

หมายเลข ๒๐

ปืน พก ๑ คู่ กำมุงา กระบอก ๑ บัง ใต้ ๒ นิ้ว

หมายเลข ๒๑, ๒๒, ๒๓

หีบ ใหญ่ ๆ ๓ ใบ บรรจุ เครื่อง แก้ว ต่าง ๆ มา จาก เมือง เขอรัม นี

หมายเลข ๒๐

ด้วย แก้ว ใหญ่ ๑ ใบ ทำ เป็น แก้ว มี ร่อง เท้า ปีก ทอง
งาน รอง ด้วย แก้ว ใหญ่ ทำ ด้วย แก้ว ๑ ใบ เท้า ปีก ทอง เหมือน กัน
ลูก แก้ว กลม ใหญ่ ๑ ลูก ทำ เป็น รูป เขา วง กฏ ที่ ค่าย ล เวช ชาย

หมายเลข ๑๘

ตู้ ถ้ามอง ใหญ่ ๑ ตู้ รูป ใน ถ้ามอง นั้น เป็น รูป ดอกไม้ งาม ๆ ต่าง ๆ

หมายเลข ๒๐

แผ่น รูป ทำ ด้วย หอย ๒ แผ่น กรอบ นั้น หุ้ม แพร ลาย ทอง
รูป พระราชวัง เวช ชาย ๑ รูป กรอบ ปีก ทอง
บัญชี ของ ที่ พระเจ้า หลุย ที่ ๑๔ พระราชทาน แก่ ข้า ราช การ ไทย
เหรียญ พระ รูป พระเจ้า หลุย ที่ ๑๔ เป็น เหรียญ ทอง ๖ เหรียญ

ราคาของต่างๆซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔

มกุฎราชกุมาร

มกุฎราชกุมารี ส่งไปยังเมืองไทย

	ของที่เบิก หากคลังหลวง	ของที่คั่งไป จ้างเขาทำ	รวม
เครื่องราชบรรณาการ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔	๔๒๐๐	๕๔๓๒๖	๖๘๕๒๖
สิ่ง ของ ที่มกุฎ ราช กุมารส่งไปเมืองไทย	๘๐๐	๑๕๘๘๔	๑๖๖๘๔
สิ่ง ของ ที่มกุฎราช กุมารีส่งไปเมืองไทย	๑๐๐๐	๒๑๒๒๑	๓๑๒๒๑
ของหลวงพระราชทาน มองซีเออร์คอนชตันซ์	๖๘๐๐	๒๓๓๐๕	๓๘๑๐๕
ของหลวงพระราชทาน ราชทูตที่ ๑	๖๐๐๐	๑๒๗๔๘	๑๘๗๔๘
ของหลวงพระราชทาน ราชทูตที่ ๒	๒๐๒๓	๘๘๑๔	๑๑๘๓๗
ของหลวงพระราชทาน ราชทูตที่ ๓	๑๗๑๓	๖๗๔๗	๘๔๖๐

๒๗๕๓๖

๑๔๗๘๘๕

๑๗๕๔๓๑

ค่าสิ่ง ของ ที่ขาดหลวง	}	๒๒๓๙.๑๐	}	๑๙๙๙.๑๐
เคอตาเซซ ผ่ากไป				
ค่ากล้องส่อง ของ พวก	}	๓๐๐		
ขาดหลวง เขชวิท				
ค่าเสื่อ พระราชทานแก่ ราช	}	๕๔๐๐		
ทูต ทั้ง ๓ คน และ พระราช				
ทาน จักรวรรดิ และ เสด็จมียน				

ค่าซ่อมแซมกรร จกเงาและ ฑีษ	}	๔๕๐๐.
อำพัน ค่าซ่อมแซมอาวูธ ค่า		
ฑีษ ตะกั่ว และ ค่า สำลี สำหรับ ฑีษ		
ห่อ ค่าฑีษ ไม่ สำหรับ ขรรค์ ของ		
ค่าคว้งค่า ขรรค์ และ โส ฑีษ อย่าง		
อื่นๆ เล็กๆ น้อยๆ ทั้ง ค่ารดที่		
จ่ายไปล่วงหน้า		

สถาบันวิทยบริการ รวม ทั้ง ๕๕ ๒๔๓๙.๑๐

ในเงิน รายนี้หาได้ ยอด ค่ารด ซึ่ง บันทุกของไปทางบกไม่ เพราะ
 ค่า รดเหล่านี้ จะ ต้อง จ่ายที่ เมือง เบรตส์ และไม่ได้ คิกค่า รด บันทุก
 ของไปเมือง รุอิ่ง และ ส่ง ทาง บก ตลอดถึง เมือง เบรตส์

บัญชีของต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องราชบรรณาการ และของ ส่ง
ไปถวายยังราชสำนักสยาม ซึ่งเป็นของเบิกมาจากคลังหลวง
ทั้ง เครื่องเพชร พลอย และของที่ต้องขอตามรับสั่ง ของ พระเจ้า
หลุยส์ ๑๔

เครื่องราชบรรณาการ ส่งไปถวาย พระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งเบิก
จากคลังหลวง คือ

กระเจกเงาบานใหญ่ ๕ คู่ อำพัน กัญ	}	๖๐๐๐
โตอำพัน ๑ โถ		
เครื่อง อาวุธ พร้อม ๒ เครื่อง มี สายสพาย	}	๑๐๐๐
ปีกทอง		
หีบแก้ว อย่างดี ๑ หีบ		๒๒๐๐
รวม		๙๒๐๐

ยังจะต้องใช้ค่าแพรรสำหรับทำชัยใน และค่าจ้างสำหรับซ่อมแซมอีกด้วย

ของ ที่ จะ ต้อง ซื้อ และ ต้อง จ้าง ทำ คือ

มงกุฎ ทอง คำ คอกไม้เพชร และ ชน นก ทอง คำ	}	๑๖๐๐๐
ฝังเพชร ทัย ทิม มรกต และ ไข่มุกต์		
กระเจกเงาบานใหญ่ ๑ บาน กรอบทอง ฝังเพชร	}	๔๙๐๐
ข้างหลังปีกทอง มี ลาย คอกไม้ ทุลลงยา		
อาณ ม้า ๑ อาณเครื่อง พร้อม มี ลวดลาย บั๊ก	}	๖๕๐๐
และ ฝัง พลอย		
เสื้อกำมะหยี่ ๔ เสื้อแขน	}	๖๘๐๐
เสื้อ บั๊ก และ กิ๊ก ไข่มุกต์		

เข็มขัด ๒ สาย ปัก	}	๒๓๐๐
ทอง และ ขอบ เป้น ทอง		
เสื้อเกราะทำด้วยหนัง ๑ อันปัก ลวด ทอง	}	๑๖๐๐
แขน เข็มขัด ขอบ ลง ขา ชูบ ทอง		
ลูกโลกกลม ๒ อัน ๆ ๑ เป้น แผนที่โลก	}	๓๕๐๐
เท้า เงิน และ เส้นรอบโลก ทำด้วยเงิน อีก อัน		
๑ เป้นโลก พระอาทิตย์ พระ จันทร์ เท้า เป้น		
เงินเหมือนกัน		
นาฬิกาพก ทำ ที่ช่าง	}	๑๑๕๐
กุเรต ๓ เวียน		
ขันทอง ๒ กระจงอก ทำอย่างแบบไทย นาย	}	๘๐๐
ช่าง บิโรย เป้น ผู้ทำถ้ากระจงอก ลวด ลวดทอง กำม		
สลัก ลาย กุศล เป้น เงิน		
ผ้าไหม ทอง และ เงิน ๔ พับ	}	๓๓๕๔
ผ้า ๖ พับ เป้น ลาย กอกไม้ปัก		
ทอง ทำคาม ลาย ของไทย	}	๓๖๐๒
ผ้าไหม ทอง และ ไหมเงิน		
๘ พับ	}	๗๔๒๐
โต๊ะหิน สีลา อ่อน ๘ โต๊ะ ไม้ รอง		
หิน และ เท้า สลัก ลาย ปีก ทอง	}	๑๓๐๐
รวม ทั้ง สิ้น		๕๙๒๒๖

รวมเครื่องราชบรรณาการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ส่งไปถวาย
สมเด็จพระนารายณ์เป็นราคา ๖๘๔๒๖
ราคาของหมวกฎ ราชกุมาร ส่งไปถวายพระเจ้ากรุงสยาม
ของที่เบิกจากคลังหลวง คือ

คียบแก้ว ๑ คียบ ๘๐๐

รวม ๘๐๐

ราคาของที่ตองซื้อ คือ

นาฬิกาตุ๊กตัมกรรอก ๔ ก้าน ๑ เรือนมี
เสา ๔ เสา ประตูปักทองและฝังพลอย } ๔๒๐๐

เข็มขัด ๒ สาย บั๊กทอง
ขอบแปนทองลงยา } ๒๓๐๐

พืน้อย่าง แขนงไทย ๒ กระบอกฝังลายทองและ
สลักเป็นภาพคนและรูปใบไม้ ปลายอกเงิน } ๖๐๐

คียบเหลี่ยมขาว ๑ คียบ ปักทองคำ ๒
ชำในคียบนี้ มีหินซึก และมีคียบอีก ๑ ใบ
เขียนเป็นรูปต่างๆปักทอง และมีเฟือง
ลงยาฝังเพชร ๓๘ เม็ด } ๑๓๐๐

นาฬิกาพก นายช่างคูเรต์
เป็นตู้ทำ ๒ เรือน } ๘๕๐

ผ้าไหมทองและไหมเงิน
รวม ๒ พับ } ๑๕๗/๒

ผ้าไหม ทอง และไหมเงิน	}	๑๕๖๐
รวม ๒ พับ		
ผ้าไหม ทอง และเงิน ๕ พับ เปนลาย คอก	}	๓๗๖๐๒
ไม้ขี้ก ของ ตามแบบ ลาย ของไทย		
โต๊ะ หินศิลา อ่อน ๔ โต๊ะ ไม้รอง	}	๗๐๐
หิน และ แท้ สลัก ลาย ปีก ของ		
		<hr/>
	รวม	๑๕๘๘๔
รวม ของ ทิมกฎราชกุมาร ส่งไปถวาย พระเจ้ากรุงสยาม รวม		
เป็นราคา		๑๖๖๘๔

ราคาของทิมกฎราชกุมาร ส่งไปถวาย
สมเด็จพระราชาธิบดีฯ ของสมเด็จพระนารายณ์
ของ ที่ เบิกจากคลังหลวง คือ

หีบแก้ว ๑ หีบ	<hr/>	๑๐๐๐
	รวม	๑๐๐๐

ราคาของ ที่ ต้อง ซื้ คือ

คอก กุหลาบ เพ็ชร ๔ คอก คอก กุหลาบ เพ็ชร	}	๑๐๐๐๐
อีก ๑ คอก ใหญ่กว่า คอก กุหลาบ มรกต อีก		
๑ คอก หีบ ทองคำ ใหญ่ ๔ หีบ หีบ ทองคำ		
เล็ก ๒ หีบ โถ ๒ โถ กระจกเงา ปีก ของ		
ลงยา ๑ ขาน		

กระรอกเงา สำหรับแต่ง คิวปีค ลายทองเป้น ลายไข่มุกฝังเพชร และทับทิม ๑ ขาน	}	๒๓๖๐
คียบ ทองคำ ๑ คียบ ในคียบ นั้นมีคัลย ทองคำ สลักลาย แลฝังเพชร คิ้ว	}	๑๙๘๐
คียบ เครื่องแต่งตัว ๑ คียบ ลงยาปักทอง ฝา คียบ ทำเป้นลาย ไข่มุก ทองฝังเพชร	}	๑๓๐
คียบ อ้าพันใหญ่ ๑ คียบ สลักลายกุล	}	๑๕๓๐
นาฬิกา พกทำ ที่ช่างกุเรศ ๒ เรือน	}	๖๐๐
ผ้าไหม ทองและไหมเงิน รวม ๕ พับ	}	๒๘๓๑
คียบ สลัก ลายคียบใหญ่ ๑ ใบ มี เท้า รองคียบปักทอง	}	๖๕๐
		<hr/>
	รวม	๒๑๒๒๑

รวม ราคา ของ ที่ มกุฎ ราชกุมารี ส่งไป ถวาย สมเด็จพระราช

ธิดาของสมเด็จพระนารายณ์เป้นราคา

๒๒๒๒๑

ราคาของทพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
ส่งไปพระราชทานมองซิเออร์ คอนชตันซ์

ของ ที่เบิก จากคลังหลวง คือ

หีบฝังเพชร เป็นพระรูปพระเจ้า	}	๖๐๐๐
หลุยส์ที่ ๑๔ หีบหีบ		
หีบอำพันขนาดเล็ก ๑ หีบรูปไข่มุกจำลอง	}	๘๐๐
ทำ ค้วยอำพัน ๑ อันมีไม้กางเขนค้วย		
ฉลองพระองค์ปัก ๑ องค์	}	
พร้อมทั้งหมวกและถุงมือ		
ฮานม้าของหลวง ๒ ฮาน	}	
เครื่องม้าขก ลวกลายต่างๆ		
		รวม ๖๘๐๐

ราคา ของ ที่ต้องซื้อ คือ

กระบี่ทองคำฝังพลอย	}	๗๕๐๐
๑ กระบี่		
นาฬิกา พกทองคำ	}	๕๖๐
รวม ๓ เว็ช		
ข้าวขูต่างๆ		๑๒๕๐
พรม ๑ ผืน		๕๕๐๐
เชิงเทียนแก้ว ๒ คัน		๑๓๐๐
ผ้าแพรและผ้าไหมทอง	}	๒๑๔๕
ไหมเงินรวม ๖ พับ		

ผ้า ค่าง ๆ	๑๘๕๐
สาย สร้อย คราเซนมิเชล	}
พร้อม ทั้ง กวาง คราก้วย	
	<hr/>
รวม	๒๒๓๐๕

รวม ราคา ของ ค่าง ๆ ที่ พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ ส่งไป พระราชทาน แก่ มง ซิเออร์คอนชตันซ์ รวมทั้ง สิ้นเป็น ราคา ๒๕๑๐๕
 ราคาของที่พระเจ้าหลุยที่ ๑๔ พระราชทานแก่ราชทูตที่ ๑
 ของที่ เบิก จากคลังหลวง คือ

หีบ ผง เพ็ชร เป็น พระ รูปพระเจ้า หลุย ที่ ๑๔ หนึ่ง หีบ	}	๓๐๐๐
คายนก ทองคำ เป็น คายนก เคอร์รี่ ผง พลอย สี ตระแบก ๑ เล่ม		}
	<hr/>	

ราคา ของ ที่ ตัดส่ง ซื่อ คือ

เชิง เทียนแก้ว ๑ ชิ้น	๖๕๐	
พรม ๑ ผืน	๓๓๐๐	
ข้าวสุกต่าง ๆ	๘๗๐	
นาฬิกา ลูกตุ้ม ๑ เรือน กับ นาฬิกา ทองคำ ลงยา ๒ เรือน	}	๖๐๐
ผ้าแพรผ้าไหม ทอง และ ไหมเงินรวม ๘ พับ		}
ผ้า ค่าง ๆ และ ผ้า สัก หลาก	๔๐๐๐	

ราชทูตที่ ๑ ใต้ของพระราชนาน

เสื้อผ้าแดง ทอ ที่ประเทศ ฝรั่งเศส มี ลูก กระดุม และ ขลิบ ทอง สำหรับให้ ลูก ของ ราชทูต ๔ คน	}	๕๐๐
กระจกเงา ขามเล็กกลาย ขาม กันไกร มีค และกลังสอง		
ของเหล่านี้ รวม อยู่กับ ของ สำหรับ ทำ เครื่องแต่งตัว ให้ ราชทูต สามคน กับ ข้าราชการไทย ด้วย		

รวม ๑๒๗๔๘

รวมราคาของ ที่พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ ใต้พระราชนานแก่ ราชทูต
ที่ ๑ เป็นราคา ๑๘๗๔๘ราคาของ ที่พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ ใต้พระราชนานราชทูต ที่ ๒
ของ ที่แยก จาก คลังหลวง คือ

เหรียญ พระ รูป มี สร้อย ทอง คำ ๑ เหรียญ ๒๐๒๓

รวม ๒๐๒๓

ราคาของ ที่ต้อง ซื้อ คือ

เชิง เทียน ๑ ชิ้น ๕๕๐

นาฬิกา ลูกตุ้ม ๑ เรือน	}	๔๕๐
กับ นาฬิกา พก ๒ เรือน		

ชาบูช ค้าง ๆ ๗๗๐

พรม ๑ ผืน ๓๐๐๐

ผ้าไหม ทอง และไหมเงิน	}	๒๒๔๔
รวม ๘ พับ		
ผ้าต่าง ๆ		<u>๒๘๐๐</u>
	รวม	๕๐๔๔

รวมราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้พระราชทานแก่ราชทูต ที่ ๒ เปนราคา	๑๑๘๓๗
ราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้พระราชทานแก่ราชทูตที่ ๓ ของที่เบิกจากคลังหลวง คือ	
เหรียญพระรูปมีสายสร้อย ทอง คำ	<u>๑๗๑๓</u>
	รวม ๑๗๑๓

ราคาของที่ต้องซื้อ คือ

นาฬิกาตุ้ม ๑ เรือน	}	๔๒๐
กับนาฬิกาพก ๑ เรือน		
ข้าวต่าง ๆ		๖๘๐
พรม ๑ ผืน		<u>๒๒๐๐</u>
เชิงเทียนแก้ว ๒ อัน		๔๐๐
ผ้าแพร และ ผ้าไหมเงิน ๗ พับ		๑๘๔๗
ผ้าต่าง ๆ		<u>๑๒๐๐</u>
	รวม	๖๗๔๗

รวมราคาของที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้พระราชทานแก่ ราชทูต
ที่ ๓ เป็นราคา ๘๔๖๐

รวม ราคา ของ ต่าง ๆ ที่ ส่งไปถวาย สมเด็จพระนารายณ์ และ ส่ง
ไป พระ ราชทาน ใน เมือง ไทย รวมทั้ง สิ้น เป็น เงิน ๑๗๕,๕๓๑
ราย เงิน นี้ ยัง จำ แยก ออก ได้ กัง นี้ คือ

ค่า สิ่ง ของ ที่ เบิก มา จาก คลัง หลวง และ เครื่อง เพ็ชร พลอย ของ หลวง มิ ได้ คิก ค่า ฉลอง พระ องค์ และ มิ ได้ คิก ค่า ซ่อมแซม กระเป๋ ของ ราชทูต ที่ ๑ ค่า ของ ที่ ต้อง ซื่อ	}	๒๗๕๓๖ ๑๔๗๙๙๕	}	๑๗๕๕๓๑
--	---	-----------------	---	--------

ค่า เครื่อง เรือ และ เครื่อง ใช้ สร้อย สำหรับ ราชทูต ใน ระหว่าง ที่ พัก
อยู่ใน กรุง ปารีส์ จ่าย ตาม ค่า สิ่ง ของ มงซีเชอร์ ก็คือ

ค่า ผ้า ซื่อ จาก มงซีเชอร์ คู่ ตาค์ สำหรับ ตัก เสื้อ ให้ ข้าราชการ ไทย ๖ คน เสมียน ๒ คน กับ ล่าม ฉนวน	}	๖๓๓
---	---	-----

จ่าย ให้ มงซีเชอร์ โทเคีย ค่า ผ้า ตัก เสื้อ ให้ ราชทูต ทั้ง สาม คน เป็น เสื้อ ๖ ตัว ค่า ผ้า ตัก เสื้อ ให้ บุตร ราชทูต ที่ ๑ กับ ค่า ผ้า ตัก เสื้อ ให้ มงซีเชอร์ ฝรั่ง ล่าม และ ค่า กำมะหยี่ สำหรับ ตัก ฉลอง พระ องค์ ประดับ ใช้ มุกต์ ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ซึ่ง เป็น ของ ที่ พระ เจ้า กรุง ฝรั่งเศส ส่ง ไป ถวาย และ ค่า เครื่อง กระจุก กระจิก อย่าง อื่น อีก หลาย อย่าง	}	๔๐๘๖.๘
---	---	--------

จ่ายให้ มงซิเออร์ มาย ยาค์ค่า เครื่อง ประดับเสื้อ
 ๓ ตัว สำหรับราชทูต และค่า ห้าง กระ ต่าย ขาว
 แขนงค่า สำหรับทำ ชัษใน เสื้อ ๓ ตัว ตามบัญชี

๒๑๐

จ่ายให้ มงซิเออร์ ซาลอมอน ช่าง ตัดเสื้อ ค่า แขนง และ ค่า
 เครื่อง ประดับเสื้อ ราชทูต และ
 เสื้อข้าราชการ สยาม เสมียน
 และ ล่าม กับ เครื่อง ประดับ
 เสื้อ ของ บุตร ราชทูต ที่ ๑

๓๙๕.

จ่ายให้ มงซิเออร์ เกอตาเลอ
 ค่าเครื่องประดับและลูกกระดุม
 เสื้อ ๔ ตัว สำหรับข้าราชการ
 ล่ามญวน มงซิเออร์ ฟรังซัว
 ล่ามอีกคน ๑ และเสื้อสำหรับ
 บุตร ราชทูต ที่ ๑ รวม ๔ คน
 ตามบัญชี

๘๒๐.๑.๘

รวม ๖๑๔๔.๑๐.๒

บัญชี ของ ที่ได้ ขำ ะเงิน แล้ว แลระ ยัง ต้อง ขำ ะอีก ซึ่ง เปน
 สิ่ง ของ สำหรับ ส่ง ไป ยัง เมือง ไทย แต่ มิ ได้ รวม เครื่อง เพ็ชร พลอย
 ของ หลวง หรือ ของ ที่ ได้ เบิก มา จาก คดัง หลวง

ค่า ของ ที่ มงซิเออร์ อาลวาเรศ ทำ และ ของ ที่ ซื้อ จาก มง
 ซิเออร์ อาลวาเรศ ตามบัญชี คือ

ชน นก ปรวรัย เพ็ชร พลอย ต่าง ๆ ๑ ชิ้น	}	๓๕๙๖.๑๐
มงกุฎ ผั่ง พลอย ต่าง ๆ		๑๓๕๕๖.
ค่าเพชร ๕ ทีย		๔๙๐๗.
ค่า มงกุฎ และ เพ็ชร ๑ ทีย		๑๕๐๖.
ค่า พลอย ผั่ง เครื่อง อานม้า		๕๘๕๙
ค่า พลอย สี ตระแบก ๑๑๒ เม็ก ทีย ทิม ๖๖ เม็ก ค่า ผั่ง กระยี่ ๑ ชิ้น	}	๑๐๕๐
นาฬิกา แก้ว ผั่ง พลอย		๔๒๕๗
กระจกเงา กรอบ ผั่ง เพ็ชร และ ทีย ทิม	}	๔๒๙๕
กระยี่ใหญ่ ๑ เต็ม ผั่ง เพ็ชร		๘๘๕๓
ค่า ทอง เมือง สเปญ ๘ ทีย กีย กระจกเงา ๑ ยาน	}	๓๖๖๑
ค่า เขิง เทียน ถึง ๒ ชิ้น		๑๓๐๐
ค่า ไข่มุกดำสำหรับปรวรัย พลอย พระองค์ พระเจ้ากรุงสยาม ๔ องค์รวม ไข่มุกดำหนัก ๑๘๐๐ กรัม	}	๑๒๒๔

ค่า คิน คีตา อ่อน ๑๒ แผ่น	๙๖๐
ค่า ยืน พก ค้ำม งา ๑ คู่	๑๒๐
ค่า ไข่มุกต์ ราคาต่างๆ กัน รวม หนัก ๕๑ ออหซ์ สำหรับ ประดับ ฉลอง พระองค์ ของ พระเจ้า กรุง สยาม ตาม บัญชี ของ มองซิเออร์ เลอเบริง รวม ทั้ง ไข่มุกต์ ที่ ชื้อ จาก มองซิเออร์ ฮาลวาเวค ๑๘ ออหซ์ ไปน ไข่มุกต์ ๖๙ ออหซ์ ค่า ไข่มุกต์ ฉะเพาะ ๕๑ ออหซ์	} ๒๙๒๖.๑๐
ค่า ลูกไม้ ตึก ฉลอง พระองค์ ๔ องค์ ตาม บัญชี ของ มองซิ เออร์ มาโกเลค	
	<hr/>
	รวม ๖๐๐๑๗.
ค่า ชัก อาน ม้า และ เครื่อง อาน ม้า ของ พระเจ้า กรุง สยาม ตาม บัญชี ของ มองซิเออร์ มาโกเลค	} ๑๐๐๐
ค่า เสื่อ เถวาระ ทำ ค้ำย หนึ่ง ปีค ทอง แชน เข็ม ชัก และ ขอบ ีค ทอง ๒ ตน ตาม บัญชี มองซิเออร์ มาโกเลค	

ค่า ลูกไม้ทอง ตึกเซิมซึก ๔ สาย } ๘๐๐.
คามบัญญัติ ของมองซีเซอร์มาโกเลค }

ค่าทองและค่าลงยาเซิมซึก } ๔๐๐๒.๑๑.๓
ทอง ๔ สาย }

ค่า ลูกโลกกลม ๒ อัน ๆ ๑ เปน } ๓๕๐๐.
แผนที่ ภูมิศาสตร์ ทำ เปนเงิน
เส้นรอบโลก เปน ลวดเงิน
ลูกโลก อีก อัน ๑ เปนรูป
พระอาทิตย์ พระจันทร์ และดาว
ทำ เปนเงินทอง ทำ ด้วยทอง
มองซีเซอร์ มาทีโนค เปน
ผู้ทำ

ค่า กล่อง สำหรับใส่ลูกโลก } ๑๐๐.
คามบัญญัติมองซีเซอร์มาทีโนค }

จ่ายให้มองซีเซอร์ แมงคิ } ๑๖๗.
ช่างตักเสื้อ ค่าตักเสื้อ ๔ ตัว
ทั้งค่าเครื่อง ประคัมด้วย

จ่ายให้ช่างเย็บผ้าค่าทำเซิมซึก } ๑๑๓.
และค่าหนังทำเซิมซึก }

<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ ปีไวส์ ค่า ปิ่น ๒ กระบอก เป็นปิ่นที่ พระ เจ้ากรุงฝรั่งเศส ทรง ชื้อ สำหรับ พระราชทาน</p>	}	๗๕๐
<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ ลังเกอติอก ค่าปิ่น ๒ กระบอก ซึ่ง ท่าน มองเซนเยอร์ ชื้อ สำหรับ ประทาน</p>	}	๖๐๐
<p>ค่า ดុងปิ่น ทำ คัวย ห้าง ๔ ดុង เกิน ลาย ทอง</p>	}	๑๔๕
<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ มาติโนต์ ค่านาฬิกา พก ของ ค่า ๘ เรือนซึ่ง ระบายสีลายภาพต่าง ๆ ๓ เรือน ลง ยา ๓ เรือน</p>	}	๘๘๘
<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ ทุเวต์ ค่านาฬิกา พก ๘ เรือน</p>	}	๒๘๐๐
<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ มาติโนต์ ค่า นาฬิกา ลูก คุ้ม ๓ เรือน</p>	}	๗๗๓
<p>จ่ายให้ มองซิเออร์ โทเคีย ค่าผ้าไหม ของ แลระไหมเงิน ทำ ลาย ต่าง ๆ ตาม ลายไทย แลระ ลายฝรั่งเศส</p>	}	๒๘๐๑๔.๑๐

จ่ายให้มองซีเซอร์ ซาล์วค่าผ้า ไหมทอง และไหมเงินเป็นผ้า พับ	}	๔๘๘๓
--	---	------

ค่าทำโครงโต๊ะ หินศิลาอ่อน ๑๒ ตัว และค่าสลักปีกทอง	}	๑๐๗๗.๗
--	---	--------

รวม ๑๑๑๓๒๓.๑๐.๓

จ่ายให้มองซีเซอร์ มองทาสีค่า หีบเหล็กมยาวปีกทองซึ่งใส่หีบ เขียนหนังสือปีกทองและมีเฟือง ฝังเพชร ๓๘ เม็ด	}	๑๓๐๐.
---	---	-------

จ่ายให้มองซีเซอร์ มองทาสี ค่า กระเบื้อง ๑ ขนานปีกทอง และ ฝังเพชร กับ หีบหิน	}	๒๓๖๐.
---	---	-------

ค่าหีบทองคำ ๑ ใบ ทำเป็นรูป กล่องข้างในมีกลีบทองคำ ฝังเพชร	}	๑๘๘๐.
---	---	-------

ค่าหีบสี่เหลี่ยมเป็นหีบเครื่อง แต่งตัว สำหรับผู้หญิง มีสาย ไข่มุกทองคำฝังเพชร นายช่าง เบริง เป็นผู้ทำ	}	๑๓๐๐.
--	---	-------

ค่า หีบ สลัก ปลายใหญ่ ๑ หีบ มี เท้า รอง ผึ่ง ปลายทอง นายช่าง เบริง เปนผู้ทำ	660.
ค่า หีบ ทำด้วย อ้าพิน ๑ หีบ สลัก ลาย กุศล มงชี เซอร์ ลอแรง เปนผู้ทำ	๑๕๐๐.

ค่าอาวุธต่างๆ

ปืน พก ๔ คู่ ตาม บัญชี ของ มงชีเซอร์ ฮาลวาเรศ	1437.๘.
จ่ายให้ มงชีเซอร์ บิโรบี ค่า ดุง ปืนยาว ๔ ดุง ปืนพก ๓ คู่	
จ่ายให้ มงชีเซอร์ คีตองค่าปืน พก ๑ คู่	๑๑๐.
จ่ายให้ มงชีเซอร์ กูปีว ค่า ปืน ยาว หลาย กระบอก	๒๑๐.
จ่ายให้ มงชีเซอร์ กิเลคช่างทำ อาวุธ ค่า อาวุธ ต่าง ๆ ตาม บัญชี ที่ได้ ยื่น มา แล้ว	๑๔๕๔.
จ่ายให้ มงชีเซอร์ บิโรบี ค่า อาวุธ ต่าง ๆ	๑๔๕๗.๘.
จ่ายให้ มงชีเซอร์ โรแบง ค่า ปืน พก ๑ คู่ กับ ปืน ยาว ๑ กระบอก	๑๓๒.

ค่า ดุงปิ่น ทำ คัวย หิ้ง เกิน ลาย ทอง	๓๐๒.	
จ่ายใต้ มงซีเซอร์ไปรเซล์	}	
ค่า พร ม ๔ ผืน		๑๔๐๐๐.
จ่ายใต้ มงซีเซอร์ ลารู ค่า เชิง	}	
เทียน ๒ อัน เชิง เทียน กิ่ง ๒ อัน		๑๖๐๐.
สำหรับ ราชทูต ๓ คน		
จ่ายใต้ มงซีเซอร์ คุกาค์ ค่า	}	
ผ้า ต่าง ๆ ซึ่ง ทำ เป็น ของ แจก		๑๐๖๙๗.๑๕.๑๐
	<u>๕ ๕</u>	
รวมทงสิ้น	๑๕๑.๘๒๖.๑.๑	

รวมเงินที่ได้ จ่ายไป แล้วและ ยังจะ ต้อง จ่าย อีก เป็น เงินค่าของ
ที่ฝาก ส่ง ไป ยัง เมืองไทย แต่มิได้ เขา เครื่อง เพ็ชร พลอย ของ หลวง
หรือ ของ ที่ ได้ เบิก มา จาก คลัง หลวงมา รวมใน เงิน จำนวนนี้

รวม ทง สิ้น เปน เงิน ๑๕๑.๘๒๖.๑.๑

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัญชีของต่างๆ ซึ่งสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงสยาม
ได้ส่งมาถวายพระเจ้าหลุยที่ ๑๔

โถทองคำหลายชนิด เป็นฝีมือปั้นทองหนัก ประมาณ ๒๓
หรือ ๒๔ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) โถทองคำเหล่านี้รวมทั้งหมด ๑๔ โถ
บางอย่างสำหรับใส่หน้าชา บางอย่างใช้ต่าง ด้วยหน้าชา และมีโถใหญ่
๒ โถ สำหรับใส่หน้าหอม

ด้วยเงิน ๑๐ หรือ ๑๑ ด้วยเงินฝีมือปั้นเหมือนกัน

ด้วยทองเหลือง ๑ หรือ ๒ ด้วย มีฝาทำด้วยแก้ว เหมือนกัน แว
ชนิดนี้เช่นแก้วที่มีราคาเกือบเท่าทองคำ เพราะไม่มีสีนิลและไม่มี
เคียวหมองเลย คงมีเงาอยู่เสมอ ข้าพเจ้าเห็นว่าแก้วชนิดนี้เห็นเอง
ซึ่งคนโบราณเรียกกันว่า อิเล็กตร้า (Electrum)

กายปั้น ๒ เล่ม ซึ่ง เป็น กาย ที่พระเจ้าแผ่นดิน ยี่ปุ่น ได้ ส่ง มา
ถวาย ต่อ พระเจ้า กรุง สยาม กายเหล่านี้ มีกำม้วน พันด้วย กาย ชนิด ๑
ซึ่งเป็นเครื่องหมาย เกียรติยศในเมือง ยี่ปุ่น ข้าพเจ้ากระไม่ ดูกว่า กาย
ยี่ปุ่นเหล่านี้จะเป็น ราคาสักเท่าไร เพราะของอย่างนี้ไม่ได้ตีราคา ก็มิได้
กายเล่ม ๑ มีหูทำด้วยทองคำ แต่อีกเล่ม ๑ นั้นได้ ซักเอา ทองคำ
ออกเสีย และได้เอาทองเหลืองใส่แทน โดยไทยเชื่อว่าในประเทศ
ฝรั่งเศส คง จะ นิยม แว ชนิด นี้ มากกว่า ทองคำ เขา พูกรู้กันว่า ผู้ที่
ชำนาญใช้ กาย อย่าง นี้ อาจะ พัน คน ที่ เกี่ยว ขาด ๒ ท่อน เพราะฉะนั้น

ขาย ซินคิน^{๕๕} ซึ่งเป็นของ มีราคา มาก และ เวลา^{๕๖} ก็ เป็น ของ ที่ ขายาก
 ในเวลา^{๕๗}นี้ ผู้ที่ จะ มี ใช้ ก็ ฉะเพาะ แต่ พระเจ้าแผ่นดิน เท่านั้น เพราะเหตุว่า
 เป็น ของ ที่ ขายาก อย่าง ที่ สุด ทั้ง มี ข้อ บังคับ ห้าม มิ ให้ นำ ขาย ซินคิน^{๕๘}
 ออกจาก เมือง ยี่ปุ่น กว้ย

พระมณีนใหญ่ ทำ กว้ยใหม่ เมือง จีน ๑ คีน พระมณีน^{๕๙}นี้ เป็น พระม
 ที่ พระเจ้ากรุงจีน ได้ ส่ง เข้า มา ถวาย ต่อ พระเจ้ากรุงสยาม ได้ ๒ ระยะเวลา
 ๑๐ หรือ ๑๒ ปี มา แล้ว

เสื่อ อย่าง แขน ยี่ปุ่น ๒ เสื่อ ๑ พัน สี่ มั่ง อีก เสื่อ ๑ พัน สี่ แคน
 เสื่อ ทั้ง สอง กว้ย ที่ ขาย กว้ยใหม่ ทอง ข้าพเจ้า ไม่ ทรา ว่า เหตุ ไก่ เสื่อ
 ซินคิน^{๖๐}นี้ จึง ได้ มี คน นิยม กัน นึก แต่ ข้าพเจ้า ทรา ว่า ใน เมือง นี้ เสื่อ
 ยี่ปุ่น ซินคิน^{๖๑}นี้ มี ราคา แพง มาก

นอกจาก นี้ ยังมี ตู๊กกระตา ทำ กว้ย ดิน สีลา อ่อน ซึ่ง เป็น ของ
 เก่า แก่มาก ในพวก ตู๊กกระตา เหล่านี้ มี อยู่ ๑ เป็น รูป คน จีน ซึ่ง
 ใน เมือง ไทย เรียก กัน ว่า คำมหง (Tamghong) แต่ ข้าพเจ้า ได้ นึก สงสัย
 ว่า รูป นี้ คง จะ เป็น รูป คน ที่ พวกเรา เรียก กัน ว่า คอณฟูซซุ (Confusuis)
 นั้นเอง ตู๊กกระตา กว้ยอื่น ๆ เป็น รูป พวก จีน ไบราณ ซึ่ง พวก จีน นิยม ดึง กัน
 จน เท่า ทุก วัน นี้ ยังมี ตู๊กกระตา อื่น ๆ ทำ เป็น ลาย ไป รัง อีก หลาย ชิ้น
 ซึ่ง ล้วน แต่ เป็น ของ เก่า ทั้ง นี้

โถ ทำ กว้ย กำมถัน แคน ๒ โถ แต่ ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า ที่ ใช้ คำ ว่า
 กำมถัน แคน นั้น คง จะ หมายความว่า กระกัว แคน (Cinnabar) นั้นเอง
 เว้น แต่ สรรพคุณ ของ แร่ สอง อย่าง นี้ ไม่ เหมือน กัน กว้ย ซินคิน^{๖๒} ๑ มี

สรรพคุณแรงกว่าอีกชนิด ๑ โดใบใหญ่ นั้นคุ้มด้วย แว่ชนิด ๑ ซึ่งเรียก
กันว่า ทันเทอหนัก (Tanteaque) และโดใบเล็กคุ้มด้วย แว่ชนิด ๑ ซึ่ง
เข่นแระที่ไม่มีใครรู้จัก ได้มีคน มา ยืน ย้น เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า โด
ใบใหญ่ นั้น ถ้าใครเอา น้ำ ที่ เปน ขาพิย ใส่ ลง ไป แล้ว ก็ เกิด เข่น ควัน
ออก ทัน ที และโดใบเล็ก นั้น ถ้า เขา ขาพิย ใส่ ใน โด แล้ว ขาพิย นั้น
ก็ หมก ถูก ชี ลง ทัน ที จน ที่ สุก ขาพิย นั้น ก็ รับ ประทาน ได้ โดยไม่มี
อันตราย อย่าง ไก เรื่อง นี้ ผู้ เล่า ยืน ย้น ว่า ได้ มี คน ได้ ทด ลอง เข่น ของ
นั้น นอก แล้ว โด ๒ ใบ ที่มี สรรพคุณ ผิด กัน นั้น ก็ อยู่ ที่ แว่ ที่ คุ้ม โด ไว้ เข่น แระ
ต่าง ชนิด กัน นั้นเอง คำ นาน ของ โด ใบ ใหญ่ นั้น มี ว่า เมื่อ ประมาณ ๕๘ ปี
ที่ ล่วง มา แล้ว พระ เจ้า กรุง จีน ซึ่ง ทรง พระ นาม ว่า ชิฮาก (Tsiarde)
ซึ่ง เปน พระ ราชา มิคาของ พระ เจ้า แผ่นดิน ซึ่ง ทรง พระ นาม ว่า ทาเนียน (Ta-
nien) วก ทาก ไค่ ส่ง เข้า มา ยัง เมือง ไทย โด ใบ เล็ก นั้น มี คำ นาน ว่า เมื่อ
พระ เจ้า กรุง จีน ตี ประเทศ จีน ได้ แล้ว ไค่ ส่ง โด ใบ นี้ เข้า มา ถวาย พระ เจ้า
แผ่นดิน สยาม พระ เจ้า กรุง จีน มี พระ ประสงค์ จะ ได้ พระ เจ้า กรุง สยาม ได้
ทรง ทราบ ถึง สรรพคุณ ของ โด ใบ นี้ จึง ไค่ ทูล เข้า มา ว่า โด ชนิด น เปน
โด ซึ่ง ใช้ ได้ แก่ ฉะเพาะ พระ เจ้า แผ่นดิน จีน เท่านั้น และ พระ เจ้า แผ่นดิน
จีน ก็ ทรง ใช้ โด ชนิด นี้ สำหรับ ใส่ สุรา เสวย อึ่ง โด ชนิด นี้ คุ้ม คุ้ม
แว่ ชนิด ๑ จึง มี คุณ วิเศษ อย่าง ๑ สำหรับ ใส่ สัตว์ ร้าย ที่มี พิษ คือ ว่า
ถ้า โด ใบ นี้ ตั้ง อยู่ ที่ ไก แล้ว สัตว์ ร้าย ที่มี พิษ ไม่ อาจ เข้า มา ไกล
ไค่ เลย ถ้า แม้ ว่า ตก สัตว์ ร้าย ถัก แล้ว ก็ ให้ เขา โด นี้ ดู ให้ เข่น ผง
เล็ก น้อย จึง เขา ผง นั้น ใส่ น้ำ รับประทาน หรือ เขา ผง นั้น ทา แผล ที่
ถูก ถัก ก็ จะ พ้น อันตราย และ ว่า ผง นี้ รักษา ขาพิย ได้ ทุก ชนิด คุ้ม

นอกจากนี้ ยังมีไม้กระลำพัก (Calambac) อย่างที่ราคาแพง
 ที่สุดที่ระหาได้ ไม้ชนิดนี้มีแต่เฉพาะในป่าใกล้เมืองฉวนและเมือง
 จำปา และท้องที่ส่งไปถวายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสคราวนี้ เป็นไม้
 ซึ่งพวกชาวป่าอิน อยู่ในป่าเหล่านี้เพิ่งได้พบเมื่อเร็วๆ นี้เอง ไม้ชนิดนี้
 เป็นไม้ซึ่งคนนิยมมากกว่าไม้หอมชนิดอื่น ทั้งกลิ่นก็หอมกว่าไม้
 อย่างอื่นด้วย เพราะฉะนั้นจึงเป็นไม้ที่มีราคาแพงมากและหายาก
 อย่างที่สุด ตามประวัติไม้ซึ่งชายกันว่าเป็นไม้กระลำพักนั้น หาใช่
 กระลำพักแท้ไม่ แต่มักเป็นไม้อีเกอส์วู้ก (Eagle wood) ไทยมาก
 ถ้าไม้กระลำพักที่แท้แล้วมีราคาซื้อชายกันถึง ๓ หรือ ๔ หรือ บางที
 ๑๔ พันกเงิน แล้วแต่เป็นไม้ใหญ่เล็กก็หรือไม้ที่ ไม้กระลำพักนี้พอ
 จะเชื่อได้ว่าเป็นไม้ซึ่งมีปรากฏในหนังสือเก่าๆ ว่าไม้แอล (Aloes)
 นั้นเอง และในคัมภีร์ก็เรียกกันว่า ลิ้นา เทินา (Lignum Theynum)
 บ้าง ลิ้นา อาลัว (Lignum Aloir) บ้าง แต่ในเวลานี้ในประเทศ
 ฝรั่งเศสหาไม้ชนิดนี้ไม่ คงมีแต่ไม้อีเกอส์วู้ก พวกฝรั่งเศสจึง
 คงเรียกว่าไม้ อากาลอจ่า (Agallochum) พวกไทยพื้นเมืองใช้
 ไม้กระลำพักนี้สำหรับทำยาแก้โรคต่างๆ หลายอย่าง และใช้สำหรับ
 ทำเครื่องหอมด้วย ถ้าไม้นี้เก่าจนกลิ่นหมดเสียแล้ว ก็จะทำให้
 มีกลิ่นหอมขึ้นได้อีกโดยง่าย ก็ให้เอาผ้ามาต้มจนเดือดจึงเอาไม้
 นั้นแช่ลงไปให้น้ำสักครู่ ๑ จึงเอาไม้ขึ้นจากน้ำ แล้วให้เอาผ้าชุบ
 น้ำร้อน ท่อพันไม้ให้ไว้ ไม้เข้าไม้ขึ้นก็จะมีกลิ่นหอมอย่างเดิมและ

จะ อ่อน นุ่ม คุ้ย ฝึ้ง กล้วย วิถีที่เขาไม่ลง คัม กับ หน้า วัธ เข่น นี้ เป็นวิถี
สำหรับ ทรวร ว่าไม้ นั้น จะ เป็นไม้ กระลำ พัก แท้ หรือไม่

นอกจาก ไม้ กระลำ พัก นี้ ยังมี ไม้ อีเกอ ลู ก ออก หลาย ท่อน ซึ่ง
เป็น ไม้ ที่ คัก เลือก อย่าง ก็ แล้ว เพราะ ไม้ ชนิด นี้ มี หลาย ชนิด ที่ เป็น
ไม้ ก็ มี ที่ ไม่ ก็ มี ไม้ ชนิด นี้ มี อยู่ ตาม ป่า ใน พระราชอาณาเขต (ไทย)
(ไทย) ซึ่ง เป็น ป่า หวง ห้าม ไว้ สำหรับ พระเจ้า แผ่นดิน ใคร ๆ จะ
เขา ไป ซื่อ ไป ขาย ไม่ ได้ เป็น อันขาด ส่วน ไม้ ชนิด อื่น ๆ อนุญาต ให้ พวก
พ่อค้า ไป คัก ทอน ซื่อ ขาย ได้ ไม้ ชนิด นี้ พวก พ้น เมือง ใช้ สำหรับ ทำ
ยา หลาย อย่าง และ ใช้ สำหรับ ทำ ด้วง ทั้ง ใช้ สำหรับ ทำ เครื่อง หอม กล้วย
ไม้ นี้ ถ้า จะ เขา มา ทำ ลูก ประคำ เป็น อัน ทำ ได้ ก็ ที่ สุด ไม้ อีเกอ ลู ก
นี้ ที่ เป็น ไม้ อย่าง ก็ ต้อง มี สี คำ สนิท ไม่ เป็น เส้น และ ค้อง หม้า เพราะ
ไม้ ที่ ลอย หน้า และ ที่ สี ไม่ คำ จริง มี ยาง ห้อย ไม้ ที่ ลอย หน้า นั้น เป็น ไม้
ที่ ไ้ มา จาก โพรง ต้น ไม้ คาย แต่ ไม้ ที่ หม้า และ มี สี คำ สนิท ซึ่ง
นัย ว่า เป็น ไม้ อย่าง ก็ นั้น เป็น ไม้ ที่ ไ้ มา จาก โพรง ต้น ไม้ ซึ่ง ยัง เป็น
อยู่ ใน ซ่อน นี้ พวก ชาว ฝรั่งเศส ที่ แ่ง ค้าง สี อธิบาย เรื่อง ขรรณ ซาคี
ไม้ ต่าง ๆ คง จะ ไม่ ทราบ เป็น แน่ และ การ ที่ ไม่ มี ใคร เขา ไม้ ชนิด นี้ ส่ง
ไป ประเทศ ฝรั่งเศส นอกจาก ท่อน เล็ก ๆ นั้น ไม่ ควร จะ เป็น ข้อ ประหลาด
อย่าง ไค เพราะ จะ ต้อง ทราบ ไว้ ว่า ทั้ง ไม้ กระลำ พัก และ ไม้ อีเกอ ลู ก
มิ ไ้ เป็น ต้น ไม้ ซึ่ง ลำ ต้น และ กิ่ง ก้าน สาขา เป็น ไม้ ชนิด นี้ ไป ทั้ง หมก กล้วย
เหตุ ว่า ไม้ กระลำ พัก นี้ เกิด แต่ ณะ เพราะ ใน กลาง ใจ ต้น ไม้ และ เป็น ท่อน เล็ก ๆ

เท่านั้น เพราะ ฉะนั้น เวลา จะ หา กระลำพัก จึง ต้อง พ้น ต้นไม้ ชนิด ที่ เกิด
 กระลำพัก ลง ปลาย ๆ ต้น จึง จะ พบ กระลำพัก แค่ เล็ก น้อย เท่านั้น เพราะ
 ฉะนั้น ไม้ ชนิด นี้ จึง มี ราคา แพง นัก และ ยิ่ง ทยอย ใหญ่ ก็มี ราคา แพง
 ที่สุด ไม้ กระลำพัก นี้ ผิด กัน กับ ไม้ จันทน์ ด้วย ไม้ จันทน์ เป็น ไม้ จันทน์ ทั้ง ต้น
 การ ที่ ข้าพเจ้า ได้ กล่าว ขยาย ใน เรื่อง ไม้ กระลำพัก นี้ ก็ เพื่อ ประโยชน์ แก่
 ผู้ ที่ จะ อยากรู้ มีความ รู้ ถึง ของ แปร ลก ๆ

นอกจาก ของ เหล่า นี้ ยังมี อำพัน สี เทาหนัก ๑๐ คำสั่ง ซึ่ง เป็น
 น้ำหนัก เท่า กับ ๑ ปอนด์ ๔ ออุนซ์ อำพัน สี เทา นี้ เกิด ตาม ชาย เกาะ
 ภูเก็ต ซึ่งเป็น เกาะ ชิด อยู่ กับ ประเทศ สยาม และ ใน เวลา นี้ มี ชาว
 ฝรั่งเศส เป็น ผู้ รักรักษา ราชการ เมือง ภูเก็ต อยู่

ของ ค่าง ๆ เหล่า นี้ ได้ บรรจุ ใน ศีรษะ ยี่ ปูน ๒ ศีรษะ และ ศีรษะ หุ้ม ด้วย
 หนัง ปลา ชนิด ๑ ซึ่ง เป็น ของ ที่ นิยม กัน ใน เมือง ยี่ ปูน มาก ช้าง ใน
 ศีรษะ ทำ หน้า มันเงา และ เชียน หลาย คอก ไม้ สี ซึ่ง ทำ สำหรับ ฉะเพาะ
 ส่ง ไป ฝรั่งเศส ใน ศีรษะ ทั้ง ๒ ใบ มี ลวด คล้าย ๆ กับ ไท้ ซึ่ง หุ้ม ด้วย หนัง
 ปลา และ ทำ หน้า มันเงา เหมือน กัน ได้ มี คน บอก กับ ข้าพเจ้า ว่า ศีรษะ
 เหล่า นี้ ขาย กัน ใน เมือง ยี่ ปูน เป็น ราคา ๒๐๐๐ แพร่ง ถ้า จะ เทียบ กับ
 ราคา เมืองอื่น ก็ คง จะ แพง ยิ่ง กว่า นี้ มาก เพราะ ของ เหล่า นี้ เมื่อ เขา มา
 ถึง เมือง ไทย ก็ ขาย ได้ ง่าย ๆ ไทย มี กำไร ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

สำเนาจดหมายราชทูตฝรั่งเศส ถวายต่อพระเจ้ากรุงสยาม

ด้วย การ ที่ พระเจ้า กรุง ฝรั่งเศส นาย ของ ข้าพเจ้า มีความ นัย
ถือและ ทรง รักใคร่ พระองค์ ด้วย จริงใจนั้น เป็นการ กระทำให้ พระ
เจ้า กรุง ฝรั่งเศส นาย ของ ข้า พเจ้า เขา พระ ทัย ใส ใน สิ่ง ทั้ง ปวง ที่ เกี่ยว
ด้วย พระเกียรติยศ ของ พระองค์ อันเหลือวิสัย ที่ ข้าพเจ้า จะกราบทูล
ให้ทรงทราบโดยละเอียดได้ พระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส นาย ของ ข้าพเจ้าทรง
ทราบ อยู่ว่า พระเชษานุภาพและพระเกียรติคุณ ของพระองค์ได้ กระ
ทำให้ ทวีปยุโรป ทั้ง ทวีป นิยม นับถือ ยิ่ง นึก และ พระองค์ของ พระเจ้า
กรุงฝรั่งเศสเอง ก็ ทรง นิยม ใน พระ เชษานุภาพ ของ พระ องค์ เหมือน กัน
แต่ การ นิยม นับถือ เพียง เท่านั้น หา เปน การ พอ พระ ทัย ของ พระเจ้า กรุง
ฝรั่งเศสไม่ เพราะ ทรง หวัง อยู่ว่า บรรดาเจ้านาย ทั้งหลายในฝ่าย ทิศ
ตะวันออก ก็ควร จะมีความ นิยม และ นับถือ พระองค์บ้าง เหมือน กัน
อนึ่ง พระเจ้ากรุง ฝรั่งเศส นาย ของ ข้าพเจ้า ได้ ทรง แสวงหาโอกาส
มา ชำนาญแล้ว ที่ จะทำให้ ปรากฏทั่วโลกว่า พระเจ้า กรุงฝรั่งเศส
ทรง นิยมใน พระราชไมตรี ของ พระองค์ ยิ่งนึ้ เพราะฉะนั้น เมื่อ เธอ
วเสียบเคอไซมอง ราชทูต ของ พระเจ้า กรุง ฝรั่งเศส ได้ นำความไป กราบ
ทูล ว่า พระองค์ จะ ได้ ทรงโปรด พระ ราชทาน ที่ แห่ง หนึ่ง ใน พระราช อา
ณาเขตร สำหรับให้ ชาว ฝรั่งเศสได้ ไป ตั้งบ้าน สร้างเรือนนั้น พระเจ้า
กรุง ฝรั่งเศส นาย ของ ข้าพเจ้า จึง ทรง พระโสมนัส ยินดียิ่งนึ้ เพราะ

พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ทรงรู้สึกในพระทัย อยู่แล้ว ว่า การที่ชาวฝรั่งเศสได้ไปตั้งบ้าน สร้างเรือนเป็นปึกแผ่น หลักรูปร่าง ในพระราชอาณาเขตร์ ของพระองค์ เป็นหนทางที่ที่สุด สำหรับให้พระเกียรติยศของพระองค์ได้แผ่ออกไปทั่วทิศ ทั่วหนอก และ ทั้ง เป็นหนทาง อันดีสำหรับให้พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส ได้มีโอกาส ปฏิบัติ การ ให้ พระ องค์ ได้ ทรง เห็น และให้ทั่วโลกได้เห็น ว่า พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส มีพระราชประสงค์ จะทำการให้เป็น ที่ พอ พระทัย ของ พระองค์ ทั้ง ให้เป็น ประโยชน์แก่ไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน ของพระองค์ด้วย

พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้มีพระราชประสงค์ มา ช้านานแล้ว ที่จะให้ พระ องค์ ได้ มี พระ เกียรติยศ และ พระ อำนาจ ในฝ่ายอื่น เกีย ยิ่ง กว่า เจ้าชาย ทั้งหลายในทวีปยุโรป และฝ่าย ทิศ ทั่วหนอก ทั่วไป เพราะฉะนั้นเมื่อ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ ทรง เห็น เจ้าชายฝ่าย ทิศ ทั่วหนอก ได้ มาตั้งบ้าน และตั้งห้างใหญ่ๆ ในพระราชอาณาเขตร์ ของพระองค์ และเจ้าชายเหล่านั้น ก็ ได้ทำไร และ ผลประโยชน์ เป็น อันมาก นั้น พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส จึง ทรง เสีย พระทัย นึก เพราะ จน ทุกวันนี้ พวก ฝรั่งเศส ยัง หาได้มาตั้ง ห้าง ใน พระ ราช อาณาเขตร์ ของ พระ องค์ ไม่ เมื่อพระเจ้า กรุงฝรั่งเศสได้ทรงพระราชดำริเช่นนี้ จึงได้ข้าพเจ้า มา กราบทูลว่า ทรงเห็นว่า เมือง สงขลา เป็นเมืองที่ เหมาะ ที่ที่สุด สำหรับให้ พวก ฝรั่งเศส มาตั้งบ้าน สร้างเรือน และ ตั้ง ห้าง ได้ เพราะเป็น ท่าเล ที่ดี สำหรับ การค้าขาย จะ หา ที่ดี ยิ่ง กว่า นี้ ในทะเล เหล่า นี้ ไม่ ได้แล้ว พระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจึง ทรง เห็นว่า ถ้าพวก ฝรั่งเศสได้ไปตั้ง อยู่ ที่เมืองสงขลา และ

ฝ่ายพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสได้ ทรงช่วยเหลืออุปถัมภ์ ในการตั้งปวงแล้ว ใน
ไม่ช้า เมืองสงขลา คงจะเป็น เมืองที่ใหญ่ที่สุด ในฝ่ายอินทีย

อนึ่ง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส นายของข้าพเจ้า ได้มี รัชสั่งให้ข้าพเจ้า
มา กราย ทูล ต่อ พระ องค์ ว่า ในเวลา นี้ คงเป็น เวลา เหมาะแก่สำหรับที่
จะ จัก การ ใน เรื่อง เมือง สงขลา แล้ว จึง ทรง เติ้ม ว่า เป็น การ สำคัญ
ยิ่ง นึก ที่ จะ รัช จัก การ ใน เรื่อง นี้ เสีย โดย เร็ว เพราะ ทรง เกรง ว่า
บรรดา ผู้ ที่ จะ เห็น ว่า ถ้า พระ องค์ ทั้ง สอง ได้ เป็น พระ ราชา ไม่ คร อย่าง
สนิท แน่น ทน ะ เป็น การ กระ ทำให้ เสีย ประ โยชน์ ของ เขา แล้ว
ผู้ นี้ ก็ ควร จะ คิด อ่า น หา ทาง คอย ยั้ง กัน มิ ให้ พระ องค์ ทั้ง สอง ได้
เป็น พระ ราชา ไม่ คร อย่าง กัน ได้ เพราะ ฉะนั้น เวลา ที่ เหมาะ นี้ ไม่ เป็น สิ่ง ที่
จะ ดาวร บัง ยืน ไป ได้ ถ้า ถึง เวลา ที่ เหมาะ แต่ มิ ได้ คว้า โอกาส ทำ การ
ตาม เวลา แล้ว ต่อ ไป ภาย หลัง จะ หา โอกาส ที่ ดี อีก ก็ จะ เป็น การ
ยาก อย่าง ที่ สุด

อนึ่ง พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส นายของข้าพเจ้าได้ ทรง อุกฤษณ์บำรุง
บริษัท ฝรั่งเศส มา หลาย ปี แล้ว ครั้น มา ภาย หลัง ได้ ทรง แสทง พระ
ราชาไม่คร ต่อ พระ องค์ จึง กระ ทำให้ พวก ฮอลันดา มีความ วิชยา ยั้ง
หนัก และมี เหตุผล ควร เชื่อ ได้ ว่า ใน ไม่ช้า พวก ฮอลันดา คง จะ พยายาม
จน สุด ถ้า ถึง ที่ จะ คอย ถัก กัน มิ ได้ บริษัท ฝรั่งเศส ได้ มา ตั้ง อยู่ ใน ประ
เทศ สยาม ได้ ถ้า จะ พิเคราะห์ ศึกษ ตาม เหตุ การ ที่ เป็น อยู่ใน ทุก วัน นี้
แล้ว การ ที่ พวก ฮอลันดา จะ คิด การ เช่น นี้ ก็ จะ ทำ ได้ โดย ง่าย ไม่
ยาก ะไร เลย เพราะ ถ้า พวก ฮอลันดา ได้ เขา เรือ มา ยึด ทาง เข้า เมือง

ไทยและ คอย ค้ำไม้ ไม้เท้า ค้ำ ต่าง ประเทศ เข้าไป ใน เมืองไทย ได้ แล้ว ก็ จะ เป็น อัน หมก คน ทาง ที่ บริษัท ฝรั่งเศส จะ เข้าไป ทำ การ ค้ำ ขาย ใน เมืองไทย ต่อไป ได้ ใน ข้อ นี้ เป็น สิ่ง ที่ พระ เจ้ากรุง ฝรั่งเศส จะ ทำ การ บัง อั้น อย่าง ไท ยัง ไม่ ได้ เพราะ เหตุ ว่า คนไทย เคย ทำ สงคราม แต่ ทาง บก เท่า นั้น เว็ รรช ที่ ไทย มี อยู่ เวลา นี้ สำหรับ ไป รรช ทาง ทะเล นั้น ไม่ เพียง พอ ที่ จะ ไป ต่อ สู้ กับ เว็ รรช ของ พวก ฮอลันดา ได้ แต่ ถ้า พวก ฝรั่งเศส ได้ ไป ที่ อยู่ ณ ที่ ไท ได้ เป็น หลัก และ พวกไทย ได้ เอา กำ ลัง ไป สมทบ กับ ฝรั่งเศส และ เอา เว็ รรช ของ ฝรั่งเศส เป็น กำ ลัง ช่วย ไทย แล้ว ก็ จะ เป็น การ ง่าย ที่ สุด ที่ จะ บัง อั้น มิ ให้ พวก ฮอลันดา มา บุก ทำ เมือง ไทย ได้ และ พวก พ่อ ค้ำ ต่าง ประเทศ ก็ จะ ได้ เข้า ออก ได้ โดย สดวก เมื่อ การ ได้ เป็น ไป คัง นี้ แล้ว พวก ฮอลันดา ก็ คง จะ คร้าม เพราะ คง วิทก เกรง ว่า พวกไทย และ ฝรั่งเศส จะ คิก ต่อ สู้ พวก ฮอลันดา และ พวก ฮอลันดา คง จะ คิก รรวัง ตัว มิ ได้ คิก ที่ จะ ทำ ร้าย แก่ ไท ๗ เช่น นั ข้าพเจ้า ไม่ ถลา ที่ จะ กรวย ทูล ไทย บิ คยาว ว่า การ ที่ พวก ฝรั่งเศส ได้ ไป คัง อยู่ ที่ เมือง สงขลา จะ เป็น ประ โยชน์ เพียง ไท เพราะ เกรง ว่า จะ เป็น เครื่อง รรภน พระ ทัย แต่ ถ้า เรื่อง นี้ เป็น เรื่อง ที่ ทรง เห็น ชอบ ค้วย แล้ว ข้าพเจ้า จะ ได้ ไป ปรีกษา ทาริธ กับ เสนาบดี ของ พระ องค์ และ จะ ได้ พุคา ปรีกษา กัน ได้ ลเอียด ต่อ ไป

แต่ ก่อน ที่ จะ รรช หมาย ฉับ นี้ ข้าพเจ้า ออก ไม่ ได้ ที่ จะ กรวย ทูล ได้ ทรง ทราบ ว่า ข้าพเจ้า รู้ สึก ว่า สัก ถึง พระ เกษ พระ คุณ ของ พระ องค์ ยัง นึก ใน การ ที่ พระ องค์ ได้ ทรง พระ เมตตา กรุณา แก่ พวก ข้าพเจ้า

มาก นึก และข้าพเจ้า รู้สึก ยินดีที่ได้ มีโอกาส นำข่าวไป กราย ทูล
 ต่อ พระเจ้า กรุงฝรังเศส นาย ของ ข้าพเจ้า ในเวลาที่ ข้าพเจ้า จะได้ ทูล
 ลา กลับไป จาก เมือง ไทย แล้ว ซึ่ง เช่น ข่าว อัน จะ ทำให้ พระเจ้า กรุง
 ฝรังเศส ทรง โสมนัส ยินดี ยิ่ง นึก ข่าวที่ ข้าพเจ้า จะ ได้ นำ กลับ ไป กราย
 ทูล นั้น มี อยู่ ๒ ข้อ คือ ข้อ ๑ จะ ได้ กราย ทูล ให้ พระเจ้า กรุง ฝรังเศส
 ทรง ทราบ โดย ลเอียด ถึง พระ เกษานุภาพ อัน ใหญ่ ยิ่ง ของ พระองค์
 ซึ่ง ข้าพเจ้า ได้ มา เห็น แล้ว และ อีก ข้อ ๑ จะ ได้ กราย ทูล ให้ ทรง
 ทราบ ถึง พระเมตตา กรุณา ที่ พระองค์ ได้ ทรง แสวง ก่อ พก ข้าพเจ้า อัน
 เป็น สิ่ง สำคัญ เท่า กับ เป็น ประ โภชน์ ถึง พระราชไมตรี ของ พระองค์ เช่น นั้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จดหมายมองซิเออร์เวเรต์ซึ่งได้รับ
มาจากเรือเลอคอรอนโต้แล่นไปมาถึงท่าเรือเมืองหลุย
เมื่อวันที่ ๒๒ เดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐)

ข้าพเจ้า ต้อง ขอ อภัย ใน การ ที่ ได้ เขียน จดหมาย มา ยัง ท่าน โทย
รีย ส่วนในเวลาที่ ท่าน ราชทูต ฝรั่งเศส จะ กลับ มา เมืองไทย แต่ ใน
เมือง นี้ มี กิจ ทำ งาน กัน อย่าง ล้า ซ้ำ ที่ สุด เพราะ ฉะนั้น ถ้า จะ ทำ อะไร ก็
ต้อง ทำ ใน เวลา ที่ สุด ซึ่ง รวม ระยะเวลา อยู่ แล้ว การ ที่ ไทย ทำ การ
เช่น นี้ ก็ เพื่อ ประสงค์ จะ ให้ การ ทิ้งหลาย ได้ เปน ไป ตาม ใจ ของ เขา และ
การ เหล่า นี้ เมื่อ เปน ไป ตาม ความ มุ่ง หมาย ของ ไทย แล้ว ก็ มิ ได้ อยู่
ใน คลอง ยุติธรรม หรือ ด้วย หน้า ใจ สุจริต เลย ข้อ นี้ ท่าน คง จะ รู้ สัก ใด
เมื่อ ได้ อ่าน หนังสือ สัญญา ฉะบับ หลัง ที่ ท่าน ราชทูต ได้ ตก ลง ทำ เมื่อ
เร็ว ๆ นี้

ถ้า ข้าพเจ้า ได้ มี เวลา มากกว่า นี้ ข้าพเจ้า จะ ได้ พยายาม ทำ การ
ตามหน้าที่ไทย รายงาน ให้ ท่าน ทราบ อย่าง ลเอียด ถึง เหตุ การณ์ ต่าง ๆ
ทั้ง ข้าพเจ้า ได้ เห็น ด้วย ใจ ของ ตัว เอง เพราะ ทั้ง ข้าพเจ้า ได้ มา
อยู่ ใน เมือง นี้ ก็ ได้ พยายาม แสวง หา ความ จริง และ แสวง หา ความ รู้ สำ
หรับ จะ ได้ ให้ บริษัทร มี ประโยชน์ มาก ที่ สุด ที่ จะ ทำ ได้ และ ข้าพเจ้า
ก็ได้ คอย ปฏิบัติ การ ตาม คำ แนะนำ ของ ท่าน สังฆราช เกอเมเตโลโปลิก
ท่าน บาค หลวง เชนวิก และ มองซิเออร์ เกอลามาร์ ผู้ เปน เชน ยิน เมีย

ซึ่ง ท่าน ราชทูตได้ ทิ้งไว้ ใน เมืองไทย เพราะ มองซิเออร์ เกอลามาร์ คน นี้ เป็น คน ที่ ฉลาด ไหว พริบ ที่ สุด และ เป็น คน ชื่อ ะ หาด ไคว ใน โลก นี้ ชื่อ เท่า กับ มองซิเออร์ เกอลามาร์ เป็น ไม่ ได้

มองซิเออร์ คอนซตันซึส เป็น คน ที่ จะ ได้ พู๊ด ถึง ย้อย ๆ ใน จก หมายถึง ฉับ นี้ และ เป็น คน ที่ เป็น หัว หน้า อัน เค็ด ชาติ ของ การ ทิ้ง ย่อง ที่ ทำ กัน ใน เมือง นี้ เพราะ ฉนั้น ถ้า ข้าพเจ้า ได้ กล่าว อธิบาย ถึง มองซิเออร์ คอนซตันซึส แล้ว ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า ท่าน คง จะ ไม่ ซิค เคียง เป็น แน่ มองซิเออร์ คอนซตันซึส นี้ เป็น คน ไม่ สูง ไม่ ต่ำ รูปร่าง หน้า ตา ก็ พอ ใช้ ได้ สำหรับ เมือง นี้ อายุ อยู่ใน ราว ๓๕ หรือ ๓๖ ปี เป็น คน ไหว พริบ รูปร่าง ภาย นอก งคงาม แต่ ข้าพเจ้า สงสัย ว่า ภาย ใน ใจ จะ ไม่ ตรง กับ รูปร่าง นอก เพราะ ทุก ๆ วัน คง คึก การ หลาย พิน อย่าง แต่ ไม่ ได้ ทำ ตาม ที่ คึก ไว้ สัก อย่าง เคียว มองซิเออร์ คอนซตันซึส เป็น คน มัก ได้ ใฝ่ สูง เป็น คน ชอบ เงิน ชอบ ทำ การ แก้ว แก้ว ชอบ คน ยอ และ ชอบ คน ที่ ลง หมอข คลาน นอก จาก นี้ ก็ เป็น คน ดี ที่ สุด ใน โลก นี้ มองซิเออร์ คอนซตันซึส เป็น ชาติ กรีก ได้ เคย ทำ การ กับ บริษัท อังกฤษ อยู่ ชั่ว นาน ใน หน้า ที่ ณะ ลา สี่ ภาย หลัง ได้ ลา ออก จาก บริษัท อังกฤษ จึง มา รับจ้าง ทำ งาน อยู่ กับ มีสเคอร์ ฮอยด์ ชาว อังกฤษ ซึ่ง เป็น คน มี ทวีพย์ มาก มา ตั้ง บ้าน เวิ่น อยู่ ใน เมือง นี้ มีสเคอร์ ฮอยด์ ได้ ใช้ ให้ มองซิเออร์ คอนซตันซึส ไป เมือง จีน และ เมือง ทั้ง เกีย ใน กิจ การ ส่วน ตัว ของ เขา ครั้น ภาย หลัง มีสเคอร์ ฮอยด์ ได้ กลับ ไป เมือง อังกฤษ มองซิเออร์ คอนซตันซึส ก็ ตก ค้าง อยู่ ใน เมือง ไทย จึง ได้ คึก อ่า น เสือก ไล่ ตัว จน บัด นี้ กลาย เป็น คน ที่มี อำนาจ มาก ที่ สุด ใน เมือง นี้

ในชั้น ต้นข้าพเจ้า ออกหน้าใจ อยู่ข้าง ด้วยไม่ทราบว่า จะควรวางตัว กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ อย่างไร ข้าพเจ้า จึงได้ไปหา รือ กับผู้ที่ได้ ออกนาม มาในตอน นั้น นั้น แล้ว ว่า ข้าพเจ้า ควร จะ ทำท่า วางตัวอย่างไร ท่านเหล่านั้น ได้ ตก ลง ว่า ข้าพเจ้า ควร จะ ถ่อมตัว ลงได้ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ที่ สุก ที่ จะทำได้ โดย อย่า ให้ เสียเกียรติยศของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า จึงได้ พก กับท่านเหล่านั้น ว่า ทำ อย่างไร ๆ ข้าพเจ้า กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ คง จะ ต้อง มี ข้อ ซัก ใจ กัน เพราะ เหตุว่า ข้าพเจ้า จะ ต้อง ถือ เขา ประโยชน์ ของ บริษัท เปน ใหญ่ และ เมื่อ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ไม่ได้ เขาใจ ท่าน ราชทูต เลย ข้าพเจ้า ก็ หมก ความหวัง ว่า มองซิเออร์ คอนซตันซ์ จะ ให้ ความ ยุติธรรม ใน การ ของข้าพเจ้า ถึง ข้าพเจ้า จะ พก อย่างไร หรือ ปฏิบัติ อย่างไร ก็ คง จะ ไม่ สำ เร็จ เปน แน่ ท่าน สังฆราช และ ท่าน ขาคหลวง จึงได้ แนะนำ คำ มิ ได้ ข้าพเจ้า ตกใจ ใน การ ต่าง ๆ ที่ได้ เปน ไป แล้ว ถ้า ข้าพเจ้า ได้ ยอม ทำ ก็ ต่อ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ แล้ว ทำ อย่างไร ๆ ข้าพเจ้า ก็ คง จะ ได้ รัชผล ที่ จะ เปน ประโยชน์ ต่อ บริษัท เพราะ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ มี นิสสัย ถ้า เคย ได้ เปรี๊ยะ ใคร ลง สัก ครั้ง ๑ แล้ว ก็ คง จะ บีบ คั้น คน ๆ นั้น เสมอ ไป ข้อ นี้ ได้ เคย มี ตัวอย่าง ปรากฏ แก่ ตา โลก มา แล้ว คือ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ จับ เขา หัว หน้า ชาว อังฤษ ไป ใส่ ชื่อ คน ๑ โดย ผู้ นั้น ก็ มิ ได้ มี ความ ฝึก อย่าง ไก เลย แต่ ที่ ถูก เขา ไป ใส่ ชื่อ นั้น ก็ เพราะ ชาว อังฤษ ผู้ นั้น จะ ต้อง การ กราบ ทูล กล่าว ไทย มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ต่อ พระ เจ้า กรุง สยาม เท่านั้น

การต่าง ๆ ที่เขยอยู่ คัง นี้ เป็นเรื่อง ที่ซาฟเจ้า มิได้ พอใจ เลย ซาฟเจ้า จึง อยากหนักที่ จะ ให้มีใคร มา ทำ การ แทน ซาฟเจ้า ใน เมืองนี้ หรือ มิฉะนั้น ก็ ให้ซาฟเจ้า ได้ ปฏิบัติการ อย่าง มอง ชิเชอร์ เทลันค้ หรือ มองชิเชอร์ ลูแวง ก็ ยังดี แต่เมื่อ มาถึง ที่ สุก เช่นนี้ แล้ว ซาฟเจ้า ก็ จำ ต้อง ทนเอา และ ต้อง เอาใจทีเข้า ต่อไว้ เท่านั้น

ก่อน ที่ ซาฟเจ้า จะ ได้ ชี้แจง ถึง การงาน ของ บริษัท นั้น จำเป็น ซาฟเจ้า จะ ต้อง อธิบาย ถึง การ คำขาย ของ เมืองนี้ให้ ท่านทวาย เสีย ก่อน คือ ใน เมืองนี้ไม่มี สีนค้ำ อย่างใด นอก จาก ตีบูก หนึ่งในโคกระบือ และ หิ้ง กวาง เท่านั้น และ สีนค้ำ เหล่านี้ไทย ก็ได้ ยกให้แก่ พวก ซอลันคา เสีย หมก แล้ว แต่เมื่อไทยได้ยอมให้ พวก ซอลันคา ได้ ทำ การ ต่าง ๆ ทั้ง พัน อย่าง พวก ซอลันคา ก็ ยังไม่พอใจ และ พวก ซอลันคา ก็ คิด จะ ทำ สงคราม กับ พระ เจ้ากรุง สยาม มา สาม หรือ สี่ ปี แล้ว ซึ่ง เป็น การ ที่ พวกไทย ออก จะ ถัว มาก นอก จากนี้ยัง มีงา ช้าง ซึ่ง เป็น สีนค้ำ แต่ สีนค้ำ งาช้าง นี้ เป็น ของผูก ชาติ ของ พระเจ้ากรุงสยาม เสีย แล้ว สีนค้ำ อย่างอื่น ก็มีไม้ฝางและไม้ อย่างอื่น แต่ สีนค้ำ ไม้ นี้ ก็ไม่ใคร่ เป็น ประโยชน์เท่าไร นึก ส่วน สีนค้ำ ที่ มา จาก ต่าง ประเทศ นั้น เขา พุด กันว่า เมื่อ ก่อน หลาย ปี มาแล้ว ได้ มี สีนค้ำ มา จาก เมือง จีน เมือง ยี่ปุ่น และ เมือง อื่น ๆ ที่ อยู่ ใกล้ เคียง ตก เข้า มา ใน เมืองไทย มาก หลาย อย่าง แต่ มา ใน เวลา นี้ ถ้า จะ ต้อง การ หา ซ้อ ของ แผลง ๆ เช่น ราคา สัก ๑๐๐ แพร่ง ก็ เกือบ จะ หา ซ้อไม่ได้ เหตุ ที่ เป็น เช่นนี้ ก็ เพราะ พวกไทย ได้ ทำ การ กดซื้อ พวก พ่อค้า เมื่อพวก

พ่อค้า พา สินค้า เข้า มา พวกไทย ก็ เอาไว้ เสีย และ คึก รวาคา ได้ ตามชอบใจ จน ที่ สุด พวก พ่อค้า ก็ ไม่ อาจ จะ เข้า มา ค้า ขาย ใน เมือง นี้ และ พวก ที่ อยู่ ใน เมือง นี้ ก็ จำ เช่น ต้อง กลับ ออก ไป หามก เมื่อ ทำน ราชทูต ฝรั่ง เคส บัง อยู่ ใน เมือง ไทย ก็ ได้ ซื่อ ของ บ้าง เล็ก น้อย แต่ รวาคา แพง อย่าง ที่ สุด และ ผู้ ที่ เขา ของ มา ขาย นั้น ก็ ต้อง มา ขาย อย่าง ลับๆ ไม่กล้า เบิก เผย เพราะ เหตุ ว่า มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ พยายาม อย่าง ที่ สุด ที่ จะ รวค อ่าง ใน ความ มั่ง คั่ง บริบูรณ์ ของ พระ เจ้า กรุง สยาม จน ที่ สุด ของ ที่ จะ แจก นั้น ก็ ต้อง ไป เบิก มา จาก คลัง ของ พระ เจ้า กรุง สยาม และ คลัง ของ พระ ราชินี จน หหมด ของ ใน คลัง หา อะไร ได้ อีก แล้ว ใน ที่ นี้ ขอ ให้ ท่าน ทราบ ด้วย ว่า ฝ่าย พระ ราชินี ก็ ทรง ทำ การ ค้า ขาย ฉะเพาะ พระ องค์ เคมี อ่อน ถิ่น แต่ เสนอ ญ ของ ใน ที่ อง พระ คลัง ก็ หหมด เสีย แล้ว จึง ต้อง เถลไถล เอา ของ จาก พวก ขุนนาง ข้าราชการ สำหรับ จะ ได้ เขา ของ เหล่า นั้น มา แจก เจ้าพนักงาน ข้าราชการ ที่ มา ค้า ด้วย กับ ทำน ราชทูต แต่ ถึง มองซิเออร์ คอนซตันซ์ จะ รวค อ่าง อย่างไร ก็ ไม่ เห็น มี อะไร วิเศษ หรือ แปร ลก ประหลาด อย่าง ไคเลย และ ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า พวก เรือ รบ ฝรั่ง ซึ่ง มี เงิน คึก ท้ว มา สำหรับ ซื่อ สินค้า ต่าง ๆ เช่น อ้น มาก คง จะ ไม่ ได้ ซื่อ ของ เปน รวาคา ลง สอง หรือ สาม พัน แพง เสีย ซ้ำ เพราะ ของ ต่าง ๆ ใน เมือง นี้ เปน รวาคา แพง อย่าง ที่ สุด ราษฎร พล เมือง ใน เมือง นี้ เปน คน ที่ ยาก จน อย่าง สาหัส และ ถ้า ขาง คน มี ความ หมั่น เพียร จน มี เงิน หรือ มี ของ บ้าง เล็ก น้อย ก็ ต้อง เอา เงิน หรือ ของ นั้น ส่อน เสีย ด้วย เกรง จะ ต้อง ถูก อก ซี้ เพราะ ท่าน ผู้ ที่ เปน

ผู้ใหญ่หรือเป็นเจ้านาย ในเมืองนี้เลี้ยงตัวอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยกำลัง
 ของพวกทาส ทาสเหล่านี้เป็นคนที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทาน
 ให้แก่เจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่ และท่านผู้ใหญ่เหล่านี้ก็
 มักปล่อยทาสให้ไปทำมาหากินเสียครึ่ง ๑ ทาสเหล่านี้ก็เอาเงิน
 มาให้แก่นายวันละอัฐ หรือ ๒ อัฐ ทุกวันไป นี้และ เป็นผลประโยชน์
 รายได้ของผู้ที่มีตระกูลและบรรดาศักดิ์ในเมืองนี้ เพราะท่านเหล่านี้
 จะหาเรือกสวนไร่นาหรือทรัพย์สินสมบัติอย่างใดก็ไม่ได้ และทรัพย์สิน
 ที่มีอยู่ก็เป็นทรัพย์สินที่ท่านพวกนี้ลักขโมยจากทาสและคนใช้ของ
 ท่านนั้น ของที่ขโมยจากพวกทาสนั้นก็เพียงของเล็กน้อยที่สุด
 เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องที่น่าสงสารมาก การที่ไทยคิดชักชวนให้ท่านมา
 อยู่ในเมืองไทยนั้น ก็ไม่มีประสงค์อย่างอื่นนอกจากจะคิดเอาเงิน
 ของท่านเท่านั้น และถ้าท่านได้ยอมให้เป็นไปเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็
 เห็นว่า จะดีเทียบพวกไทยไม่ได้ ในความคิดของพวกไทยนั้นก็
 ก็คิดว่า จะเอาสินค้าที่มาจากเมืองจีนเมืองญี่ปุ่น และเมืองอื่นๆ ที่อยู่
 ใกล้เคียงอันไม่ใช่สินค้าของไทยนั้น ขายเป็นแก่ท่านโดยคิดเอากำไร
 มากๆ จากท่าน ความคิดนี้เป็นความคิดของมองซิเออร์คอนซ
 ตันซ์ และถ้ามองซิเออร์คอนซตันซ์คิดว่า การนี้จะไม่สำเร็จก็คง
 จะไม่มาเป็นเพื่อนกับข้าพเจ้าเป็นแน่ ส่วนข้าพเจ้าก็คอยเอาใจอยู่
 และทำให้มองซิเออร์คอนซตันซ์เชื่ออยู่เสมอว่า ความคิดอันนี้คงจะ
 เป็น การ สำเร็จ เพราะข้าพเจ้าหวังใจว่า ท่านคงจะคิดหาหนทาง
 อย่างอื่นสำคัญที่จะทำประโยชน์ให้ดีกว่านี้ก็ได้เป็นแน่ ในเรื่องนี้

ข้าพเจ้าได้มีจดหมายชี้แจง ไปยัง ท่าน มาควิศ เกอเซเนเล ด้วย ฉบับ ๑ เหมือนกัน และข้าพเจ้าได้อธิบายให้ ท่าน มาควิศ เกอเซเนเล เข้าใจว่า ถ้า ะ ลงทุน แต่เล็กน้อย เท่านั้น ขบวนการ ก็ คง ะ ได้กำไร ขยาย พริกไทย ลูกจันทร์เทศ และถ่านฟูลเป็นจำนวนมากเท่ากับพวกฮอลันดา เหมือนกัน

ใน ส่วน พริกไทย นั้น พระเจ้ากรุง สยามได้ ทรงรับ รองว่า ะ ได้พระราชทานให้เราเป็น จำนวน พริกไทย มาก แต่ข้าพเจ้า เชื่อว่า ทำอย่างไร ๆ เรา ก็ คง ะ ไม่ได้ พริกไทย นี้เป็นแน่ เพราะข้าพเจ้าได้พยายาม หนักหนา ที่ ะ ไปซื้อ พริกไทย แต่ มงซิเออร์ คอนซตันซึส ก็ คอย กัก กันไม่ยอมให้ข้าพเจ้าไปเลย ข้าพเจ้าได้ซื้อเรือ เล็ก ๆ ไว้ลำ ๑ และได้ซื้อ สินค้า ต่าง ๆ ไว้สำหรับ ะ เอาไปจำหน่ายที่ เมือง นคร ศรีธรรมราช เพื่อเป็นอุบาย ชักไม้ให้รู้ ว่าข้าพเจ้า ะ ไปเมือง นคร ศรีธรรมราช ด้วย ความ ประสงค์ อันใด มงซิเออร์ คอนซตันซึส ก็ รับ รอง อยู่ทุกวัน ว่า ะ ยอมให้ข้าพเจ้าไป แต่ กัก กัน อยู่อย่าง นี้ ถึง ๓ เดือน ข้าพเจ้า จึงได้ ไป ชี้แจง ต่อ มงซิเออร์ คอนซตันซึส ว่า การ ที่ ทำ เช่น นี้เป็น การ เสียหาย ต่อ ขบวนการ มงซิเออร์ คอนซตันซึส จึงได้ คอยข้าพเจ้า ว่า ต้อง นำความ กราบ ทูล ต่อ พระเจ้า กรุง สยาม เสีย ก่อนข้าพเจ้า จึง ะ ไปได้ ข้าพเจ้า จึงขอความกรุณาให้ มงซิเออร์ คอนซตันซึส ช่วยกราบทูลให้ ด้วย ครั้น มงซิเออร์ คอนซตันซึส ได้ หลอกให้ ข้าพเจ้า ขึ้นไป เมืองลพบุรี หลาย เทียว มงซิเออร์ คอนซตันซึส จึงได้ บอกข้าพเจ้าว่า พระเจ้ากรุง สยาม ทรง พระราช คำไว้ที่ เห็นว่า ยังไม่เปิด การสมควรที่ข้าพเจ้าจะ

ไปเที่ยวเตร่ใน พระราชอาณาเขตร์ เพราะ ทรง เกรง ว่า ชาว
ประเทศอื่น ๆ จะ เกิด สงสัย ขึ้น ใน เรื่อง นี้ คือ ไป ซ้ำพเจ้า จึง จะเล่า
ให้ท่าน ฟัง โดย ละเอียด แต่ที่ ซ้ำพเจ้าได้เล่า มา เพียง นี้ ก็เพื่อ จะให้
ท่าน เห็น ว่า พวกไทยไม่ ยาก ให้ ใคร รู้ ความ จริง เลย และ ถ้าพวก
ไทย จะ มี พริกไทย จริง พริกไทย นี้ ก็คง จะไม่ ไร่ สำหรับ พวกเรา
ได้ มีคน มา เล่า ให้ ซ้ำพเจ้า ฟัง ว่า พวก อัง กฤษ ได้ ไป ตั้ง ห้าง อยู่ ที่
เมือง บัตตานี แล้ว เมือง บัตตานี ก็ เป็นเมือง ที่ อยู่ ใกล้ กับ เมือง นครศรี
ธรรมราช และ ซ้ำพเจ้าได้ ทราบ แน่ ว่า มงซิเออร์ คอนชตันซ์ ก็ หลอก
หลวง พวก อัง กฤษ เหมือน กับ ที่ หลอก พวก เรา เหมือน กัน ส่วน พริก
ไทย ที่ เขา ปลูก กัน ใน แถบ เหล่า นี้ มงซิเออร์ คอนชตันซ์ ก็ สัญญา
ว่า จะ ให้ กับ พวก อัง กฤษ เช่นเดียวกับ ที่ ได้ สัญญา ว่า จะ ให้ แก่ พวก เรา

อีก ประการ ๑ ท่าน ควร จะ ต้อง ทราบไว้ ว่า พลเมือง พัน เมือง นี้
เป็น คน ที่ เกียจ คร้าน และ โง่ อย่าง ที่ สุด เพราะ ฉะนั้น จะ ควร ไว้ใจ
พวก นี้ ไม่ได้ เช่น ฮัม ซาค พวก ฮอลันดา ซึ่งมี ของ ทุก อย่าง สำหรับ ล่อ
หน้าใจ ของ คนไทย ก็ ยัง ทำ อะไร ไม่ได้ เหมือน กัน เพราะ ถูก หลอก
และ ถูก คุม หาม อยู่ ทุก วัน พริกไทย ซึ่ง พวก ฮอลันดา ควร จะ ซื้อ ได้
สัก ๑๐ ส่วน ก็ ซื้อ ได้ เพียง ส่วน เกี้ยว เท่านั้น แต่ก่อน ๆ นี้ พวก
ฮอลันดา เคย ส่ง เรือ มา ที่ เมืองไทย ประมาณ ๑๔-๑๕ ลำ แต่ มา
บัด นี้ ก็ มี เรือ ฮอลันดา แวะ มา ที่ เมืองไทย เพียง สอง หรือ สาม ลำ เท่านั้น
แต่ถึง กัง นั้น เรือ ฮอลันดา ก็ ต้อง ไป แวะ ที่ เมือง นคร ศรี ธรรมราช เพื่อ จะ
จะได้ บรรทุก สินค้า ให้ เต็ม ลำ เพราะ ที่ เมืองไทย ได้ สินค้า บรรทุก

ไปเพียง ครั้ง ลำ เท่านั้น เพราะ เหตุฉะนั้นถ้า ขวัญ มี ความ ประสงค์
จะ คำ พริกไทย แล้ว ก็เป็น การ จำเป็น ที่ ขวัญ จะ ต้อง จักการ เขา
เอง คือ ว่า ขวัญ จะ ต้อง จักการ ให้ ปลูก พริกไทย เอง และ จะ ต้อง
เก็บ เก็บ เขาเอง ฝ่าย พระเจ้า กรุง สยาม ก็ จะ ไป รศ พระ ราชทาน
เมือง สงขลา ให้ แก่ ขวัญ อยู่ แล้ว เพราะ ฉะนั้น การ ที่ ขวัญ จะ ปลูก
พริกไทย เขาเอง นั้น จึงไม่ เป็น การ ยาก ลำบาก อะไร และ การ ที่ จะ
ส่ง ผู้ คน ไป เพาะ ปลูก พริกไทย นั้น ก็ คง จะ ไม่ เปลือง เงิน เท่าไร เลย ถ้า
ได้ จัก การ เช่น นี้ แล้ว ทำ อย่างไร ขวัญ ก็ จะ ไม่ ขาด พริกไทย ได้

ใน ส่วน กานพลู และ ลูกจันทน์เทศ นั้น ถ้า ท่าน จะ ไป ตั้ง อยู่ ที่ เกาะ
บูโลคคอนคอส แล้ว ก็ พอ จะ ทำ ได้ เพราะ เกาะ บูโลคคอนคอส นี้ เป็น เกาะ ที่
ไม่มี ผู้ คน อยู่ และ ตั้ง อยู่ ตรง กับ ปาก น้ำ เมือง เจมร เกาะ นี้ มี เนื้อ
ที่ โคย รอย ยาว ประมาณ ๖ ไมล์ มี ท่า เรือ อยู่ ๓ แห่ง ท่า ๑
อยู่ ช้าง ทิศ เหนือ อีก ท่า ๑ อยู่ ช้าง ทิศ ใต้ ช้าง บ้าน เมือง เจมร มี
ป่า ไม้ อย่าง งาม ช้าง บ้าน ทิศ ทวัน ออก และ ทิศ ทวัน ออก เฉียง เหนือ
นั้น มี แม่ น้ำ เล็ก ๆ และมี ภูเขา หลาย ลูก กับ มี ต้น มะพร้าว และ ต้น
ตาล อย่าง งาม ที่ สุด ใน โลก นี้ ท่าน สังฆราช ได้ บอก กับ ข้าพเจ้า ว่า
มี คน ที่ รู้ จัก กับ ท่าน สังฆราช ได้ เคย ไป เก็บ ลูกจันทน์เทศ ใน เกาะ นี้ แต่
ถึง หากว่า จะ ไม่มี ลูกจันทน์เทศ ใน เกาะ นี้ ก็ คง จะ เพาะ ปลูก ได้ โดย ง่าย
ที่ สุด เพราะ เกาะ นี้ อยู่ ใน แนวเดียวกับ เกาะ ที่ พวก ฮอลันดา ไป หา
ลูกจันทน์ และ กานพลู ต่าง กัน แต่ เพียง เกาะ เหล่า นี้ อยู่ ต่าง ทิศ คือ ทิศ

ไว้และทิศเหนือเท่านั้น นอกจากจะได้ปลุกลูกจันทร์เทศแล้ว บริษัท
 ยังจะได้เป็นใหญ่ในทะเลจีน ยี่ปุ่น ตังเกีย และเมืองทั้งหลายในแถบ
 เหล่านั้น เพราะถ้าจะไป เมืองเหล่านี้ ก็จำเป็น ต้องผ่านเกาะ ภูเก็ตนอก
 นี้เสียก่อน นอกจากนี้สินค้าเมืองเขมร เมืองลาว ก็ จะ ตกเป็น ของ
 บริษัท หมก และ สินค้าเมืองเขมร เมืองลาว นั้น ก็มี มาก กว่า สินค้า
 เมืองไทย กว่า ๑๐๐ เท่า แต่ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้มี เจตหมายไป
 ยัง มาควิค์เซ เมเล อธิบาย ไปอย่าง ลเอียด แล้ว ถ้า จะ อธิบาย มาถึง
 ทำนือก ก็ จะ เป็น เรื่อง ซ้ำ กันว่าคาญค่อท่าม เพราะ ฉะนั้น ในที่นี้ข้าพเจ้า
 จะได้เล่า ถึง เหตุ การ ทั้ง ย่าง ที่ ได้ มี ขึ้น ทั้ง แก่ ที่ นรราชทูตได้ ออก จาก
 เมืองไทยไป แล้ว

ข้าพเจ้าเชื่อ แน่ ว่า ท่าน คงจะไม่ พอ ใจ ใน หนังสือ สัญญา ที่ มอง
 ซิเออร์ คอนซตันซได้ทำไว้กับ ท่าน นรราชทูต แต่ ถ้า จะ พูกร ตามความ
 จริง แล้ว การ ต่าง ๆ ที่ไทยยกให้ ตามหนังสือ สัญญานั้น ไม่ควร จะหวัง
 ว่า จะ ได้ ตาม นั้น แม้ แค่ ส่วน เคี้ยว การ ที่ ข้าพเจ้า กล่าว เช่นนี้ ก็
 เพราะ ข้าพเจ้า มีความ รู้ ความ ชำนาญ ถึง การ ต่าง ๆ ไม่ ฉะเพาะแต่ การ
 ของ บริษัท แต่ ทราบ ถึง การ ต่าง ๆ ของ คน อื่น และ บริษัท อื่น เหมือน
 กัน เช่น พวก อังฤษ เช่น กัน ก็ ถูก ไทย หลอกเอา เหมือน กัน ได้
 เช่น ฮัม ตก ลง กัน ไว้ว่า เมื่อ ท่าน นรราชทูตได้ กลับ ไป ประเทศ ฝรั่งเศส
 แล้ว ท่าน สัจจราช จะได้ เข้า เฝ้า พระ เจ้า กรุง สยาม ทุก ๆ วัน เพื่อ
 จะได้ สั่ง สอน พระ เจ้า กรุง สยาม ให้ ทรง เข้า พระทัย ใน การ ศาสนา ค่อ
 ไป แต่ ภายใน ปี ๑ ท่าน สัจจราช ก็ได้ เข้า เฝ้า ๒ ครั้ง เท่านั้น

ในคราวแรกที่ท่านสังฆราชาได้เข้าเฝ้า ก็มิได้พูดกันเรื่องอะไร นอกจากสนทนากันด้วยเรื่องพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดาวเท่านั่น ในคราวที่เฝ้าครั้งที่ ๒ ก็ได้กราบทูลแต่ถึงข่าวต่าง ๆ เท่านั้น มิได้กล่าวถึงเรื่องศาสนาจนคำเดียว คุณเหมือน กับศาสนาในโลกนี้ไม่มีเสียแล้ว ส่วนพวกขาคหลวงคณะเขชวิตนั้น พวกไทยก็รับว่าจะให้อะไร ต่ออะไรต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ดีที่พวกเขชวิตพอใจทั้งนั้น เช่นจะให้บ้านงาม ๆ สำหรับอยู่ตั้งที่นั่นกัน แต่ลงท้ายที่สุดพวกขาคหลวงเขชวิตก็ถูกไทยหลอกทั้งสิ้น และพวกขาคหลวงเขชวิตนั้นก็ต้องหนีว่า เป็นคนที่ฉลาดพอตัวอยู่แล้ว ได้มีพวกขาคหลวงเขชวิตไปยังประเทศจีน ๔ คน และขาคหลวงทั้ง ๔ คนนี้ ก็นึกว่าตัวต้องตายกลางทะเล เพราะเหตุว่าเรือก็ใช้ไม่ได้ และคนเรือก็เป็นคนที่เลวทรามมาก เรือที่ใช้กันในเมืองนี้พวกไทยคือเขาเองทั้งสิ้น และการที่ต่อเรือนี้ก็มีค่าใช้จ่ายอย่างโหดเหี้ยม เพราะเขาใช้วิธีเกณฑ์และบังคับคนของเขาให้เป็นทั้งช่างไม้ ช่างเหล็ก และช่างต่าง ๆ ทุกอย่าง แต่ความจริงผู้ที่ถูกบังคับให้เป็นช่างต่าง ๆ นั้นก็หาได้มีความรู้ในวิชาช่างที่ตัวต้องทำไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อช่างเหล่านี้ได้ต่อเรือเสร็จแล้ว เรือที่ต่อใหม่นี้ก็ทนกำลังคลื่นลมไม่ได้ เมื่อเรือออกไปถึงทะเล พอถูกคลื่นกระทบเข้าเล็กน้อยก็แตกทำลายทีเดียว ถ้าหากว่าผู้ที่ไปในเรือนี้พาเรือไปเข้าฝั่งได้ก็ต้องหนีว่าเคราะห์ดีมาก เพราะข้าพเจ้าได้สังเกตดูในบรรดาคคนที่ลงเรือเหล่านี้ ออกไปทะเล น้อยนักที่รอดกลับมาได้ ข้าพเจ้า

มาใคร่ ครอบงำว่า การที่เขนไปคังนี้เห็น จะเกี่ยวแก่ การที่ พระ
เขนเจ้า ลงโทษเขนแน่ เพราะ พวกไทย เกณฑ์กำลัง ผู้คนโดยไม่ได้ให้
ค่าจ้าง หรือ บำเหน็จรางวัล อย่างใดเลย แม้ที่ สุกแต่อาหารก็ไม่ได้
รับประทาน ถ้า พวกที่ถูกเกณฑ์มา ทำ การงาน ไม่มี ภรรยา คอย
เขาเข้า ปลาอาหาร มาส่งแล้ว พวกนี้ ก็คง ค้างคายน้อยอด เขนเขนแน่

เพราะ ฉะนั้น ท่าน ก็คง จะ พอ แลเห็นได้แล้ว ว่า การที่ไทยคิด
อ่าน จัก การ ต่างๆ นั้น ก็ ประสงค์ จะ ล่อ ลวงให้ท่าน มา ยัง เมืองไทยเท่า
นั้น การ ที่ไทย ประสงค์ จะให้ท่าน มา คัง การ ค้า ขายในเมืองไทยนั้น
ก็เพื่อ ประโยชน์ ส่วนตัว และ เพื่อประโยชน์ ของแผ่นดินด้วย เพราะไทย
เข้าใจว่า ถ้า พวก ฝรั่งเศส หรือ พวก อังกฤษไม่มา อยู่ใน เมืองไทย แล้ว
พวก ฮอลันดา ก็ คงจะคิด อ่านแก้ แค้น ในการที่ไทยได้ ทำ การ ล่อลวง พวก
ฮอลันดา มา แล้ว แต่ ข้อ ที่ น่า พิศวง ที่ สุก นั้นก็คือ ใน เวลา นี้เป็น
เวลา ที่ไทย อยาก เป็นไมตรี กับ ประเทศ ฝรั่งเศส นี้ก็ เหตุใด จึงยังคง
หลอกลวง พวก เรา อยู่ เสมอเล่า และ ความ หึง ถือ และ เชื้อ ถือพวก
ฝรั่งเศส นั้น ก็ คง เชื้อ ถือ มากกว่า พวก อังกฤษ ด้วย แต่ การ ที่
ไทย ทำ กับ พวก เรา เช่นนี้ ก็ คง เป็น เพราะ เหตุ ที่ พวก เรา ทำการ โอน
อ่อน เข้า หาไทย ไม่ เหมือน กับ คนชาติ อื่นๆ ซึ่งไม่ ทำ การ โอน โลม
อ่อน ผัน เลย ถ้าไทย จะ ต้อง การ สิ่งใด จาก คนชาติ อื่น ก็ ต้อง ไป
อ่อน วอน กราบ ไหว้ จึง จะ ได้ เพราะ ฉะนั้น คนชาติ อื่น จึง มี หน้าหนัก มาก ขึ้น

เมื่อข้าพเจ้าได้กลับ มา ถึง เรือ ลัวไซ ได้ นั้น เป็น เวลา ที่ มอง
ซีเออร์ คอนซตันซ์ ได้ แก่ คัมภีร์ สือ สัญญา มา ได้ ๒ วัน แล้ว เพราะ ข้าพเจ้า ได้
ไป พลัด ทาย ไป ตั้ง ท่าน คง จะ ได้ ทราย อยู่ แล้ว ซึ่ง เป็น การ กระทำให้
ท่าน ราชทูต มีความ เสียใจ มาก ทั้ง ท่าน คง จะ ได้ ทราย แล้ว เหมือน
กัน แต่ เมื่อ ข้าพเจ้า กลับ มา ถึง เรือ แล้ว ก็ เป็น อัน สมค เวลา ที่
จะ แก่ ไซ อะไร ได้ ข้าพเจ้า จึง ได้ ลา ท่าน ราชทูต กลับ ไป ยัง กรุง ศรี
อยุธยา ครั้น ถึง วัน สัปดาห์ เดือน ธันวาคม ข้าพเจ้า จึง ได้ ออก จาก กรุง ศรี
อยุธยา เพื่อ ไป เมือง ลพบุรี และ กำหนด จะ ได้ ไป ถึง เมือง ลพบุรี ใน วัน ชั
ใหม่ เพื่อ จะ ไป ให้ ศีล ให้ พร สำหรับ วัน ชั ใหม่ แก่ มองซีเออร์ คอนซตันซ์
แต่ การ ที่ ไป เมือง ลพบุรี บ่อย ๆ เช่น นี้ เป็น การ เปลือง ใส่ คับ มาก ครั้น
ตอน กลาง ค่ำ ข้าพเจ้า ได้ ไป หา มองซีเออร์ คอนซตันซ์ ข้าพเจ้า จึง ได้
อ้อน วอน ขอให้ มองซีเออร์ คอนซตันซ์ คิด เครื่อง ของ มองซีเออร์ เกอ
รู อัง ซึ่ง มี ราคา ถึง ๕๐๐๐ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) เครื่อง ทอง อัน
นี้ ข้าพเจ้า ได้ มอบ ไว้ ให้ มองซีเออร์ คอนซตันซ์ ตาม คำ สั่ง ของ ท่าน
ราชทูต กว่า ๑ เดือน มา แล้ว มองซีเออร์ เกอรู อัง เอง ก็ ไม่กล้า ทวง
ของ นี้ จาก มองซีเออร์ คอนซตันซ์ เพราะ มองซีเออร์ เกอรู อัง ได้
รับ ความ กตัญญู จาก มองซีเออร์ คอนซตันซ์ โดย ไม่มี มูล อย่าง ไก่ เลย ใน
เรื่อง นี้ ท่าน ราชทูต ได้ มีความ เสียใจ เป็น อัน มาก ถึง กัณฑ์ และ นำ ให้
มองซีเออร์ เกอรู อัง กลับ ไป เมือง ฝรั่งเศส เสีย ก็ กว่า มองซีเออร์ เกอรู
อัง ก็ คิด อยาก จะ กลับ ไป ยัง ประเทศ ฝรั่งเศส แต่ เผอิญ ยัง ไป ไม่ได้
เพราะ เหตุ ว่า ทรัพย์สิน สมบัติ ของ มองซีเออร์ เกอรู อัง ยัง กระจาย อยู่ใน

เมืองจีน เมืองญี่ปุ่น และเมืองอื่นๆ ทั่วไป การที่มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ทำกับ มองซิเออร์ เกอริง เช่นนี้ ก็มิได้เกรงใจท่านราชทูตเลย ครั้นข้าพเจ้าไปขอของสิ่งนี้คืนมองซิเออร์ คอมนซตันซ์ จึงได้พบกับ มองซิเออร์ เกอริง แลว่า ข้าพเจ้าไม่ไว้ใจ มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ เสียเลย แต่ความจริงของสิ่งนี้มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ก็ได้ว่ายี่สิบไปชั่วสองสามวันเท่านั้น ในเรื่องนี้ ท่านควร จะต้องทราบไว้ ว่า เครื่องทอง สิ่งนี้เดิมเป็นของ เมือง เปอเซีย มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ได้ฉ้อฉลยอมขอคืนมองซิเออร์ เกอริง สิ่งนี้มาจากเมือง เปอเซียโดยฉะเพาะ และ การที่มองซิเออร์ เกอริง ได้ส่ง เครื่องทอง สิ่งนี้ ก็ต้อง จ่ายเงินไปถึง ๑๐๐ เหรียญ ๗๕ เป็น เศษ เพราะต้องได้คนคุมเดิน มาทางบกโดย ฉะเพาะเมื่อ เป็น เช่นนี้ ท่าน ก็ คง จะ เห็น ได้ ว่า มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ทำ การเช่นนี้ เป็น การไม่ สมควร เลย เพราะ มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ได้ คืน ของ สิ่งนี้ให้ ข้าพเจ้า แล้ว อีก ๕ หรือ ๖ วัน ข้าพเจ้า ก็ได้ ล่อง จากเมือง ลพบุรี ฝ่าฝืน มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ นี้ ก็ ต้อง ลง มา ที่ กรุงศรีอยุธยา เพื่อจะ ลง ไป ที่ บาง กอก เพราะ พระเจ้า กรุง สยาม ได้ มี รัช สัตว์ ให้ มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ไป จับ ย้อม คุก ประคอง รั้ง ที่ บาง กอก ได้ แน่นหนา แข็งแรง ชัด เพราะ ทรง เกรง พวก ขอลี้ภัย ที่ อยู่ ที่ บาง กอก ภายหลัง สัก สาม สัปดาห์ มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ ก็ ยืนยัน ว่า ข้าพเจ้า ไม่ ไป หา พวก ขอลี้ภัย ได้ ทราบ ตาม ความ ปรารถนา ของ มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ จึง มา บอก ให้ ข้าพเจ้า ทราบ เวลา นั้น ข้าพเจ้า ก็ กำลัง บ่อย อยู่ แต่ ถึง กัง นั้น ข้าพเจ้า ก็ ได้ รีบ ไป หา มองซิเออร์ คอมนซตันซ์ โดยทันที และได้ ชี้แจง ว่า

การที่ข้าพเจ้า มาหา ข้าไปให้ ก็เพราะเหตุที่ข้าพเจ้า ยังป่วยอยู่ มอง
 ซีเออร์ คอมนซ์กันซ์ ได้รับ รอง ข้าพเจ้า อย่างดี เพราะ เสด็จในเวลา
 นั้น ได้เกิดการ งามขึ้น ซึ่งเป็นเหตุเนื่อง จาก เรื่องที่ มองซีเออร์ เกอ
 ฟอ แอง จะ ต้อง การ เขา พวกปอตุเกศ มา หัก ทำทวาร ครั้นมองซีเออร์
 คอมนซ์กันซ์ ได้ กลับ ขึ้นไป เมือง ลพบุรี แล้ว สัก ๓-๔ วัน เกิดเสียง
 พุก กัน ขึ้น ว่า มองซีเออร์ คอมนซ์กันซ์ ถูก ลงพระราชอาญา เพราะเหตุ
 ว่า มองซีเออร์ คอมนซ์กันซ์ ได้ ไป รื้อ ทำลาย พระเจ็ยก์ ลง และข้าพเจ้า
 พวก ปอตุเกศ ได้ ล้อ กัน ออก แข่ง แซ่ แต่ข้าพเจ้า มา พิเคราะห์ ดูคง
 จะไม่ เป็น ชาว ที่ จริง เพราะ การ เช่น นี้ ไม่ ใคร มีใคร เห็นได้ แต่ใน
 เมือง นี้ ก็ เป็น ขรรม เนียม อยู่ ใคร ทำ ผิด แม้ แค่ เล็ก น้อย พระเจ้า
 แผ่นดิน ก็ได้ ลง พระราช อาญา เขียน ๑๐๐ ที และ เมื่อ ได้ ไซ้ ใคร
 ทำ งาน อย่างไร ก็ คง ให้ ทำงาน สิ่ง นั้น อยู่ นั้น เอง แต่ใน พวกไทย ดื้อ
 กัน ว่า ถ้า พระเจ้า แผ่นดิน ไปรคใคร จึง จะ ลง พระราชอาญา แก่ ผู้ นั้น และ
 ถ้า ยิ่ง พระเจ้า แผ่นดิน ลง พระราช อาญา ด้วย พระ หักตัวเอง พวกไทย
 ก็ ถือ กัน ว่า เป็น สิ่ง ที่ ประเสริฐ นึก แต่การ ที่ พระเจ้า แผ่นดิน จะ ลง
 มือตีเอง นั้น ไม่ใคร่ มีเลย ตาม ปกติ นั้น ถ้า พระเจ้า แผ่นดิน ได้ ลง
 พระราช อาญา เขียนใคร แล้ว ผู้ ที่ ถูก ลง พระราชอาญา นั้น ก็ ไป เขียน
 คน ที่ อยู่ใน อำนาจ ของ ตัว อีก ๑ ก่อ เพราะ ฉะนั้น ถ้า พระเจ้า แผ่นดิน
 ได้ ลง พระราช อาญา เขียน คน ๆ ๑ คง จะ มี คน ถูก เขียน เปน ลำดับ
 ลง มา ถึง ๑๐๐ คน

ในขณะนั้น มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ป่วยลง จึง ระวัง ขึ้น มา
 ได้ ว่า มีชาว ฝรั่งเศส คน ๑ ชื่อ มองซิเออร์ ซาล เปนช่างทำเหล็ก เคย
 ทำราชการ ของ พระเจ้ากรุง สยาม มองซิเออร์ ซาล ผู้ นี้ ได้ มา อื่น
 วอน ต่อ ท่าน ราชทูต ให้ จัก การ ให้ มองซิเออร์ ซาล ได้ หยุก พัก ราชการ
 สัก คราว ๑ เพราะ ได้ ทำ การ มา ครบ ถ้า คน ที่ สัญญา ไว้ แล้ว ทั้ง
 ไม่ พอใจ ที่ จะ ทำ ราชการ ต่อ ไป เพราะ เหตุ ว่า ไม่ ได้ รัย ผล ประ โยชน์
 เงิน เกือบ อย่าง ไกล เลย ท่าน ราชทูต จึง ได้ สั่ง ให้ ข้าพเจ้า จัก ให้ มองซิ
 เออร์ ซาล เข้า ทำ การ ใน ห้าง ของ บริษัท ข้าพเจ้า ก็ได้ จัก ให้ มอง
 ซิเออร์ ซาล ได้ เข้า ทำ งาน ของ บริษัท ตาม คำ สั่ง ท่าน ราชทูต ฝ่าย มอง
 ซิเออร์ คอนซตันซ์ ถ้า ลังป่วย อยู่ ก็มี โง่ หงุด หงิด จึง ได้ ชู ว่า จะ เอา
 มองซิเออร์ ซาล ใส่คุก เพราะ มีความ ผิด ที่ ออก จาก ราชการ ของ
 พระเจ้ากรุง สยาม และ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ ทราบดี ก็ ว่า ที่ มอง
 ซิเออร์ ซาล ออก จาก ราชการ นั้น ก็ โดย คำ สั่ง ของ ท่าน ราชทูต ส่วน
 ข้าพเจ้า นั้น ทราบดี อยู่ ว่า ยัง จะ ต้อง ทำ ชุระ ทิศ ต่อ กับ มองซิเออร์ คอนซ
 ตันซ์ และ ทราบดี อยู่ ว่า มองซิเออร์ คอนซตันซ์ คอย ปอง ร้าย ต่อ บริษัท
 อยู่ ทั้ง ทราบดี อยู่ ด้วย ว่า มองซิเออร์ ซาล ผู้ นี้ เปน คน เคย ใจ อยู่ กับ
 พวก ฮอลันดา มา ช้า นาน และได้ เคย อยู่ ตาม เกาะ ที่มี ต้น กานพลู
 และ ต้น จันทน์เทศ ข้าพเจ้า จึง ได้ เอา มองซิเออร์ ซาล ไป ช้อ มไว้ จน กว่า
 เรื่อง นี้ จะ สงบ และ มองซิเออร์ ซาล ได้ ช้อ ม ไว้ อยู่ ตั้ง กว่า สอง หรือ
 สาม เดือน

ครั้งเรือของมองซิเออร์ คอมาลาตได้มาถึงเมืองไทย จากเมืองที่
 มอร์ ตัวมองซิเออร์ คอมาลาตก็หาได้ชอยู่ในเมืองไทยไม่ และฝ่าย
 มองซิเออร์ เกอรูอิง ก็มีได้มีคหแทน สิ้นค้าในเรือลำนั้นก็เช่นของ
 มองซิเออร์ เกอรูอิงไทยมาก ครั้งมองซิเออร์ คอมาลาตได้ทราญว่า
 เรือลำนี้ได้ขยทุกไม้จันทน์มา จึงได้ให้เจ้าพนักงาน ลงไปยังขยให้เรือ
 ลำนี้เสียค่าปากเรือ การเสียค่าปากเรือนี้เรือทุก ๆ ลำต้องเสีย
 ก็จริงอยู่ แต่คามหนังสือสัญญาที่มองซิเออร์ คอมาลาตได้ทำกับ
 ราชทูตฝรั่งเศส นั้น พระเจ้ากรุงสยามได้ทรงไปรคยก เว้นค่าปาก
 เรือนี้ให้แก่ฝรั่งเศสแล้ว แต่การที่มองซิเออร์ คอมาลาตมา ขย
 ให้เรือฝรั่งเศส ต้องเสียค่าปากเรือนี้ยังไม่เพียงพอ ยังกลับมีค่า
 สักตำไม่ได้อายไม้จันทน์แม้แต่ที่ขยเดียว โดยอ้างเหตุว่าพระเจ้ากรุง
 สยาม จะต้อง พระราช ประสงค์ ไม้จันทน์ทั้งหมด มองซิเออร์ เกอรูอิง
 ซึ่งเป็นผู้ที่มีคหอยู่ในไม้จันทน์รายนี้ จึงได้ตอบไปว่า เรือที่ จะ
 ให้เสียค่าปากเรือนี้ มองซิเออร์ เกอรูอิงพร้อมอยู่ที่ จะเสียได้ และ
 ส่วนไม้จันทน์นี้ก่อนที่ จะได้ ขยขายกัน มองซิเออร์ เกอรูอิง จะได้แจ้งให้
 เจ้าพนักงาน ของพระเจ้ากรุง สยาม ทราญเสีย ก่อน ครั้ง คอ มา ประ
 มาณ ๕ หรือ ๖ วัน ได้มีเจ้าพนักงาน มา ตามมองซิเออร์ เกอรูอิง
 ว่าไม้จันทน์นี้มีจำนวน มากน้อยเท่าไร และมองซิเออร์ เกอรูอิง จะขาย
 เปนราคาอย่างไร มองซิเออร์ เกอรูอิง จึงตอบว่าขออย่าได้วิตกเสยว่า
 มองซิเออร์ เกอรูอิงจะขายไม้จันทน์รายนี้ไปก่อนที่ จะบอกให้เจ้าพนักงาน

ของ พระเจ้า กรุง สยามได้ ทราบ ล่วงหน้า แต่ไม้จันทน์จะมีจำนวนมาก
น้อยเท่าไรนั้น มองซิเออร์ เกอรูอ็ง ทราบดีแต่ไม่ แต่ กระทั่งมา ณ
คูกระเหว่าคงจะมีไม้ อยู่ในราว ๕๐๐ ทาย ซึ่งเป้นไม้ ของ มองซิ
เออร์ คอสมยาลข้าง ของ คนอื่นข้าง ของ มองซิเออร์ เกอรูอ็งข้าง แต่
ส่วน ราคา ที่ จะขายไม้ นั้น มองซิเออร์ เกอรูอ็ง คิดว่า คงจะขายได้ ราคา
ทายละ ๕๓ ปอนด์ ๑๐ อัฐ (ฝรั่งเศส) เพราะไม้ จันทน์นี้เป้นไม้ อย่าง
ที่ ดี สุก และได้ ซื่อ มา แพงกว่า จรรวมคา อยู่ แล้ว อีก ประการ ๑
สินค้า ที่ได้ ส่ง ไป ที่ เมือง คิมอร์ นั้น ก็ จำหน่าย ยังไม่ได้ ถึง ส่วน ๑ เลย
ซึ่ง เป้น การ ทำให้ ซาก ทุน เป้น อัน มาก เพราะ ฉนั้น มองซิเออร์ เกอรูอ็ง
อาจ จะ แสวง ให้ เห็น ได้ ว่า ถึง จะ ขายไม้ จันทน์ ตาม ราคา ที่ ว่า นี้ ก็ คง จะ
ยัง ซาก ทุน อยู่ นั้นเอง

ฝ่าย มองซิเออร์ คอสมยาลข้าง เป้น ผู้ ที่ เกือบ มองซิเออร์ เกอรูอ็ง กัง
ข้าพเจ้า ได้ กล่าว มา ใน ตอน นั้น นั้นแล้ว และ ก็ ไร ๆ ก็ อาจ จะ เป้น
พยาน ได้ ทั้ง นี้ ทั้ง ได้ เขา โอกาส นี้ สำหวัระ แก่ แก้ว แก้ว มองซิเออร์
เกอรูอ็ง โดย มองซิเออร์ คอสมยาลข้าง ใช้ อำนาจ มา ขนเอาไม้ จันทน์ ไป และ
เอา สินค้า อื่น ๆ ไป ทั้ง หมก ด้วย และ กลับ ทว่า จรรวมคา ราคา ไม้
จันทน์ ก็ เพียง ทาย ละ ๓๖ ปอนด์ ๑๐ อัฐ (ฝรั่งเศส) เท่า นั้น แต่
มองซิเออร์ เกอรู อ็ง มา โกง ราคา แพง เกิน ไป ถึง ทาย ละ ๑๘ ปอนด์ (ฝรั่งเศส)
ถ้า จะ คิด ตาม จำนวน ไม้ จันทน์ ก็ ต้อง เป้น ราคา ถึง ๑๐,๐๐๐
ปอนด์ (ฝรั่งเศส)

ตามที่ข้าพเจ้าได้เล่ามาในเรื่องนี้ ก็พยายามให้เห็นปรากฏ
ว่า พวกไทย ถือ และ ปฏิบัติ ตาม หนังสือ สัญญา อย่างไร การอื่น ๆ นอก
จาก เรื่อง นี้ ก็ดำเนิน ตาม วิถี นี ทั้งสิ้น

ส่วน มองซิเออร์ คอมนซันซ์ จะคิด จัก การ ใด เรื่อง ต่าง ๆ ของตัว
เขม ผลิต สำเร็จ จึงได้ใช้ ให้ มองซิเออร์ เกอรูอัง เชิญให้ ข้าพเจ้าขึ้น
ไปที่ เมือง สพยบุรี เมื่อ ข้าพเจ้าได้ ไป ถึง เมือง สพยบุรี แล้ว มองซิเออร์
คอมนซันซ์ ก็ รับ รอง ก็ และ แสดง ตัว ว่า จะ ช่วย ข้าพเจ้า ทุก อย่าง
เขม ัน ว่า ถ้า ข้าพเจ้า จะคิด ทำ การ ค้าขาย ใน ส่วน ตัว ของ ข้าพเจ้า เอง
แล้ว มองซิเออร์ คอมนซันซ์ ก็ จะ หาหน ทาง ให้ ข้าพเจ้า ทุก อย่าง และ
จะได้ คอย บัง คั้น มิ ให้ ข้าพเจ้า ได้รับความ ลำบาก อย่าง ใด เลย การ
ที่ มอง ซิ เออร์ คอมนซันซ์ ได้ แสดง ความ เชื้อ ใ้ เพื่อ ก่าง ๆ เช่น นี้ ข้าพเจ้า
ก็ แสดง ตัว ขอ บัญ ญู คุณ เหมือน กัน ครั้น ล่วง มา ได้ อีก หลาย วัน
ข้าพเจ้า ก็ ได้ กลับ ไป ถึง กรุง ศรี อยุธยา พอ มา ถึง กรุง ศรี อยุธยา รุ่ง ชัน
ก็ มี คน มา บอก ข้าพเจ้า ว่า มองซิเออร์ เกอรูอัง ได้ ถูก จับ ไป เสีย แล้ว
ข้าพเจ้า ก็ เทียว สืบ ว่า มองซิเออร์ เกอรูอัง ไป ถูก ชัง อยู่ ณ ที่ ไค แก่ สืบ
ไม่ใคร่ ได้ ความ เลย จน ภาย หลัง ข้าพเจ้า ได้ เอา เงิน ออก แยก บ้าง
เล็กน้อย จึง ได้ ทราบ ว่า มองซิเออร์ เกอรูอัง ถูก ชัง อยู่ ณ ที่ ไค ครั้น
ตก เวลา ค่า ข้าพเจ้า จึง ได้ ไป เยี่ยม มองซิเออร์ เกอรูอัง จึง ได้ ใ้
ข้าพเจ้า พัง ว่า ที่ ต้อง ถูก จับ และ คุม ชัง คราว นี้ ก็ เพราะ ไทย จะ บัง
คับ ให้ มองซิเออร์ เกอรูอัง ใช้ เงิน ๑๐,๐๐๐ ปอนด์ ที่ ข้าพเจ้า ได้ กล่าว มา
เมื่อ ตอน ัน แล้ว และ ถ้า มองซิเออร์ เกอรูอัง ไม่ ใช้ เงิน ราย นี้ ก็ เขม

อัน ออก จากที่คุม ชังไม้ไค้ มองซิเออร์ เกอรูอ็ง จึงได้ อ้อน วอน ขอให้
ข้าพเจ้า ชันไป หา มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ที่ เมือง ลพบุรี เพื่อไป ชี้แจง
ให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ฟังว่า การ ที่ ทำ กัน เช่นนี้ ไม่เคย มี ทั่ว
อย่าง ในเมืองไทยเลย ในส่วนไม้จันทน์ นั้น มองซิเออร์ เกอรูอ็ง ไม่มีความ
ผิดอย่างใด เพราะไม่ได้ ขายไม้ ให้แก่ ผู้ใด การ ที่ มองซิเออร์ เกอรูอ็ง
ได้ คิด ขายไม้ ราคา ๕๐ ปอนด์ เศษ นั้น ก็ เพราะ เหตุว่า ต้อง ชื้อ แพง
กว่าธรรมดา เพราะไม้จันทน์คราวนี้ เปนไม้ที่ อ่อนใหญ่ ผิดธรรมดา ถ้า
หากว่า มองซิเออร์ เกอรูอ็ง ได้ คิด ค่า โสฬัย อย่าง ละเอียดแล้ว ที่ ขาย
ไม้ ตาม ราคา นี้ ก็ คง จะ ยัง ชาติ ทุน อยู่ นั้นเอง

ข้าพเจ้า เกรง จะ เสียเวลา จึงได้ รี้บ ชันไป เมือง ลพบุรี ครั้น ไป
ถึง แล้ว ข้าพเจ้า ก็ ได้ ไปหา ท่าน สัจจราชา ๆ จึง ได้ บอก ข้าพเจ้า ว่า ความ
ประสงค์ ของ ข้าพเจ้า ต้องการ อย่างไร นั้น ท่าน สัจจราชา เข้าใจ ได้ ก็ แต่
ท่าน สัจจราชา จะ ช่วย เหลือ อย่างไร ไม่ได้ เพราะ ได้ ทราบ มา เปน การ
แน่ ว่า การ ที่ มองซิเออร์ เกอรูอ็ง ต้อง ถูก จับ ไป คุม ชัง เช่นนี้ ก็ โดย
พระ ราชโองการ ของ พระ เจ้า กรุง สยาม ชื้อ นี้ ยาก ที่ ข้าพเจ้า จะ เชื่อ
ว่า เปน ความ จริง ได้ แต่ ท่าน สัจจราชา ก็ ยัง คง ยืน ยืน อยู่ ว่า เปน ความ
จริง เมื่อ ข้าพเจ้า ได้ ชัน มา ถึง เพียง นี้ แล้ว จะ กลับ จาก เมือง ลพบุรี โดย
ไม่ไป ชี้แจง เรื่อง รวให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ฟัง ก็ ไม่ควร ข้าพเจ้า
จึง จำ เปน ต้อง ไปหา มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ และ เล่า เรื่อง มองซิเออร์
เกอรูอ็ง ให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ฟัง มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ก็ คอบ
ข้าพเจ้า อย่าง เกี่ยว กับ ท่าน สัจจราชา ว่า เรื่อง นี้ เปน พระราชโองการ ของ

พระเจ้ากรุงสยามซึ่งมองซิเออร์คอนซตันซ์จะซัดไม้ไ้ เปนอันซาค
 ซ้ำพเจ้า จึงไ้ ออก จากเมืองลพบุรี กลับลงไปหา มองซิเออร์เคอรูอิงที่
 กรุงศรีอยุธยา มองซิเออร์เคอรูอิงจึงไ้ คกก ลงยอม จะใช้เงินรายนี้
 แต่ มองซิเออร์เคอรูอิงไม่มีเงินจงขอให้ซ้ำพเจ้า ออกเงินแทนไปก่อน
 และให้ซ้ำพเจ้าเอาทองคำซึ่งมองซิเออร์เคอรูอิงไ้ ผ่ากซ้ำพเจ้าไว้ หั้น
 แทนเงินต่อไป ทอการค้ารายนี้ มองซิเออร์เคอรูอิงไ้ มา จากเมือง
 คีมอร์ เพราะในเกาะคีมอร์นี้ไม่มีอะไร นอกจากทองคำ ครั่งและ
 ไม้จันทน์เท่านั้น ซ้ำพเจ้าไ้ ออกเงินแทนมองซิเออร์เคอรูอิงตาม
 ความประสงค์ มองซิเออร์เคอรูอิงจึง ออกจากคุกมาได้ ครั้น
 มองซิเออร์เคอรูอิงไ้ ซ้ำระเงินราย ๑๐,๐๐๐ ปอนด์เสร็จแล้ว จึงไ้ ซีน
 ไปยังเมืองลพบุรีเพื่อไปสืบเป้นความลับ ๆ ว่าเรื่องนี้มีเหตุผลอย่างไร
 และเพื่อจะสืบไ้ ไ้ ความแน่ ว่า การที่มองซิเออร์เคอรูอิง ค้างถูกจับ
 ซิงคุกนี้หั้น จะเป้นด้วยพระราชาโองการของพระเจ้ากรุงสยามหรือ
 อย่างไร เมื่อมองซิเออร์เคอรูอิงไ้ ซีนไป ถึงเมืองลพบุรีแล้ว จึง
 ไ้ เข้าหาเจ้าชายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เพื่อสืบหาความจริงให้
 รงไ้ เจ้าชายและข้าราชการจึงไ้ บอกแก่ มองซิเออร์เคอรูอิงว่า
 การที่อ้างพระราชาโองการสั่งซงมองซิเออร์เคอรูอิงนี้หั้น เป้นความ
 ไม่จริงเลย เพราะในเรื่องนี้พระเจ้ากรุงสยามไม้ไ้ ทรงทราบ
 และไม้มีใครไ้ นำความกราบทูลเลย เจ้าชายและข้าราชการไ้
 พุคต่อไปว่า การที่มองซิเออร์คอนซตันซ์เอาพระราชาโองการและ
 พระราชาโองการมาอ้างเช่นนี้เป้นความผิดมาก และยังมาทำแก่

คนฝรั่งเศษเช่นนี้ยิ่งเป็นความผิดมากขึ้น เพราะพระเจ้ากรุงสยาม
ทรงโปรดปรานชาวฝรั่งเศษเช่นนี้มาก แต่อย่างไร ก็คือเจ้านาย
และข้าราชการ จะโต้เถียงสวนในเรื่องนี้โต้โต้ความจริงต่อไป แต่ก็
เชื่อว่าที่พระเจ้ากรุงสยาม จะต้องมีพระราชาโองการเช่นนี้ เป็นสิ่ง
ที่คงจะเป็นไปได้ไม่ได้ มองซิเออร์เคอรูอ็ง จึงได้กลับลงมาเล่าให้
ข้าพเจ้าฟัง คามที่ไปสืบมาได้ความเช่นนี้ และมาปรึกษาข้าพเจ้า
ว่า จะควรทำอย่างไรต่อไป ข้าพเจ้าจึงได้ตอบว่า ถ้าข้าพเจ้าเป็น
ตัวมองซิเออร์เคอรูอ็งแล้ว ข้าพเจ้าก็จะได้รับออกจากเมืองไทย
เสียโดยเร็วที่สุดที่จะไปได้ และเมื่อไปพ้นเมืองไทยแล้ว จะได้รับ
ขอให้ได้รับความปลอดภัยต่อไป แต่ในเมืองนี้ มองซิเออร์คองซัตต์เซ
มีอำนาจมากนัก เพราะฉะนั้นไม่ควรจะทำอะไรในเมืองนี้ แต่
ความที่มองซิเออร์เคอรูอ็งจะต้องหาเงินรายนี้คืนให้จงได้ จึง
ได้ไปปรึกษาคนอื่น ซึ่งได้แนะนำมา สัมกับความต้องการของมองซิ
เออร์เคอรูอ็ง เพราะต่อมาอีกหลายวัน มองซิเออร์เคอรูอ็งได้มา
บอกกับข้าพเจ้าว่า ในเวลาที่มองซิเออร์เคอรูอ็งได้ถูกขังกุมครั้งนั้น
จะต้องจัดการให้เต็มแท่งและวิ่งให้จงได้ เพราะได้มีคนมาบอก
แก่มองซิเออร์เคอรูอ็งเป็นการแน่แล้วว่าในเรื่องนี้พระเจ้ากรุง
สยามหาได้ทรงทราบเรื่องเลย ข้าพเจ้าจึงได้ตอบมองซิเออร์เคอ
รูอ็งว่า จะทำอะไรก็ตามแต่ขอให้ระวังให้มาก ข้าพเจ้าเข็นนึก
วิตกว่ามองซิเออร์เคอรูอ็งคงจะคิดการไม่สำเร็จเป็นแน่ แต่อย่าง
ไรก็ตาม เมื่อมองซิเออร์เคอรูอ็งจะคิดการอย่างไร ข้าพเจ้าก็พร้อม

อยู่ที่ จะช่วย มองซิเออร์ เกอรูอิง ไทย เต็ม ถ้าสิ่ง ที่ จะ ช่วย ได้ การ ที่
 ข้าพเจ้า เตรียม จะ ช่วย มองซิเออร์ เกอรูอิง นั้น เป็น ด้วย เหตุ ๒ ประ การ
 คือ ประ การ ๑ เพราะ ผู้ ที่ เป็น หัว หน้า ของ ข้าพเจ้า ได้ ส่ง ข้าพเจ้า ไว้ ให้
 คอย ช่วย เหลือ มองซิเออร์ เกอรูอิง ประการที่ ๒ เพราะ เหตุ ว่า พวก
 อังกฤษ และ ป่อ ตะเกตุ ได้ เข้าย เข้ม ประเทศ ฝรั่งเศส นึก และ กล่าว ว่า
 ที่ การ เป็น ไป เช่น นี้ ก็ เนื่อง จาก ผล ที่ ราช ทูต ของ พระ เจ้า แล่น ดิน ผู้
 เป็นใหญ่ ได้ มา จัด การ ใน เมือง นี้

ใน ระหว่าง เวลา ที่ มองซิเออร์ เกอรูอิง ขึ้น ไป อยู่ เมือง ลพบุรี นั้น
 มองซิเออร์ คอหนซ์ คัทซ์ ก็ ลง มา อยู่ที่ กรุง ศรีอยุธยา เพราะ เหตุ ว่า
 ประ วย กับ เวลา ที่ มี เรือ ได้ มา จาก เมือง จันท เมือง ยี่ ปุ่น และ เมือง มาเก๊า
 ใน เวลา นั้น ข้าพเจ้า จำ เป็น ต้อง พย กับ มองซิเออร์ คอหนซ์ คัทซ์ ทุก ๆ วัน
 เพื่อ ทำ ชุร ให้ แก่ บิรียัท เพราะ ข้าพเจ้า จะ ซื้อ สินค้า ทน ราคา อัฐ
 เทียว โดย ไม่ ได้ รับ อนุญาต จาก มองซิเออร์ คอหนซ์ คัทซ์ เสีย ก่อน ไม่ ได้
 ข้าพเจ้า จึง ได้ บอก กับ มองซิเออร์ คอหนซ์ คัทซ์ ว่า มองซิเออร์ เกอรูอิง
 ได้ ขึ้น ไป อยู่ที่ เมือง ลพบุรี แล้ว การ ที่ ข้าพเจ้า ได้ พுக เช่น นี้ ก็ มิ ได้
 คิด จะ ให้อำนาจ ต่อ ผู้ใด แต่ คิดหวัง จะ เป็น คน กลาง สำหรับ เปลี่ยน
 โกล่ ให้ เป็น ประโยชน์ ด้วย กัน ทั้ง สอง ฝ่าย เท่า นั้น เพราะ ข้าพเจ้า รู้
 สึก ว่า มองซิเออร์ คอหนซ์ คัทซ์ ออก จะ เสียใจ ที่ ได้ ทำ ร้าย แก่ มองซิเออร์
 เกอรูอิง ถึง เพียง นี้ ทั้ง ข้าพเจ้า ก็ มีความ มวิตก ว่า ถ้า มองซิเออร์
 คอหนซ์ คัทซ์ ได้ ทราบ จาก คน อื่น ว่า มองซิเออร์ เกอรูอิง ได้ ขึ้น ไป ที่ เมือง

ลพบุรี แล้ว ก็ จะ มา สงสัย ว่า ข้าพเจ้า เป็น ผู้ ที่ ได้ ใจ การ ใน เรื่อง นี้ ก็
จะ เป็น ไ้

ฝ่าย มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ มุ่ง หมาย จะ คิด ทำ การ ค้า ขาย กับ
บริษัท ทั้ง เชื่อ ใจ ว่า ตัว คง จะ มีความ ฉลาด พอ ที่ จะ เอา เปรียบ จาก
เรา ให้ ใจ ได้ โดย ไม่มี ใคร จะ รั้ง ใจ ได้ นั้น จึง ใจ มา แนะ นำ ให้ ข้าพเจ้า
ทำ การ ค้า ขาย ร่วม กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ และ ให้ ข้าพเจ้า รั้ง
ชื่อ สิทธิ คำ ใน เรือ ที่ มา จาก เมือง จีน และ เมือง อื่นๆ ทั้ง หมก

ฝ่าย ข้าพเจ้า มา ครอบ ครอบ ก็ เห็น ว่า จะ เกิน สาย กลาง ไม่ ได้ เสีย แล้ว
ถ้า ไม่ ทำ ตาม คำ แนะ นำ ของ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ เป็น อัน ตก
ลง ข้าพเจ้า จะ ทำ อะไร ไม่ ได้ เลย ข้าพเจ้า ก็ ตก ลง ยอม จะ ทำ ตาม
ความ ต้อง การ ของ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ทุก อย่าง แต่ ข้าพเจ้า ได้
บอก กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ว่า ข้าพเจ้า จำ เป็น จะ ต้อง คว้า โอกาส
นี้ รั้ง ชื่อ ใหม่ ที่ มา จาก เมือง ยี่เป็ง เพราะ เป็น ของ ที่ ต้อง ห้าม แต่
ข้าพเจ้า จะ ต้อง รั้ง ชื่อ ใหม่ ราย นี้ ตาม ราคา ใหม่ เมือง จีน หรือ มิฉะนั้น ก็
จะ ต้อง รั้ง ชื่อ โดย ราคา ถูก กว่า ขรรพตา การ ที่ ข้าพเจ้า กล่าว เช่น นี้
มองซิเออร์ คอนซตันซ์ มิ ได้ พอ ใจ เลย เพราะ ที่ ข้าพเจ้า พูด เช่น น
หมาย ความ ว่า อย่างไร มองซิเออร์ คอนซตันซ์ เข้า ใจ ได้ ก็ ที่ เกือบ แต่
ต่าง คน ต่าง ไม่ ถ้าว คน ตรง ๆ ลง ท้าย ที่ สุก มองซิเออร์ คอนซตันซ์
ได้ อูบาย ให้ คน โย เรียก หัว หน้า ชาว อังกฤษ มา ครั้น หัว หน้า ชาว
อังกฤษ ได้ มา ถึง แล้ว มองซิเออร์ คอนซตันซ์ จึง ใจ แนะ นำ ว่า ถ้า หัว
หน้า อังกฤษ จะ ต้อง การ เข้า คุย กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ และ ตัว ข้าพเจ้า

แล้ว เราทั้งสามคน จะได้รับ ซ็อก สีนค้ำที่ มา จาก เมือง ยีน ทั้ง หมก
หัว หน้า อังกฤษ ก็ตกลง ขอมตาม คำแนะนำ ของ มองซิ เออร์ คอนซตันซ์
โคย ทันที และ การ เรื่อง นี้ ก็ เป็อัน ตก ลง กัน ตามที่ ได้ กล่าว มา
แล้ว นี่

แต่ใน เรื่อง นี้ ท่าน ควร จะ ต้อง ทราบดี ว่า ใน สีนค้ำ เหล่า นี้ มอง
ซิเออร์ คอนซตันซ์ มี ส่วน เป็น เจ้า ของ ทั่วๆ ไป เป็น อัน มาก และ โคม
นี้ ก็ เป็น โคม ของ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ซึ่ง เรือ อังกฤษ ใหญ่ ๑ ลำ
ได้ ยึด ทุก โคม มา จาก เมือง ยีน ส่ง ไป เมือง ยี่ปุ่น เมื่อ มี กลาย นี้ แล้ว จึง
ได้ ยึด ส่ง โคม นี้ จาก เมือง ยี่ปุ่น มา เมือง ไทย โคม นี้ มองซิเออร์
คอนซตันซ์ ก็ นาย เรือ อังกฤษ ชื่อ มองซิ เออร์ คอสเปิน เจ้า ของ คน ละ
ครั้ง มองซิเออร์ คอสเปิน ได้ ไป ซ็อก โคม ราย นี้ จาก ชาว ปอตุเกส เมือง มา
เก๊า เป็น ราคา ๘๐ ปอนด์ ๕ และ ได้ เขา สีน ค้ำ อย่างอื่น ใช้ แลก เบ็ดขม
แทน เงิน ซึ่ง ทำให้ เขา ได้ มี กำไร กว่า ๓๐ หรือ ๔๐ เปอร์เซนต์ ใน
เรื่อง นี้ ข้าพเจ้า ได้ ทราบ ความ จาก นาย เรือ อังกฤษ คน นี้ เอง เพราะ
ลง ปลาย ที่ สุก นาย เรือ อังกฤษ ไม่ พอ ใจ ใน ความ ประพฤติ ของ มองซิเออร์
คอนซตันซ์ ฝ่าย พวก ขาก หลวง คณะ เบซวิก ซึ่ง ได้ ลง เรือ ไป มา เก้า
นี้ ก็ได้ บอก กับ ข้าพเจ้า ว่า ใน เรือ ซึ่ง พวก ขาก หลวง ได้ โคย สาม ไป
นี้ ก็ได้ เล่า ความ ตรง กัน กับ ที่ ข้าพเจ้า ได้ กล่าว มา แล้ว ส่วน สีนค้ำ
อย่าง อื่น ๆ นี้ ก็ได้ ซ็อก ขาย กัน อย่าง วิธ นี้ เหมือน กัน คือ ว่า เมื่อ เรา
ได้ ซ็อก สีนค้ำ ไว้ แล้ว เรา ต้อง ขำระ ทั่วๆ ไป เงิน สก ทั่วๆ ไป ไม่ ขอม รับ สีน

คำอย่างอื่นไว้แลก เปลี่ยน แม้แต่ราคา อัฐิ เทียว แต่ส่วนเขา นั้นเวลา
 เขาซื้อ สินค้า ของ เรา เขาก็เอา สินค้า อย่างอื่น มาแลก เปลี่ยน ได้
 หาได้ชำระ เงินสกล ได้ไม่ ซึ่ง กระ ทำให้เขามี กำไร อย่าง น้อยไม่ ต่ำ
 กว่า ๔๐ เปอร์เซนต์ ทั้ง ข้าพเจ้า ได้ อธิบาย มาแล้ว แต่การ ที่มองซิ
 เออร์ คอนซตันซ์ ได้ กำไร ถึง เท่า นี้ แล้ว ก็ยัง หา เป็น ที่ พอใจ ไม่ ไหม
 ที่ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ ลงทุน ซื้อ ราคา ๘๐ ปอนด์ ๕ นี้ ได้เอา
 มาขาย ให้แก่เรา โดยคิด ราคา ถึง ๘๔๓ ปอนด์ ๑๕ ซึ่งเป็น ราคา แพง
 กว่า ขรรพตา หลาย เท่า เพราะ ใหม่นี้ ซื้อ ขาย กัน ใน เมือง ไทย นี้ ไม่
 เคย ขาย กัน เกิน ราคา หาบละ ๘๐ ปอนด์ เลย และ ถ้า มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ ไม่ คิด หา กำไร เกิน ไป แล้ว เราก็ พอ จะ ซื้อ ได้ โดย ราคา ๖๓๖
 ปอนด์ ซึ่งเป็น ราคา ใหม่ ที่ ซื้อ ขาย กัน ใน เมือง จีน อยู่ แล้ว เพราะ ฉะนั้น
 ตาม เรื่อง ราว ที่ ข้าพเจ้า ได้ เล่า มา นี้ ท่าน ก็ คง จะ เห็น ได้ ง่าย ว่า มอง
 ซิเออร์ คอนซตันซ์ ซึ่งเป็น ผู้ ปก ครอง อุกหุน บริษัท ทำ ที่ เหมือน จะ
 อุก หุน หา ประโยชน์ ให้แก่ บริษัท แต่ ความ รุ่ง ทั่ว ของ ตัว เอง กลับ ได้
 ประโยชน์ มากกว่า เรา หลาย เท่า เพราะ ตาม ที่ ซื้อ ขาย สินค้า กัน
 คราว นี้ เป็น เงิน ประมาณ ๑ แสน ๒ หมื่น ปอนด์ ซึ่ง มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ ได้ กำไร กว่า ๒ หมื่น แพร่ง ก่อน ที่ เรา จะ มี กำไร เสีย อีก

นี้ และ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ คิด จะ ทำ กับ ท่าน ราชทูต เช่น นี้ เหมือน
 กัน คือ ว่า คิด จะ ให้ ท่าน ราชทูต ส่ง ของ และ เงิน มา เป็น ราคา รวม ๘
 แสน ปอนด์ ให้ แบ่ง เป็น สินค้า เสีย ๔ แสน นอกจาก นั้น ให้ ส่ง
 เป็น เงิน สกล เพื่อ จะ คิด ให้ ท่าน ราชทูต รับ สินค้า จาก เมือง จีน เป็น

เงิน ๘ แสนแปรง อันจะทำให้มองซีเซอร์ คอนซตันซ์ได้กำไรราว ๖๐ เปอร์เซ็นต์ และการที่มองซีเซอร์ คอนซตันซ์ จะได้กำไรเท่านี้ก็เป็นการง่ายที่สุด เพราะมองซีเซอร์ คอนซตันซ์จะได้สินค้าเหล่านี้โดยไม่ต้องลงทุนอะไรเลย

ถ้าหากว่าข้าพเจ้าได้เอาเงินไปซื้อสินค้าที่เมืองจีนเป็นราคา ๔ แสนปอนด์ ก็คงจะหากำไรในเมืองฝรั่งเศสได้ไม่ต่ำกว่าล้านหนึ่ง เพราะเหตุว่าไหมอย่างดีที่สุดอันจะหาที่เปรียบในโลกนี้ไม่ได้ ซื้อมาขายกันเป็นราคา ๖๓๗ ปอนด์ ซึ่งคิดเป็นน้ำหนักกิโลกรัมละ ๑๐๐ อัฐ (ฝรั่งเศส) เท่านั้น และในเมืองฝรั่งเศสคงจะขายได้น้ำหนักปอนด์ ๑ เป็นเงิน ๑๕ หรือ ๑๖ ปอนด์เป็นแน่ เพราะไหมนี้เป็นไหมที่ดีที่สุดในโลกนี้ จะหาไหมที่ดีกว่านี้ไม่ได้ ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ตกลงต้องยอมให้เขาเถื่อนเสีย ถึงพวกอังกฤษเองก็ต้องยอมเหมือนกัน เพราะถ้าไม่ยอมแล้วก็เป็นอันไม่ได้ทำการค้าขายเลย จนอัฐเดือด ทั้งข้าพเจ้าก็จะต้องแตกร้างกับมองซีเซอร์ คอนซตันซ์ด้วย ข้าพเจ้าจึงต้องทำเป็นไม่รู้เท่า เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเวลานี้เป็นการจำเป็นที่บริษัทจะต้องยกของมองซีเซอร์ คอนซตันซ์ไปก่อนจนกว่าเราจะได้เกาะอยู่ใกล้คอนคอปเปินของเราต่อไป และความจริงในเรื่องนี้ถ้าเราไม่ทำเช่นนี้ก็ไม่มีสินค้าในเมืองนี้ที่เราค้าขายได้ด้วย การที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนี้ก็ขอให้ท่านเชื่อใจเถิดว่าข้าพเจ้ามิได้มุ่งหมายอย่างอื่นนอกจากความมุ่งหมายอันบริสุทธิ์ต่อบริษัทเท่านั้น

ข้าพเจ้า ลืมเล่าให้ ท่าน ฟังว่า สินค้าในเมืองจีนทั้งหมดก็ซื้อขายกัน อย่าง นี้ และ คง จะ ได้ กำไร ไม่น้อย กว่า สินค้าใหม่เท่าไร นึก ถ้า ข้าพเจ้า ได้ ไป อยู่ที่ เมือง จีน แล้ว ข้าพเจ้า จะ ได้ จัด การ ให้ พวก จีน ทำ เครื่อง ลาย คราม ได้ เป็น รูป ต่าง ๆ แปลก ๆ หลาย พัน อย่าง เช่น ให้ ทำ เครื่อง ลาย คราม สำหรับ ประดับ เพดาน หรือ สำหรับ ปู พื้น เป็น คั้น อัน งดงาม กว่า หิน อ่อน หลาย เท่า และ คง จะ ถูก กว่า หิน อ่อน เป็น แน่

ในเวลา นั้น โดย เหตุ ที่ ข้าพเจ้า ปลอม ได้ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ได้ ทำ อะไร ๆ ตาม ชอบใจ ทุก อย่าง มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ จึง ได้ สนธิท สนม กับ ข้าพเจ้า นึก ข้าพเจ้า เห็น ว่า เป็น โอกาส อัน ดี จึง จะ ได้ พก กับ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ใน เรือ ของ มอง ซีเออร์ เคอรูอิง และ เพื่อ จะ ได้ มี หน้า นึก ขึ้น อีก ข้าพเจ้า จึง ได้ อ้อนวอน ขอ ให้ ยาก หลวง เกอเบีย ของ ช่วย ข้าพเจ้า พก กับ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ด้วย ข้าพเจ้า จึง ได้ ขึ้น เรือ ก่อ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ว่า บรรดา คน ชาว ต่าง ประเทศ ทุก ๆ ประเทศ กำลัง เขาะเขี้ย เรา อยู่ โดย เหตุ ที่ ชาว ฝรั่งเศส ซึ่ง อยู่ใน ความ ปกครอง ของ บริษัท ได้ ถูก ถก ชี้ อย่าง ร้ายแรง นึก และ การ ที่ ท่าน ผู้ อำนวยการ ของ บริษัท ที่ เมือง สุหรัท ได้ ส่ง มอง ซีเออร์ เคอรูอิง มา เมือง ไทย นั้น ก็ เพราะ เหตุ ว่า พระ เจ้า กรุง ฝรั่งเศส ได้ ทรง ออก ประภาค เมื่อวันที่ ๒๐ เดือน มกราคม ค. ศ. ๑๖๘๒ (พ. ศ. ๒๒๒๔) จะ ทรง บำรุง อุดหนุน พวก พ่อค้า โคย ฉะเพาะ เมื่อ ยาก หลวง เกอเบีย ของ กับ ตัว ข้าพเจ้า ได้ ขึ้น เรือ แง เหตุ ผล ต่าง ๆ ให้ มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ฟัง โดย กิริยา และ วาจา อย่าง อ่อน น้อม ที่ สุด แล้ว มอง ซีเออร์ คอนซตันซ์ ก็ ถูก เป็น ไฟ ชื้น ทันทิ คำ

และโกรธ มองซิเออร์ เกอรูซัง เป็น อิมมาก ยังมี ยาคหลวง คณะเขชีวิต
 เป็น ชาวเมือง แพลนเคอร์ อีก คนหนึ่ง อยู่ใน ที่นั้น ด้วย พลอยพุกขึ้นว่า
 ควร จะ ทำโทษ คน พวกนี้ เพื่อ สั่งสอน เสียบ้าง ถ้า แม้ ว่า คน ๆ นี้ ไม่
 ใ้เป็น ยาคหลวง แล้ว เมื่อ ออก มา แล้ว ข้าพเจ้า คง จะ สั่งสอน ใ้เขา
 รู้ สึก ทัว ว่า ไม่ควร จะ เข้าไป เกี่ยว ใน กิจการ ของ ผู้อื่น เป็น แน่ แต่ ใน
 ขณะ นี้ ข้าพเจ้า แกล้ง ทำ เป็น ไม่ ใ้ ยิน เสีย และ แกล้ง พุก เล้า โลม เขา
 ใจ ต่าง ๆ ยาคหลวง คน นี้ จึง ใ้ พก กับ ข้าพเจ้า ว่า ควร จะ ออก ใจ เขา
 ใ้ ใ้ ก่อน ไม่ ข้า เขา หวัง ใจ ว่า คง จะ ใ้ วย ความ ยุติธรรม และ เรือง ของ
 เรา ก็ คง จะ เป็น ผล สำเร็จ ตาม ความ ปวารณา

รุ่งขึ้น มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ใ้ ออก จาก กรุงศรีอยุธยา เพื่อ ขึ้น ไป
 เมือง ลพบุรี เพราะ ใ้ มี คน ขอลง มา ว่า มองซิเออร์ เกอรูซัง ถ้า ถึง
 วัง ความ ใน เรื่อง นี้ และ เติรมที่ จะ ถวาย เรื่อง รวาท่อ พระเจ้ากรุง
 สยาม อยู่ แล้ว ถ้า แม้ ว่า มองซิเออร์ เกอรูซัง ใ้ ถวาย เรื่อง รวาท่อ
 และ เรื่อง รวาท่อ นั้น ใ้ เข้า ไป ถึง พระเจ้ากรุงสยาม แล้ว มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ ก็ คง จะ เสีย คน เป็น แน่ ข้าพเจ้า ก็ ใ้ ไป หา มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ ตาม เคย และ ใ้ ไป ส่ง มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ลง เรือ ด้วย
 ยาคหลวง เกอเบียง ใ้ แนะ ใ้ กับ ข้าพเจ้า ว่า ใน เรื่อง มองซิเออร์ เกอรูซัง นั้น
 ขย่ำ ใ้ ข้าพเจ้า พุก กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ อีก เลย เพราะ ยาคหลวง
 เกอเบียง ของ หวัง ว่า จะ ใ้ พก จาก เกลี่ย โกล่ กับ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ และ
 จะ คิด จัก การ ใ้ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ คืน เงิน ใ้ แก่ เรา ใ้ ง ใ้
 ข้าพเจ้า จึง ใ้ บอก กับ ยาคหลวง เกอเบียง ของ ว่า ข้าพเจ้า เอง ไม่ ขย่ำ เลย

ที่จะแตก ร้าว ยากหมาง กับ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ แต่ข้าพเจ้า ปรารถนา
 คายดีกว่าที่จะยอมทนได้ พวกปอตุเกศเขาจะเหยียดพวกเรา อยู่เช่นนี้ เพราะ
 พวกนี้ เขาว่า ราชทูตของ พระเจ้าแผ่นดิน องค์ใหญ่ จะ ปก ปัก รักษา
 ปกครอง คน ของ ตัวแต่คนเดียวก็ไม่ได้ เพราะ พวก ปอตุเกศ ทราย
 อยู่เต็มใจว่า ท่าน ราชทูตได้ เป็น อูระ ใน เรื่อง พวก ฝรั่งเศส มาก จน
 ถึง กับ อีวัน วอน ขอ ให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ได้ เชื้อ พี่ ช่วย เหลือ สน
 ขาว ฝรั่งเศส ให้ มากกว่า สน ซาคี อื่น ๆ และ การ ที่ มองซิเออร์ เกอ
 รูอิง ได้ ถูก ทำ โทษ เช่นนี้ พวกนี้ ก็ ชอบใจ ยิ่งนัก เพราะ มองซิเออร์
 เกอรูอิง เป็น คน ที่มี คน ชอบ มาก

ใน ขณะนั้น มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ เห็น ว่า ข้าพเจ้า ไม่ พอใจ ใน
 การ ที่ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ โกรธ มองซิเออร์ เกอรูอิง มาก มาย เช่นนี้
 จึง คิด จะ แกล้ง ข้าพเจ้า โดย ให้ คน มา บอก ข้าพเจ้า ว่า มองซิเออร์
 คอหนซตันซ์ จะ เอา มองซิเออร์ คอหมบาลใส่ ชื่อ เสียมมี ถ้า หิน กบ เคือง เพราะ
 เหตุ ที่ มองซิเออร์ คอหมบาล ได้ ออก จาก เมือง ไทย โดย มิ ได้ บอก ให้ มอง
 ซิเออร์ คอหนซตันซ์ ทราย แต่ ความ จริง ใน เรื่อง นี้ เมื่อ มองซิเออร์ คอหม
 บาล จะ ออก จาก เมือง ไทย คราวใด ก็ เคย บอก ให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์
 ทราย เสมอ ทุก คราวไป โดย เหตุ ที่ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ เคย เอา
 สิ้นค้า ยัน ทุก ลง เวื่อ เสมอ ๆ เช่น อื่น มาก และ ข้าง ฝ่าย มองซิเออร์
 คอหมบาล ก็มี ได้ คิด เอา คำ ระวัง เลย ถ้า มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ จะ
 คั่ง การ อะไร มองซิเออร์ คอหมบาล ก็ จัดการ ได้ โดย มิ ได้ คิด คำ ช่วย
 การ อย่างใด เลย ซึ่ง เป็น การ กระทำให้ มองซิเออร์ คอหนซตันซ์ ได้ รัย

ผล ปรวโรษณ์ เป็น อัมมาก แต่ถึง มงซิเออร์ คอมบาล ะ เชื้อ เพื่อต่อ มงซิเออร์ คอนซตันซ์ เช่นนี้ ก็ไม่พ้น ที่ ะได้ รับ ความ กษีและความ อยุติธรรม เป็น ราววล เพราะ ฉนั้น มงซิเออร์ คอมบาล จึง ออก เรือไป เสียบ โดย มิได้ ไปตาม มงซิเออร์ คอนซตันซ์ว่า ะ มิ ชูระระไร ข้างตั้งที่ เคย ทำมา แต่ ก่อ่นๆ นอก จาก นี้ได้ ทราบ ว่า มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ะ คิก ทำการ อย่ง ร้ายกาจ อัม น่ากลัว อย่งยิ่งแก่ ชาว ฝรั่งเศสทุกๆคน จน ที่สุด ชาว ฝรั่งเศส ที่ ได้ ออก จาก เมืองไทยไป แล้ว ก็ ะ ต้องได้ รับ ความ เกิดวุ่น จาก มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ด้วย ฝ่าย ฆากหลวงถึง ะไม่ ล่น ว่าว่า ะระไร ก็ มิ ได้ มี ความ พอใจเลย เพราะ พวก ฆาก หลวง ทั้ง คณะ ก็ ได้ ถูก ขี้ขิ้น คุงเป่น ทาส และใน ข้อ นี้ ท่าน ก็ คง ะ ได้ ทราบ จาก ทาง อื่น ทุก แห่ง เหมือน กัน ทั้ง ท่าน ก็ คง ะ เห็น กัง ซ้ำพเจ้าได้ อธิบาย มาใน ตอน ทัน แล้วว่า ะวิษิต ถูก ะโมย แต่ซ้ำพเจ้า ก็ มิ ได้ พุก ว่า ะระไรเลย จน คำเคียว จน ที่สุด ถึง โศทิต ทำได้ ซ้ำพเจ้า เสียวใจ นึก กลับ ทำให้ พวก คัทร ของ ซาคิเวา ยินดี มาก ขึ้น

ครั้น มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ไค ซันไป ถึง เมือง สปุริแล้ว จึง ได้ ความ ว่า มงซิเออร์ เคอรูอิง เทรียมระถวาย เรื่องราวต่อพระเจ้ากรุงสยาม พอทราบ เท่านั้น มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ เข้าไป ใน พระราชวัง และ แกล้ง ทำ อูบาย ว่า ได้ ไป เผ้า พระเจ้า กรุง สยาม กราย ทูล ใน เรื่อง นี้ โดย ทลออก แล้ว แล้ว มงซิเออร์ คอนซตันซ์ จึง เล่า ให้ พวก ฆากหลวง ฟังว่า พระเจ้า กรุงสยาม ได้ มี รับ สั่ง ได้ ไ้ มงซิเออร์ เคอรูอิง ออก จาก พระ ราช อาณา เขตร์ ทันตี แต่ มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ กราบ ทูล ขอ พระ มหากษัตริย์

ผ่อนได้ มองซิเออร์เคอรูอังอยู่ในพระราชอาณาเขตร์ อีก ๓ เดือน เพราะ
 การงานของ มองซิเออร์เคอรูอัง ยัง ติดพัน กัน อยู่ และได้กรวยทูลว่า
 พ่อ ค้า อย่าง มองซิเออร์เคอรูอัง จะ จัก การ เรื่อง ที่ ติด ค้าง ให้ สำ เร็จ ก่อน
 ๓ เดือนไม่ได้ การที่ มองซิเออร์คอนซตันซ์ ได้ มา แกล้ง ขู าย พุค เช่น นี
 ก็ เพื่อ จะ ทำให้ เห็น ว่า ตัว เป็น คน ตั้ง อยู่ ใน ความ ยุติธรรม แต่ การ ที่
 มองซิเออร์คอนซตันซ์ ได้ ทำ โดยอ้าง พระราชโองการ มา แล้ว นั้น ยัง นัย ว่า
 เขา กว่า ที่ มองซิเออร์คอนซตันซ์ จะ ได้ ทำ ต่อ ไป เพราะ มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ ได้ ให้ คน ไป จับ ทิว มองซิเออร์เคอรูอัง มา เมื่อ ได้ ตัว มา แล้ว
 ก็ สั่ง ให้ เขา เชือก ผูก คอ ให้ เขา เชือก มัด มือ และ ให้ เขา ทรวน ไล่ เท้า
 มองซิเออร์เคอรูอัง แล้ว ให้ เขา มองซิเออร์เคอรูอัง ไป ตระเวน ตกลง
 เมือง ลพบุรี ใน เวลา กลาง วัน แสก ๆ เมื่อ ได้ ตระเวน เสร็จ แล้ว จึง ได้
 สั่ง ให้ เขา ทิว มองซิเออร์เคอรูอัง ไป จำ ชัง ไว้ ที่ บาง กอก ซึ่ง เป็น หมู่ บ้าน
 เล็ก ๆ โกล ประมาณ ๓๐ ไมล์ การ ที่ เป็น เช่น นี้ ก็ พอ จะ เห็น ได้ ชัด ว่า
 มองซิเออร์คอนซตันซ์ ได้ ทำ โดย ลำ พัง ของ ตัว พระเจ้ากรุง สยาม
 หา ได้ ทรง ทราบ เรื่อง ไม่ เลย คน ใช้ ของ มองซิเออร์เคอรูอัง คน ๑ ได้ รีบ
 มา ขอก ให้ ข้าพเจ้า ทราบ เรื่อง ที่ เกิด ขึ้น ข้าพเจ้า จึง รีบ ไป ทาริ อ่า น
 ขาก หลวง เพราะ ใน เวลา นั้น ไม่มี ใคร นอก จาก ท่าน คณะ ขาก หลวง ท่าน นั้น
 ข้าพเจ้า จึง ได้ ขอก กับ ขาก หลวง ว่า ข้าพเจ้า คิจะ แยก เอา ตัว มองซิเออร์
 เคอรูอัง กลับ มา เสีย และ เมื่อ ได้ ตัว มา แล้ว ก็ จะ ขอ ให้ เขา พัง กล่าว
 โทษ มองซิเออร์เคอรูอัง ความ กระ บิด เมือง ต่อ ไป ถ้า มองซิเออร์เคอรูอัง
 มีความ ผิด ข้าพเจ้า ก็ จะ ส่ง ตัว คืน ให้ ท่าน ขาก หลวง ไม่ เห็น ชอบ

ความ ความ กึก ขอร ข้างเจ้า โดยอ้างว่า จะ ทำให้ พระเจ้ากรุง สยาม
 ก้าว จึง เชน อัน ทก ลง ให้ ข้างเจ้า ทำใจ เย็น ๆ รอ ฟัง ไป ก่อ จน แต่
 ข้างเจ้า ก็ ต้อง การ ทราบ เรื่อง ของ มงซิเออร์ เกอริง จึง ได้ ลง เรือ
 ไป แต่ คน เกี่ยว และ ได้ ไป พย กับ มงซิเออร์ เกอริง ใกล้ กับ พระ วาซวง
 พวก ที่ คุม มงซิเออร์ เกอริง เห็น ข้างเจ้า ไป จึง ได้ ร้อง ตะโกน ห้าม ผู้ พาย
 เรือ ข้างเจ้า ไม่ ให้ ฝ่า โกล่ ข้างเจ้า ก็ ได้ ตั้งใจ ไว้ แล้ว ว่า จะ ไม่ ทำ การ
 ร้ายแรง อย่าง ไท จึง ได้ ตาม เรื่อง จาก มงซิเออร์ เกอริง แต่ โกล่ พอ
 ทราบ ความ ความ ที่ ต้องการ แล้ว ข้างเจ้า ก็ กลับ มา มงซิเออร์ เกอริง
 ได้ บอก กับ ข้างเจ้า ว่า คน ที่ คุม ตัว มงซิเออร์ เกอริง มา นั้น ได้ รับ
 คำสั่ง ให้ คุม ตัว มงซิเออร์ เกอริง อย่าง แน่นหนา ขอให้ ข้างเจ้า ไป แยก
 ซิเรอ ตัว มา ได้ เพราะ เกรง ว่า ข้างเจ้า จะ พา ตัว มงซิเออร์ เกอริง
 พร้อมด้วย ไร่ ทรวน เครื่อง ของ ไป เผ้า พระเจ้า กรุง สยาม

ภาย หลัง สัก สอง สาม วัน มงซิเออร์ คอมนซันซ์ ได้ กลับ ลง มา
 ที่ กรุง ศรี อโยธยา อีก เพราะ ชุระ ที่ มา ทำ ครั้ง ก่อน ยัง คั่งค้าง อยู่ แต่
 มงซิเออร์ คอมนซันซ์ ได้ ทำ แก่ พวก เรา อย่าง ร้ายแรง หัก ข้างเจ้า จึง มิ ได้
 ไป หา ความ เคย เชน แต่ ข้างเจ้า ได้ พก กับ ยาก หลวง เกอบีของ ว่า
 ข้างเจ้า จะ ออก ทน ให้ การ เชน ไป อย่าง นี้ มิ ได้ และ ขอ ให้ ยาก หลวง
 เกอบีของ ลอง เอาใจ ของ ข้างเจ้า ไป ใส่ใจ ของ ตัว ก็ จะ เชน ได้ ว่า เชน
 อย่างไร บ้าง ข้างเจ้า จึง ได้ พก กับ ยาก หลวง เกอบีของ ค่อย ไป ว่า การ ที่
 มงซิเออร์ คอมนซันซ์ ทำ เชน นี้ ก็ เพื่อ ประสงค์ จะ อด อ้าหา และ

เพื่อ จะ ทำให้ พวก อังกฤษ พอใจ เพราะมองซีเซอร์ คอหนซ์ตันซ์ ก็ได้ทำ
 กับ พวก อังกฤษ อย่าง ร้ายแรง เหมือนกัน และ มองซีเซอร์ คอหนซ์ตันซ์
 ก็ หลอก ลวง พวก อังกฤษ เช่นเดียวกับ ที่ หลอก ลวง พวกเรา โดย
 สัญญา จะ ให้ พริกไทยใน เมืองไทย ทั้ง หมกแก่อังกฤษ และ สัญญาอะไร
 ก่อ อะไร ต่าง ๆ อัน น่า พัง ทิ้ง นั้น ทั้ง ในเวลา นั้น ก็ ไปด้วยกับเวลาที่
 ได้ ชำวมาว่า บริษัทอังกฤษจะต้องการทราบเหตุผลในเรื่องที่มองซีเซอร์
 คอหนซ์ตันซ์ ได้ ทำ แก่ หัวหน้า ของ เขาด้วย เมื่อ ข้าพเจ้า ได้ ยก เหตุผล
 ชี้แจงให้ บากหลวง เกอบีของ ฟัง โดยละเอียดแล้ว จึง เป็นอันตกลงกันว่า
 บากหลวง เกอบีของ จะ ไปได้ ไปด้วย มองซีเซอร์ คอหนซ์ตันซ์ ว่า ถ้า
 มองซีเซอร์ คอหนซ์ตันซ์ ไม่ ส่ง ทัว มองซีเซอร์ เกอรู อัง มาให้ ข้าพ เจ้า แล้ว
 ข้าพเจ้าจะ ไปได้ กลับ จาก เมืองไทย เพราะ หมกหนทางที่ จะ ทำ อย่างอื่น ได้
 แล้ว มิฉะนั้น การงาน ของ เรา ก็ จะ พลอย เสีย หายไป หมก และการที่
 ข้าพเจ้า อดใจ จะ ไปได้ นี้ ก็ เพราะ เหตุว่า ทน ความ เอะเอี้ย ของ ชาว
 ต่าง ประเทศ ไม่ได้ แล้ว

ความคึกของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ก็คือว่า ถ้ามองซีเซอร์คอหนซ์ตันซ์
 ไม่ให้ความมฤติธรรมแก่ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าก็จะ ไปได้ ออกจาก
 กรุง ศรีอยุธยาไป ยัง เกาะ ภูเก็ตคอกอ เพื่อ คอบ สม มร สุ่มไป ยัง ผัง
 คอรอมันเกลต อดไป เมื่อไป ถึง เกาะ ภูเก็ตคอกอ แล้ว ข้าพเจ้าจะ ไปได้
 ขูยาทำเบนที่ไป ยัง เมืองยัสต์วและคกปลา แต่ความจริงข้าพเจ้าจะ ไปได้
 ทำ แล่น ที่ เกาะ นั้น ทั้ง ทำ แล่น ที่ ทำ เรือ และ หวัง หน้าให้ รุ่ง หน้า ลึก
 กันเท่าไร กับ สืบ สนวน ตรวฯ ทรา การ ทั้ง ปรังใน เกาะ นั้น ด้วย

เมื่อ บาคหลวง เกอเบียของ ใต้ไปพบกับ มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ ตาม
 ที่ได้ตกลง กันไว้ นั้น มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ ก็ ตาเชื่อไม่กลับ เห็นไปว่า
 ข้าพเจ้า หลอก เพื่อ จะได้ มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ ส่งตัว มองซิเออร์ เกอรูอ็ง
 มาให้ข้าพเจ้า เท่านั้น และ บาคหลวง เกอเบียของ จะพูด อย่างไร ๆ
 มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ ก็ ตาเชื่อไม่ มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ จึงได้โดย ล่อง
 ไปที่บางกอกโดย มิได้ ให้ คำคอบแก่ข้าพเจ้าว่า อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้า
 ข้าพเจ้าก็จะต้องการ ให้ มองซิเออร์ คอมนชตันซ์ เห็นเหมือนกันว่า ข้าพเจ้า
 เป็น คนที่ พูด จริง เพราะ ฉะนั้น พอมองซิเออร์ คอมนชตันซ์ ล่อง ลงไป
 บางกอกแล้ว ข้าพเจ้า จึงได้ ให้เตรียม เรือยาว ๒ ลำ เพื่อจะได้ พาผู้
 คน ที่อยู่ใน ห้างไป ด้วย ทั้ง หมก เพราะเกรงว่า มองซิเออร์ คอมนชตันซ์
 จะ ทำ วัวย คนเหล่านี้ เช่นเดียวกับ ที่ได้ เคยทำร้าย แก่หัวหน้าห้างอังกฤษ
 แก่ มองซิเออร์ เกอรูอ็ง และ คนอื่น ๆ มาแล้ว ฝ่าย พวกไทย ที่จะต้อง
 พาย เรือ ของ เรา เห็นว่า พวกเรา ถึง อาวุธ ด้วย กัน ทุกคนก็ เกิด ก้าวขึ้น
 จึง ต่าง คนต่าง กระโดด หน้า หันไป หมก ทั้ง เราไว้ใน เรือจะ หาคคนพาย
 เรือ สัก คนเดียว ก็ไม่มี ซึ่ง กระทำให้ข้าพเจ้า ล้าบากใจ เป็น อันมาก
 แต่เรื่อง นี้ ก็ เป็น เรื่อง ที่ โกง กัง อื้อ ฉาวแล้ว จะ ถอย หลัง เพราะ ศึก จัก
 เพียงเท่า นี้ ก็ ออก นี้ก็ อย อยู่ข้าง ข้าพเจ้าจึงได้ ตกลงใจ จะ เคน ยก
 ไปให้ จังไค้ แต่มี ชาว ป่อคูกุยกคน ๑ ไม่ยอมไป เพราะ เคน ทาง ยก
 เป็น การ ล้าบาก มาก ด้วย บาง แห่ง ต้อง ซ้ำม ด้วย ซ้ำม คลอง บาง ที่
 ก็ ต้อง หมโคลน หมถึง ขึ้นเฮว ก็มี แต่ถึง หย ทางจะ กันการ สักปานใด
 พวกเรา ก็ได้ เคนยกไป ถึง เมือง ลพบุรี ภายใน ๒๔ ชั่วโมง ครั้นไปถึง

เมือง ลพบุรี แล้ว ข้าพเจ้า จึงได้ ตรงไป ยัง ประตูพระ ราชนวัง เพื่อไป
ขอความ กรุณา ได้ ข้าพเจ้า ได้ เข้า เฝ้า พระ เจ้า กรุง สยาม ได้ จึง ได้ ผู้
ยัง คัม กอง ทหาร ซึ่ง ประจำ การ อยู่ นั้น ได้ ออก มา ถาม ข้าพเจ้า ว่า ข้าพเจ้า
มี กิจ อะไร ข้าพเจ้า จึง ตอบ ว่า ข้าพเจ้า หวัง จะ ได้ รัช ภิเษก ติย ศักดิ์ ที่ จะ
ได้ เข้า เฝ้า พระ เจ้า กรุง สยาม เพื่อ กราย ทูล ขอ พระ ราชา ทาน พระ
ราชา อนุญาต กราย ถวาย บัง คัม ลากลับ ไป รายงาน ให้ หัว หน้า ของ ข้าพเจ้า
ทราบ ถึง เหตุ การ ต่าง ๆ ที่ ได้ เกิด ขึ้น ใน เมือง นี้ ฝ่าย ผู้ ยัง คัม กอง คึก
จะ ช่วย เหลือ มอง ซิ เออร์ คอน ซตัน ซี่ เพราะ พวก นี้ จะ ทำ การ สิ่ง ใด ก็
รู้ กัน หมก จึง ถาม ข้าพเจ้า ว่า มี เรื่อง ราว อย่างไร ที่ จะ ต้อง เข้า ไป
กราบ ทูล ข้าพเจ้า จึง ได้ ตอบ ผู้ ยัง คัม กอง ทหาร ว่า เรื่อง ที่ ข้าพเจ้า จะ
ไป รายงาน นั้น เป็น เรื่อง ที่ ไคร ๆ จะ แก่ ใจ ไม่ ได้ นอก จาก พระ เจ้า
กรุง สยาม และ หัว หน้า ของ ข้าพเจ้า เท่านั้น เพราะ ฉะนั้น ถ้า ข้าพเจ้า จะ
เล่า เรื่อง ให้ ผู้ ยัง คัม กอง ฟัง ก็ ้วย การ เสีย เวลา เยอะ ผู้ ยัง คัม กอง
จึง ได้ ตอบ ข้าพเจ้า ว่า เวลา นี้ จะ เข้า ไป กราย ทูล พระ เจ้า กรุง สยาม
ยัง ไม่ได้ ข้าพเจ้า จึง จำ เหน้ ต้อง กลับ และได้ เลย ไป รัช ประทาน อาหาร ที่
โรง เรือน สาม เณร ซึ่ง ใน เวลา นั้น มี แค้ มอง ซิ เออร์ เลอ แคล อยู่ คน เดียว
เท่านั้น อีก สัก คุ้ หนึ่ง พระ ยา พระ คลัง ได้ ให้ คน มา ตาม มอง ซิ เออร์ เลอ
แคล ให้ ไป หา และ ขอให้ พา ข้าพเจ้า ไป ัก ้วย แต่ ะ เชิญ เวลา นั้น คน ที่
ข้าพเจ้า พา ไป ัก ้วย ได้ ไป รัช ประทาน อาหาร กัน หมก ทั้ง ัว ข้าพเจ้า ก็
ไม่ ไว้ ใจ พระ ยา พระ คลัง เท่า ไร ัก ้วย ข้าพเจ้า จึง ขอ ให้ มอง ซิ เออร์ เลอ
แคล ล่อง หน้า ไป เสีย ก่อน เมื่อ ข้าพเจ้า รวบรวม ผู้ คน ของ ข้าพเจ้า ได้

เมื่อไร ข้าพเจ้า จึงจะตามไป ภายหลัง ข้าพเจ้าได้ ได้ พระยา พระคลัง
 คอยข้าพเจ้า ข้า อยู่ ลัก หน้อย เพราะ คน ของ ข้าพเจ้า ยัง กลับมาไม่หมด
 ครั้น ข้าพเจ้า รวย รวม ผู้คนได้หมดแล้ว ข้าพเจ้า จึงได้ไปหา พระยา
 พระคลัง พระยา พระคลัง จึงได้ ตามข้าพเจ้า ว่า ข้าพเจ้าไม่ ทราบ
 ทราบ หรือ ว่า ใน เรื่อง ชนิดนี้ จะ ต้อง พก กับ พระยา พระ คลัง เสีย ก่อน
 แล้ว พระยา พระ คลัง จึงจะได้ นำ ความ กราย ทูล ต่อ พระ เจ้า กรุง สยาม ต่อ ไป
 ข้าพเจ้า จึงได้ คอย พระยา พระ คลัง ว่า ข้าพเจ้า เข้าใจ ก็ ที่ เคย ว่า แต่
 พระยา พระ คลัง ไป ทำ กับ มอญ ซีเออร์ เคอริง อย่าง ร้าย แรง เช่น นี้ ข้าพเจ้า
 จึง ไม่ พก กับ กับ พระยา พระ คลัง พระยา พระ คลัง จึง คอย ข้าพเจ้า ว่า
 มอญ ซีเออร์ เคอริง เป็น ผู้ ร้าย แต่ ข้าพเจ้า หา ได้ เป็น ผู้ ร้าย เหมือน กับ
 มอญ ซีเออร์ เคอริง ไม่ ข้าพเจ้า จึง ได้ ชี้แจง ให้ พระยา พระ คลัง ฟัง ว่า
 มอญ ซีเออร์ เคอริง มิ ได้ เป็น คน ร้าย ยิ่ง กว่า ข้าพเจ้า เลย และ ทั้ง
 มอญ ซีเออร์ เคอริง และ ตัว ข้าพเจ้า ก็ มิ ได้ เป็น ผู้ ร้าย ทั้ง สอง คน พระยา
 พระ คลัง จึง ถาม ว่า ข้าพเจ้า จะ ต้อง การ อย่างไร ข้าพเจ้า ก็ ได้ คอย
 พระยา พระ คลัง อย่าง เดียว กับ ที่ ข้าพเจ้า ได้ พก กับ ผู้ บังคับ กอง ทหาร ที่
 ประศุ พระ ราชวัง เมื่อ ได้ พก มา ได้ คอย กัน อยู่ ข้า นาน แต่ พวก นั้น อย่าง
 เรียบ ร้อย ทั้ง สอง ฝ่าย ข้าพเจ้า ก็ ลา พระ ยา พระ คลัง กลับ ไป ที่ พัก
 และ พระยา พระ คลัง ก็ วิง ร้อง กับ ข้าพเจ้า ว่า จะ ได้ นำ ความ กราย ทูล ได้
 ทรง ทราบ ตาม ความ ประสงค์ ของ ข้าพเจ้า และ เมื่อ มี พระ กระ แส
 อย่าง ไก่ พระยา พระ คลัง จะ ได้ ให้ คน มา ออก ให้ ข้าพเจ้า ทราบ ที่ กรุง
 ศรี อโยธยา และ ข้าพเจ้า ก็ ได้ วิง ร้อง ว่า ถ้า มี พระ ราช กระ แส มา

ประการใด ข้าพเจ้า จะได้ ปฏิบัติ ตาม ทุก ประการ เพราะข้าพเจ้ามีความ
นับถือ ว่า พระ เจ้า กรุงสยาม เป็น ผู้ ที่มี พระทัย ดี

ครั้น มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้กลับ จาก บางกอก มา ถึง กรุงศรี
อยุธยา แล้ว ข้าพเจ้า ก็หาได้ ไปหาไม่ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ จึงได้
เรียก ชุน นาง ข้า ราช การไป ประชุม กัน เช่น การใหญ่โต เพื่อ ระคิดอ่าน
หา ทางแก้ ทั่วใน ข้อ หา ของ ข้าพเจ้า ใน ขณะ นั้น พระเถลิงข้าพเจ้าได้ รับ
จดหมาย จาก มองซิเออร์ เคลดอร์ ฉบับ ๑ ร้องมาว่า มองซิเออร์คอน
เซลได้ ถูก กัก ที่ เมือง ตะนาวศรี ข้าพเจ้า จึงได้ เอา หนังสือ ฉบับ นั้น
ส่ง เข้าไป ยัง ที่ ประชุม และ ขอ ร้อง ให้ข้าพเจ้าได้ รับ ความยุติธรรม

ที่ ประชุมใน คราวนี้มี ได้ ตกลง อย่างไร นอกจาก หา เรื่องกล่าวโทษ
ข้าพเจ้า เป็น เรื่อง เล็ก ๆ น้อย ๆ หลาย พัน อย่าง ซึ่ง กระทำให้ข้าพเจ้า
มีความ สงสาร พวก นั้น มาก กว่า ที่ จะ ทำให้ข้าพเจ้า กลัว

ครั้น มองซิเออร์คอนซตันซ์ กลับขึ้น ไป ถึง เมือง ลพบุรี ก็ กลับหา
ว่า การ ที่ ข้าพเจ้าได้ ไป ทำ ที่ เมือง ลพบุรี นั้น เช่น การหมิ่น พระเคซา
นุภาพ การ เช่น นี้เป็น วิถี ของ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ เมื่อ ทั่ว ทำ ผิด
แล้ว ก็ คง จะหา ความ ผิดใส่ คน อื่น ต่อไป เมื่อ มองซิเออร์ คอนซตันซ์
ได้กลับ ขึ้น ไป ถึง เมือง ลพบุรี แล้ว ข้าพเจ้า ก็ รอ คอย คำ ทอบ ของ
พระยา พระ คลัง ครั้น เห็น ว่า พระยา พระ คลังไม่ ทอบ ข้าพเจ้า ถึง นึก
ไว้แล้ว ข้าพเจ้า จึงได้ มี จดหมาย โดย ใช้ ด้อยคำ อย่าง อ่อน น้อม ไปยัง
พระยา พระ คลัง ฉบับ ๑ แต่ ใน จดหมาย ฉบับ นี้ ข้าพเจ้าได้ เอา ความ
ที่ เช่น จริง กล่าว แทรก ลง ไป ด้วย จึง ได้ ทำให้ พระยา พระ คลัง โกรธ

หนัก ยิ่งกว่าเก่าขึ้นไปอีก ครั้น พระยา พระคลัง เห็นว่า ธุระเขา ขณะ
 ข้าพเจ้าไม่ได้แล้ว เพราะข้าพเจ้าไม่กลัว . ถึง พระยา พระคลัง ธุระ
 ข้าพเจ้าใส่ชื่อ คา หรือจะ ท้าวว่าข้าพเจ้าอย่างไรข้าพเจ้าก็ไม่กลัว พระยา
 พระคลัง จึง ได้เกิดวิธี ใหม่ โดยให้คน มา พุก เกลี้ย โกล่ ข้าพเจ้า อย่าง
 สุภาพ เรียบร้อย ข้าพเจ้าจึงยอมหมก พระยาพระคลังจะ ก็คืออย่างไร
 จะ ทำ อย่างไร ข้าพเจ้า ก็ยอมทุกอย่าง ขอแต่ให้ ส่ง ทัว มงซีเซอร์
 เกอรูช มาให้ข้าพเจ้า เท่านั้น เพราะในเวลานี้ มงซีเซอร์ เกอรูชก็
 ยังต้อง จำตรวน อยู่ ทั้ง ขา ก็ ถูก หนีบ ใน ระหว่างไม้ สอง อัน จะพลิก
 ทิว หรือไป หนึ่ง ท่อนไม่ได้ ทั้ง กลางวัน กลางคืน

มงซีเซอร์ เกอฟูแวง ได้ ให้คน มา ตาม ข้าพเจ้า ขึ้น ไปยัง เมือง
 สพบูรี และ รับ รวง ธุระให้ เรือ ของ ข้าพเจ้า เป็น ผล สำเร็จ ข้าพเจ้า
 ก็ได้ รับ ขึ้น ไป เมือง สพบูรี ทันที ครั้น ไป ถึง แล้ว มงซีเซอร์ คอชชตันซ์
 ก็ไม่ยอม จัก การ ใดๆ ข้าพเจ้าก็ เตรียมตัว จะกลับ แต่ มงซีเซอร์
 คอชชตันซ์ ได้ บัง คับ ให้ข้าพเจ้า ไป หา ได้ งบ ได้ ข้าพเจ้า ก็ ได้ ไปหา
 ความ ความ ประสงค์ ซึ่ง เปน การ ทำให้ มงซีเซอร์ คอชชตันซ์ เสียใจ
 มาก เพราะ เรื่อง นี้ เป็น เรื่อง ที่ โกง กัง อ้อ ฉาว มาก และ ไกร ๆ ก็ รู้
 ว่า มงซีเซอร์ คอชชตันซ์ ทำ การ ไม่ถูก ครั้น ข้าพเจ้า ได้ พบ กับ มง
 ซีเซอร์ คอชชตันซ์ และได้ พุก ทิว คอ ทิว ได้ แล้ว ข้าพเจ้า จึง ขอ ให้ ได้
 คน ออก ไป ให้ หมก เพราะ คน พวกนั้น ก็ ล้วน แต่ เปน คน ขาง ประจบ สอพลอ
 ทั้ง นั้น และ ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า ถ้า เรา ได้ ทำ ธุระ กัน ฉะเพาะ สอง คอ สอง
 แล้ว มงซีเซอร์ คอชชตันซ์ ก็ คง จะ พอใจ ข้าพเจ้า เปน อัน มาก

ข้าพเจ้าได้ไปหาท่านสังฆราชและได้กล่าวโทษ มิซันนารีของท่าน
 สังฆราชผู้ ๑ เพราะ มิซันนารี คนนี้เป็นคนที่อยู่ใกล้ชิดกับ มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ เสมอ และเป็นคนทำให้พวก มิซันนารี ทั้งหลาย ว่าคาญ
 กว้าง ความจริง พวก มิซันนารี เหล่านี้เป็นคนที่ซื่อมาก และพวก
 ยาก หลวง คณะ เยชวิค ก็ คอย รักษา เกียรติยศ ของ ประเทศ ฝรั่งเศส อยู่
 เสมอ การที่ข้าพเจ้าได้ขึ้นไปเมือง ลพบุรี ครั้งนี้ มองซิเออร์ เกอ
 ฟอแบง ก็ได้จัก การ ช่วย พุค ภา หวัง จะให้ เสรีา เรืองไป ครั้น พุคไป
 พุคมาก ก็ทำให้ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ รู้สึกตัวว่าตัว ทำ ผิด มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ จึง ไล่ แค้น มองซิเออร์ เกอฟอแบง นี้ และ ตั้งแต่ นั้น มา
 มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ก็ แกล้ง มองซิเออร์ เกอฟอแบง หลาย พัน อย่าง
 เพราะ นิสสัย ของ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ เป็นคนที่อาฆาตพยาบาท จะ
 หาใคร ในโลก นี้เหมือน มองซิเออร์ คอนซตันซ์ เป็นไม่ได้แล้ว ข้าพเจ้า
 ก็รู้สึกอยู่ว่า ใน ทุกวัน นี้ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ เป็นคนที่ พระเจ้าแผ่นดิน
 โปรดปราน มากกว่า คนอื่น ๆ และข้าพเจ้า ก็เชื่อว่า ถ้า มองซิเออร์
 คอนซตันซ์ คิด เห็น ว่าข้าพเจ้า ผิดเวลาใด ข้าพเจ้า ก็คงจะถูก แทะ
 ทางข้างหลัง เช่นนี้ แต่ มองซิเออร์ คอนซตันซ์ คง คิด ผิด เพราะ
 ข้าพเจ้า รู้จัก นิสสัย มองซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ ก็ ก็ ก็ ก็ ข้าพเจ้า จึง
 จำเป็น ต้อง ระวัง ตัว อยู่ ทุก เมื่อ

ในเรื่องนี้เมื่อข้าพเจ้าได้เที่ยว ขึ้นไปเมืองลพบุรี สักสองสามครั้ง
 แล้ว มองซิเออร์ คอนซตันซ์ จึงได้ ส่ง ตัว มองซิเออร์ เกอรู อัง มาให้
 ข้าพเจ้า และได้ สัญญา กับ ข้าพเจ้าว่า จะ ไล่ คืบ เงิน ค่าไม้ จันทน์ ให้แก่
 มองซิเออร์ เกอรู อัง ด้วย

ตั้งแต่ได้เกิดเรื่องนี้มา ในส่วนกิริยา วาจา ของ มองซิเออร์
 คองซตันซ์ ที่เกี่ยวแก่ตัวข้าพเจ้า เปนสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่มีข้อที่ระติได้
 แต่ในข้อที่เกี่ยวด้วยผล ประโยชน์ ส่วนตัวแล้ว มองซิเออร์คองซตันซ์
 ก็คงยังปฏิบัติ ตามที่เคยอยู่เสมอ ส่วนเรื่องที่ข้าพเจ้าได้เตรียมไว้
 สำหรับจะกลับจากเมืองไทยนั้น เปนอันสมควรโอกาสที่ข้าพเจ้าจะไป
 ยังเกาะ ฟูโลคองคองได้แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้เอาเรื่องนี้ขึ้น หน้าสำหรับ
 ขอ อนุญาต ต่อ มองซิเออร์คองซตันซ์ ที่จะไปตรวจดู พริกไทย ที่ เมือง
 นคร ศรีธรรมราช ต่อ ไป การที่ข้าพเจ้าขอ อนุญาต ไปเมือง นคร ศรี
 ธรรมราช นั้น มองซิเออร์คองซตันซ์ มิได้พอใจ เลยแต่ก็ไม่กล้าห้าม
 ไม่ได้ข้าพเจ้าไป มองซิเออร์คองซตันซ์ จึงได้บอก กับข้าพเจ้าว่า มิ
 ความยินดีที่จะให้ข้าพเจ้าไป แต่ขอให้ข้าพเจ้าขอ สักหน่อยเถิดจึงค่อย
 ไป ข้าพเจ้า ก็ได้ร้ออยู่ และได้เที่ยวไป เทียว มา หลาย ครั้ง หลายหน
 มองซิเออร์คองซตันซ์ ก็มิได้เพี้ยนเรื่อง ไป หมดเวลาไป ได้ สาม เดือน
 ข้าพเจ้า ก็ได้ไป ขึ้นแจ้ง ต่อ มองซิเออร์คองซตันซ์ ว่าการที่ทำให้เสียเวลา
 เช่นนี้ เปนการ ทำให้บริษัทได้รับความเสียหายมาก มองซิเออร์
 คองซตันซ์ จึงได้บอก กับข้าพเจ้าว่า ในเรื่องนี้ จะต้องกราบทูลพระเจ้า
 กรุงสยามให้ทรง ทราบเสีย ก่อนจึงจะได้ ตามการที่ เปรน เช่นนี้ ก็ พอ
 จะเห็น ได้ว่า พริก ไทย คงจะมีจริง แต่ มองซิเออร์คองซตันซ์ คง จะ
 ต้อง การ กักไว้สำหรับ ขายให้ พวก อังกฤษ เปนแน่

พวก ขาค หลวง คณะ เยชวิตได้เล่าให้ข้าพเจ้า ฟังว่า เมื่อเรือ
ที่ พวก ขาค หลวง ได้ ไคยสาธมา ได้ แวะ เข้า ไป ที่ ผัง เมือง เขมร นั้น
พวก ขาค หลวง ได้ พย กับ คน ที่ ได้ เคย ไป ค้าขาย กับ เมือง นคร ศรีธรรมราช
คน เหล่า นี้ ได้ เล่า ให้ พวก ขาค หลวง ฟัง ว่า ปี นี้ มี พริก ไทย มาก พอ บั้น ทุก
เรือ ได้ ถึง สอง ลำ ข้อ นี้ คง จะ เป็น ความ จริง เพราะ ได้ ทราบ ว่า พวก
อังกฤษ ได้ ไป ตั้ง ห้าง ที่ เมือง บัตถานี แล้ว

ใน เรื่อง นี้ ข้าพเจ้า จะ จัก การ ให้ คิด ว่า นี้ ไม่ได้ เพราะ มอง ชิ เออร์
คอนซตันซ์ ไม่ ยอม ให้ ข้าพเจ้า ไป ตั้ง นี้ ข้าพเจ้า จึง ได้ จัก ให้ มอง ชิ เออร์
วากี เอม ไป แทน แต่ มอง ชิ เออร์ วากี เอม ได้ ไป ทำ อย่างไร จนถึง กับ คน
นำ ร่อง ได้ เสีย คน จึง เป็น อัน ต้อง รก ไป ไม่ได้ ทั้ง ทำ จะ ได้ เห็น ตาม
รายงาน ที่ ข้าพเจ้า ได้ ส่ง มา ให้ ท่าน แล้ว ข้าพเจ้า เอง ก็มี ได้ ใจ ใจ ใน
คน นำ ร่อง คน นั้น อยู่ แล้ว ข้าพเจ้า จึง ได้ จัก หาค คน นำ ร่อง หนุ่ม ๆ คน ๑
ซึ่ง เป็น คน มา กับ เรือ ของ ราช ทูต และ ได้ เผลย อยู่ ใน เมือง ไทย ต่อ ไป แต่ คน
นำ ร่อง คน นี้ หนุ่ม เกิน ไป ข้าพเจ้า จึง ไม่ กล้า ที่ จะ มอข เรือ ให้ ที่ เกียว การ
ที่ ต้อง ทำ งาน ใน ญ โค และ ต้อง อาศรัย คน ชาว ต่าง ประเทศ นี้ เป็น การ
น่า อึด ใจ เต็ม ที่ และ คน นำ ร่อง หนุ่ม ที่ ว่า นี้ ก็ พระ เหม เป็น คน ซาคี
อังกฤษ เสีย ทั่ว

ข้าพเจ้า จะ ได้ มี จก หมาย ไป ยัง ผู้ อำนวยการ มา แคง ขอให้ ส่ง เรือ
เช่น ที่ หลย มา ใน ปี หน้า แต่ ด้ นี้ และ จะ ได้ ขอให้ มอง ชิ เออร์ มา แคง
ส่ง นาย เรือ ให้ แวะ ตาม ผัง ชาย ทะเล ทุก ๆ แห่ง และ ให้ รายงาน ให้ ทราบ
ว่า ที่ ทำ เรือ แคง โค จะ มี พริก ไทย บ้าง ข้าพเจ้า เชื่อ ว่า คง จะ ไป พย
ค้า บล ที่ ปลูก พริก ไทย เป็น หน้

ถ้าแม้ว่าข้าพเจ้าได้มีเรือสักลำ ๑ แล้ว ข้าพเจ้า ก็ จะได้อูบาย
ว่า จะไปเกาะ ขอนิโธเพื่อ ไป ซื่อเพ็ชร แต่ข้าพเจ้า จะ ได้แะ ทรวท ที่
เกาะ ภูเก็ตคอนคอง เสียก่อน จึง จะเลย ไป เกาะ ขอนิโธ แล้ว จาก เกาะ
ขอนิโธข้าพเจ้า จะได้เสีย ตาม ผัง แผลม มลายู ทรวท ทรวท ในเรื่องพริก
ไทยให้ตลอดทาง และเมื่อไปถึง เมือง สงขลา จะได้ทรวท ทรวท การ
ทั้งปวงในเมือง นีนโคย ละเอียก และข้าพเจ้า เชื่อว่า ในเรื่อง พริกไทยนี้
ก็ คง จะไม่ใช้การใหญ่โตเหลือเกิน ทั้งไทยจะ ต้องการให้เรา เชื่อคอก

โคยเหตุที่ ข้าพเจ้าได้ ทรวท ทรวท และ ปฏิบัติการ อยู่ทุก ๆ วัน
เพื่อให้ เป็น ประโยชน์แก่ ขวัญนี้ ข้าพเจ้า จึงได้เกิด มีความคิดใน
เรื่อง เมือง สงขลา ขึ้น อย่าง ๑ ซึ่ง ข้าพเจ้าได้ นำไป ทรวท ทรวท
สังฆราช และ ท่าน ยาก หลวง คณะ เบชวิต แล้ว และ ท่าน ยาก หลวง ก็
เห็นชอบด้วย ความคิดของข้าพเจ้า อันนี้ ก็คือว่า ในระกุ่มรสุม
ที่ ลมพัดมา จาก ทิศเหนือ ซึ่งเย็นเวลาเหมาะ สำหรับ เก็บเรือไปยุโรป
นี้ ในเวลานั้น มีสายน้ำไหล เชี่ยว จาก ทิศ ทวัน ออกไป ทิศ ทวันตก
อัน เป็นเหตุ ทำให้เรือแะเข้าไป ตาม ผัง แผลม มลายูไม่ไ้ ฉะนั้น
บรรดา คน ทั้ง หลาย ที่ได้ เคยมา เมือง นี้แล้ว อาจ จะ รับรองว่า เป็น
ความจริง ทุก คน เพราะ คนเหล่านี้ ได้ รับ คำ แนะนำ มา ทุก คน ว่า
ถ้าถูก เคราะห์ร้ายถูก ลม ก็เข้าหาฝั่งแล้ว ก็ ต้อง นัยว่า เป็น การ เสีย
เที่ยว จะไปไหนไม่ไ้ อีก เพราะ เหตุนี้ข้าพเจ้า จึง มีความเห็น ว่า ถ้า
ท่าน จะ ต้อง การ ทั้ง ห้าง ที่ เมือง สงขลาแล้ว ก็ จะ ต้อง ให้เรือ ออก
เก็บ ก่อน ระกุ่มรสุม ถึง สอง เดือน เพื่อไป คอยลม จะ พัด มา จาก

ทิศเหนือ แลระการที่ระคอยลมนี้ จะต้องเอาเรือไปทอดไว้ที่ท่าเมืองไทย หรือที่ฝั่งเมืองเขมร แต่การที่เอาเรือไปทอดคอยลมเช่นนี้ ก็จะทำให้ไต้หอยเพิ่มเค็มขึ้นมาก ทั้งเป็นการเหนียวเหนียวลำบากต่อลูกเรือ เพราะต้องเดินทางช้าออกไปถึงสองเดือน และในเวลาที่เปลี่ยนลมสุ่มนี้ ก็อาจจะมีลมพายุอย่างร้ายแรงซึ่งจะทำให้เรือแตกทำลายก็ได้ ส่วนที่เกาะอยู่ใกล้คอนทอนนั้นเป็นทำเลที่ดีกว่ามาก เพราะลมและสายน้ำก็เหมาะแก่การเดินเรือทุกอย่าง

การที่ข้าพเจ้าออกความเห็นมาเช่นนี้ บางทีท่านจะหาว่าข้าพเจ้ารบกวนท่าน และหาว่าข้าพเจ้ามีน้ำใจโหดร้ายก็จะเป็นได้ แต่ข้าพเจ้าจะต้องขอยืนยันต่อท่านว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่รู้จักเมืองนี้ได้ดีทีเดียว และถ้าในเมื่อนี้มีของก็แล้ว ของที่นั่นก็คงจะไม่ตกไปถึงมือท่านแน่ ข้าพเจ้าก็ยืนยันต่อพระเจ้าขอได้

ข้าพเจ้าคิดผิดเด็ก แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อใจว่า คำที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาทั้งนี้ เป็นเรื่องที่จริงทั้งสิ้น ถึงแม้ว่า จะมีใครหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนชั่วที่สุก และในโลกนี้ไม่มีใครชั่วยิ่งกว่าข้าพเจ้าก็ตาม ข้าพเจ้าก็ขอไม่ได้ที่ จะต้องบอกให้ท่านทราบว่า พวกฝรั่งเศษในเมืองนี้ได้ถูกบีบบังคับอย่างไรอย่างสาหัส มองซิเออร์ เกอ ฟ็องแบง นั้น ถึงจะถูกกดขี่ข่มเหง ก็ยังไม่ได้ถูกร้ายแรงเท่ากับมองซิเออร์ เกอ รุงฮัง แต่ก็จวนอยู่แล้วเหมือนกัน และถ้าข้าพเจ้าไม่คอยห้าม มองซิเออร์ เกอ ฟ็องแบงมิให้กรวยทูลขอรับความยุติธรรมจากพระเจ้ากรุงสยามแล้ว มองซิเออร์ คอง ซันซัง ก็คงจะทำกับมองซิเออร์ เกอ ฟ็องแบงอย่างที่ทำกับ

มองซิเออร์ เกอรูซัง มาแล้ว หรือบางที จะทำร้ายแรงยิ่งกว่าทำมองซิเออร์ เกอรูซัง เสียอีก ก็ จะ เป็นได้ แต่อย่างไร ก็ ตามเมื่อ ท่านเหล่านี้ ได้ถูกบังคับ กักขังขังมั่ง อย่าง ร้ายแรงเช่นนี้ ก็ เป็นเรื่อง ที่ จะ สิ้น ไม่ได้เป็นอัน ซากตลอด ถึง วันตาย ท่านสังฆราชาและ ท่านบาทหลวง คณะ เยซิวิต ก็ เป็น พยาน ว่า มองซิเออร์ เกอพอแยง มิได้ มีความผิดอย่าง ไกลเลย แต่ ถึง กระ นั้นไทย ก็ไล่และเหวโทษ มองซิเออร์ เกอพอแยง ให้ ออก จาก พระราชอาณาเขต สยามๆ มองซิเออร์ เกอพอแยง เป็นคน เลว ทราวม คำ ซ้ำ ที่ สุก และ การที่ ไทย ขับไล่ มองซิเออร์ เกอพอแยง ออก จาก พระราชอาณาเขต นั้น ก็ให้เวลาเพียง ๔๐ ชั่วโมง เท่านั้น ฝ่าย มองซิเออร์ คอมบาล ก็ ถูก ชู ว่า จะ ต้อง คักขังมี กำหนก ถึง ๖ เดือน ฝ่าย มองซิเออร์ เกอรูซัง ก็ ต้อง คักขังคุก โชครวม ทั้ง ท่านได้เห็นมาแล้ว ฝ่ายมองซิเออร์ ซาล ก็ ถูก ชู ว่า จะ ต้อง คักขังมี กำหนก ๑ ปี จนมองซิเออร์ ซาล จะ ต้อง หัน เข้า ไป ช้อน อยู่ ใน ป่า ถึง สาม เดือน จนกว่า มองซิเออร์ คอนซกันซ์ จะ หาย โกรธ ยังมี ชาว ฝรั่งเศส อีกคน ๑ ซึ่ง เคย เป็นคน รักรักษาพระราชอุทยาน ของพระเจ้ากรุงสยาม ได้ คาย ด้วยความเสียใจ เพราะ เหตุว่าไทยได้ ชู ว่า จะ เอาไม้ตี เรื่อง ที่ เกิดขึ้น นั้น ก็คือ ผู้ รักรักษา พระ ราช อุทยาน คนนี้ ไม่ได้ รัยผล ประโยชน์ อย่าง ไกลเลย จนไม่มี อะไร จะ ชื้ออาหาร รัยประทาน ทนไม่ไหว จึง ขอ ลา ออก ไทย ก็ โกรธ และ ว่า จะ ทำไทย เขียน ตั้ง นี้ ขอ ให้ ท่าน ทราบ เดิก ว่า บรรดา ชาว ฝรั่งเศส ที่ อยู่ ใน เมืองไทย ทั้ง คน ที่ ท่าน ราชทูต ได้ ปล่อยไว้ ที่ นี้ และ คน ที่ เรียก มา สำหรับ ทำ ราชการ ของ พระเจ้า กรุง สยาม ถึง จะ ได้

รับความเคียดแค้น สัก ป่านใด ก็ไม่กล้า ลา ออก เพราะ กลัว ว่าจะ ต้อง ถูก
 เขียน นัย ทั้ง พันที การ ที่ไทย ทำ การ กดขี่ ช่มเหง เช่น นี้ เมื่อ นึก
 ขึ้น มา ที่ไร ก็ เท่า กับ มี อะไร มา แทง หัวใจ เหมือน กัน ข้าพเจ้า เชื่อ
 แน่ ว่า ถ้า พระเจ้า แผ่นดิน ของเรา ได้ ทรง ทราบ ว่า ไพร่ฟ้า ข้าแผ่นดิน ของ
 พระ องค์ ได้ มา ถูก ทรมาน อย่าง แสบ สาคัส ยิ่ง กว่า ทาส กัง นี้ พระองค์
 คง จะ หักไซ้ ทรวน อัน กระทำ ความ ทรมาน ให้ แก่ ชาว ฝรั่งเศส ให้ หมก สั้น
 เป็น แน่ ข้าพเจ้า จะ ได้ เล่า ให้ ท่าน ฟัง ถึง การ เรื่อง หนึ่ง ซึ่ง เป็น พยาน
 ให้ เห็น ใน ความดี ของ พวก ฝรั่งเศส แต่ ใน เรื่อง นี้ ข้าพเจ้า ก็ หา ได้
 เกี่ยวข้อง อย่าง ใด ด้วย ไม่ คือ ว่า มงซิเออร์ เคอรูอิง กับ มงซิเออร์ ซาล
 ได้ ถูกฆ่า ทาย ใน เวลา ที่ ออก ไป รมกับ พวก แฉก มา ถา ซา ซึ่ง ก่อ การ
 ฆาต ฆค ปรุทะนุ ร้าย ต่อ พระเจ้า กรุง สยาม และ คราว ที่ รมกับ ฝรั่ง
 ชาว ฝรั่งเศส นอก จาก คน สอง คน นี้ ยัง ได้ ตาย ไป อีก คน ๑ คือ คน เป้า แตร
 ซึ่ง ท่าน ราชทูต ได้ มอขไว้ ให้ กับ มงซิเออร์ มลึง ได้ ตาย เหมือน กัน แต่
 ใน เรื่อง นี้ ข้าพเจ้า ไม่ จำ เป็น จะ ต้อง เล่า ให้ ยืดยาว เพราะ เป็น เรื่อง ที่
 มงซิเออร์ คอนซตันซ์ ได้ เป็น อุระ เล่า ให้ ท่าน ฟัง ถึง เหตุ การ ที่ ได้ เกิด รม
 กัน ใน คราว นั้น อย่าง ละเอียก อยุ่ แล้ว

ใน การ ที่ เกี่ยว ด้วย เรื่อง การ ค้า ชาย ซึ่ง ทำ กัน ใน เมือง ไทย นั้น
 ใน เดือน มีนาคม คง มี เรือ เข้า มา ประมาณ ๑๐ ลำ หรือ ๑๒ ลำ เรือ
 เหล่า นี้ มา จาก เมือง ยิน ย่าง เมือง ยี่น ย่าง แต่ เป็น เรือ ของ พระเจ้า กรุง
 สยาม เกือบ ทุก ลำ จะมี เรือ ที่ เป็น ของ พวก ฝรั่ง กดขี่ ชาว เมือง มา แก้ว
 สัก สอง หรือ สาม ลำ เท่า นี้ เมื่อ ยี่น มี เรือ พิเศษ เข้า มา ลำ ๑ เป็น

เรือ ของ ชาว อังกฤษ คือเรือ ลำ ที่ ๒ ที่ ๓ ออก จาก เมืองไทย เมื่อ ปัก ลาย หัก
 ได้ ไป เมือง จีน แล้ว ย้อน กลับ มา เมืองไทย อีก นอกจาก นั้น ยังมี เรือ
 เล็ก ๆ มา จาก เมือง กวางตุ้ง อีก ๒ ลำ เมือง กวางตุ้ง นี้ เช่น ท่า เรือ
 อยู่ ชาย ทะเล เมือง จีน เรือ ค้าง ๆ เหล่า นี้ ล้วน แต่ ยัน ทุก เครื่อง ลาย คราม
 สำหรับ จำหน่าย แก่ คน ใน เมืองไทย นอกจาก นี้ พวก ป่อคุเกด ได้ ยัน ทุก
 ไหม กีย บ้าง ผ้า แพร ขาว บ้าง และ ผ้า แพร สี ค้าง ๆ บ้าง แพร สี ค้าง ๆ
 นั้น บาง พับ ก็ มี ดอกไม้ ทอง แต่ ดอกไม้ ทอง นั้น ก็ ทำ ด้วย กระจก ยัด ทอง
 ทั้ง นั้น นอกจาก ไหม และ ผ้า แพร นั้น พวก ป่อคุเกด ยัง ยัน ทุก กระ เต็ก
 สำหรับ ทำ กั๊ว เข็ม บ้าง ไม้ เมือง จีน บ้าง โกฎ หน้า เต้า บ้าง หน้า ตาล บ้าง
 ทองคำ บ้าง ใน สีน ค้า ค้าง ๆ ที่ ยัน ทุก เข้า มา ใน เมืองไทย นั้น คง จะ
 ได้ กำไร รวบรวม ๒๕ ถึง ๓๐ เปอร์เซ็นต์ ทุก อย่าง และ สีน ค้า ที่ คี ที่ ส้ม กว
 ร เขา ไป จำหน่าย ใน ประเทศ ฝรั่งเศส ได้ ก็ คง จะ ได้ กำไร อย่าง น้อย ๑๕๐
 เปอร์เซ็นต์

ข้าพเจ้า ได้ กล่าว ถึง เรื่อง ใหม่ มา ครัง ๑ แล้ว แต่ ส่วน ผ้า แพร นั้น
 ค่า แรง คน ทำงาน ใน เมือง จีน คง จะ เป็น ราคา ถูก มาก เพราะ ผ้า แพร
 ที่ ทอ อย่าง ดี และมี หน้า หน้า กั๊ว พับ ๑ ถึง ๑๘ หรือ ๒๐ ออชท์ ก็ เป็น ราคา
 เพียง ๖ หรือ ๗ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) เท่านั้น ผ้า แพร เหล่า นี้ พับ ๑ คง
 เป็น เนื้อ ผ้า ยาว ๗ หลา เท่านั้น มองซิเออร์ ค็อนซตันซึ กับ ข้าพเจ้า ได้
 ซื้อ ผ้า แพร ไว้ โดย ลงทุน ซื้อ เพียง ราคา ๑๐ ปอนด์ ๑๕ อัฐ (ฝรั่งเศส)
 ผ้า แพร นี้ ข้าพเจ้า ได้ บอก มองซิเออร์ ค็อนซตันซึ ไว้ ว่า ข้าพเจ้า จะ ต้อง การ
 ส่ง ไป ยัง ประเทศ ฝรั่งเศส เพื่อให้ ท่าน คุณ เป็น ทัว อย่าง แต่ มองซิเออร์

คอนซตันซ์ หาดังไม่กลับเอาไปขายเสียโดยมิได้ บอกให้ข้าพเจ้า ทราบดี
 ของอื่น ๆ ซึ่งได้ซื้อ ด้วย กัน เช่น ไม้เมืองจีน โกฎ้า เต้า หน้าตาลนั้น
 มอริเซอร์คอนซตันซ์ ก็เอาไปขายเสียโดยมิได้บอกให้ข้าพเจ้า ทราบดีเหมือน
 กัน แต่สำหรับของเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่ไ้ว่าอะไร เพราะเป็นของที่เสียได้ง่าย
 สินค้าต่าง ๆ ทั้งข้าพเจ้าได้ พรณนามานี้เป็น สินค้าที่ซื้อขายกันในเมืองนี้
 และข้าพเจ้า ก็ได้เลือกซื้อ แต่ ละ เพราะ ของ ที่ ดี ทั้ง นั้น แต่ ถึง กระนั้น
 ก็ได้ สิ้น เงิน ไป เพียง แสน แปด พัน ปอนด์ (ฝรั่งเศส) เท่านั้น แต่ ใน เรื่อง
 การค้าขายนี้ มอริเซอร์คอนซตันซ์ ได้ บอกไว้กับท่านราชทูตว่า มอริเซอร์
 คอนซตันซ์ ยัง รอ สินค้า ที่ จะ เข้า มา จาก เมือง เหล่า นี้ เป็น ราคา ถึง สาม
 ล้าน การ ที่ มี สินค้า เพียง เท่า นี้ คง ไม่ใช่ เพราะ พวก จีน ไม่ รู้ จัก การ
 ค้าขาย และข้าพเจ้า เชื่อว่า พอ ที่ จะ หาสินค้าได้ ทุก อย่าง เพราะ พวกจีน
 ไม่ใช่ บุคคล ที่ กลัว แก่ ความ เหน็ด เหนือ ทั้ง เป็น คน ที่ โง่ง อย่าง ที่ สุก
 และข้าพเจ้า เชื่อว่า ถ้า มี โอกาส แล้ว พวก จีน ก็ คง ขอมัวง ไป ын สุก โลก
 สำหรับ ที่ จะ ไป โง่ง เขา เพียง ๕ ธิฐุ เท่านั้น การ ที่ พวก จีน โง่ง เช่น นี้
 ก็ ไม่ได้ ยั ก ษ ย์ อย ่าง ไร หา มิ ได้ และ ถ้า จับ ได้ พวก จีน ก็ หัว เวระ เสีย เท่านั้นเอง
 ข้าพเจ้า สัม บอ ก ให้ ท่าน ทรา ว่า การ ค้า ขา ย ใน เมือง จีน เบ็ ก
 ได้ คน ทั้ง หลาย ค้า ขา ย ได้ ทั่ว ไป และ ถ้า ใคร ขอม เสีย ๑๐ เปอร์ เซนต์
 แล้ว ก็ ทำ การ ค้า ขา ย ได้ ทุก คน

ส่วน สินค้า เมือง ยี่ ปุ่น นั้น ไม่มี ตก เข้า มา เลย นอก จาก มา ใน
 เรือ ของ พระ เจ้า กรุง สยาม เท่านั้น ใน เมือง ยี่ ปุ่น ก็ ไม่มี สินค้า ะ ไร
 นอก จาก เครื่อง ลาย ความ เหน็ด ขยาบ เครื่อง เงิน เครื่อง ทอง และ ทอง แคนง
 เท่านั้น สินค้า เหล่า นี้ มี กำไร น้อย ไม่ เหมือน สินค้า เมือง จีน แต่

เหตุที่มีคนนิยมอยากไปค้าขายที่เมืองยี่ปุ่นนั้นก็เพราะเหตุ
ว่าสินค้าทุก ๆ อย่างที่เขาไปขายในเมืองยี่ปุ่นมีกำไรมาก แต่
เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้เกิดห้ามไม่ให้ค้าผ้ากำยและผ้าไหมต่าง ๆ ซึ่งทำ
ได้ถาวรค้าขายในเมืองยี่ปุ่นเสียขายเขินฮั้นมาก และเมื่อพ่อค้า
ในเมืองไทยซื้อสินค้าของเราแล้วก็นำสินค้านั้น ๆ ไปจำหน่ายที่
เมืองยี่ปุ่นทั้งสิ้น พวกยี่ปุ่นไม่ยอมให้คนที่ถือศาสนาคริสต์
เข้าไปในเมืองยี่ปุ่นเลยเขินฮั้นมาก จนที่สุดถ้าพ่อค้าคนใดเป็น
คริสต์เคียนแล้ว พวกยี่ปุ่นก็ไม่ยอมทำธุระด้วย ชาวต่างประเทศ
ที่เข้าไปค้าขายในเมืองยี่ปุ่นนั้น ก็มีแต่พวกฮอลันดาชาติเดียว
เท่านั้น แต่เขาพูดกันว่าพวกฮอลันดาต้องละศาสนาของตัวและ
ต้องเขียบบ่าไม้กางเขนเสียก่อนจึงจะเข้าไปค้าขายได้ แต่ทำ
อย่างไรข้าพเจ้าก็ไม่เชื่อ พวกฮอลันดาจะเขินฮั้นชาติสุนัขทำได้ถึง
เพียงนั้น

ในเมืองกังเกี้ยนนั้นราคาไหมยังกลับถูกกว่าในเมืองจินฮัก แต่
เนื้อไหมไม่สู้ดีเท่ากับไหมเมืองจิน ในเมืองกังเกี้ยนยังมีผ้าแพร
ต่าง ๆ ราคาแพงมาก และมีสมศเขียงกับทองคำด้วย เขาพูด
กันว่าถ้าว้าขายในเมืองกังเกี้ยนกลับได้กำไรมากกว่าไปค้าขายใน
เมืองจินเสียอีก และข้าพเจ้าได้ส่งสินค้าไปยังเมืองกังเกี้ยน
ราคาเก้าพันหรือหมื่นยอนต์ (ฝรั่งเศส) แล้วแต่ในชั้นนี้พ่อค้าหน้า
ข้าพเจ้าจึงจะได้รายงานให้ท่านทราบโดยละเอียด

ที่เมือง มาลีลา นั้นก็ พอจะ ทำการค้าขายได้ก็ แต่คน ทั้งหลาย
จะเข้าไปค้าขายในเมือง มาลีลา ไม่ได้ เว้นแต่พวก ฆอตุเกศและ
พวก แชน มัว จึง จะเข้าไปได้ เขาพูดกันว่า พระเจ้ากรุง สเปนไม่ได้
เข่น ขู่ระ กับ พวก ที่ อยู่ ใน เมือง มาลีลา นี้เลย เพราะ เหตุที่พวก นี้
ไม่ได้ถือ ศาสนาโรมันคาทอลิก

ข้าพเจ้าได้ ตรึก ตรอง ถึง การค้าขายในเมือง ทิมอร์ ซึ่ง จะทำ
ให้เรามีกำไร เช่นอื่น มาก ก็ว่าในเวลา นี้ผู้รักษา เกาะ ทิมอร์ แทน
พวก ฆอตุเกศนั้น ได้เกิดชอบ ต่อ ฆอตุเกศ จนถึง กับไม่ยอม ทำ การ
ค้าขาย กับ พวก ฆอตุเกศ แต่ กลับ มีความ รักใคร่ ชอบ พวก ฝรั่งเศส
เพราะ ฉะนั้นถ้าได้ทำ สัญญา กับ ผู้รักษา เกาะ ทิมอร์ แล้ว ก็ คง จะได้ง่าย
สัญญา นั้น ก็คือ ข้างฝ่ายเรา จะยอม ส่งของ เครื่อง ภาชนะ ที่ เขา จะ ต้อง
การ ทุก ๆ ปี กล่าวคือ ผ้าดิบ ซึ่ง มาจาก ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย บ้าง จีน บ้าง
บ้าง กระสุนปืน บ้าง แต่ปืนกับ กระสุน ปืนนั้น จะต้องส่ง เป็น จำนวน
น้อย เพื่อ ช้อง กัน ไม่ได้ เป็น ของ ต้อง ค้าไปก็ได้ นอกจากนี้ ผู้รักษา
เกาะ ทิมอร์ คง จะ ต้อง การ ของ เครื่อง คั่ว บ้าง หมวก บ้าง และ ผ้า
สำหรับ คัด เสื้อ บ้าง ข้างฝ่ายผู้รักษา เกาะ ทิมอร์ จะ ได้ สัญญา ยก
ทองคำ และ ไม้จันทน์ ให้แก่เรา ถ้าเรื่อง นี้ได้ จัด การ สำเร็จไปได้ ก็
คง จะ ทำให้ บริษัทได้กำไร กว่าปี ละ แสน แพร่ง ทุก ๆ ปี และ เป็น เรื่อง
ที่ไม่ยากเท่าไรนัก ด้วย เพราะ ถ้า จะ ส่ง เรือ เล็ก ๆ ไป สอง หรือ สาม
ลำ ทุก ๆ ปี ก็ พอ แล้ว และ เรือ นี้ ก็ คง จะ ค้าขาย เพิ่ม ต้นทุน ขึ้น อีก
เท่า ตัว เช่นนี้ แต่เป็นข้อนำประหลาดกว่า เหตุใดในเมืองไทยจึงได้นิยม

ไม้จันทน์ ก็นึก ถ้าเรามีแต่ไม้จันทน์ ฉะเพาะแต่เราฝ่ายเดียวแล้ว เรา
ก็จะเอาไปขายเมืองจีนได้ง่าย ไม้จันทน์ก็มีในเมืองไทยเหมือนกัน แต่
เป็นไม้ไม่สู้จะดี สู้ไม้จันทน์ทางเกาะติมอร์ไม่ได้

การค้าขายทางเกาะบอมโบก็เหมือนกัน แต่เมื่อเร็วๆ นี้
เอง มองซิเออร์คอนซตันซ์ได้บอกแก่ข้าพเจ้าว่า การค้าขายทาง
เกาะบอมโบไม่ดีขึ้นได้ แต่ที่มองซิเออร์คอนซตันซ์พูดเช่นนั้น
บางทีจะเพี้ยนด้วย เหตุที่มองซิเออร์คอนซตันซ์รักข้าพเจ้ามากนัก จน
ถึงกับไม่อยากให้ข้าพเจ้าไปต่างที่ จะเพี้ยนได้ อีกนัยหนึ่งก็คือมอง
ซิเออร์คอนซตันซ์ไม่ต้องการให้ข้าพเจ้าไปเมืองนครศรีธรรมราชและ
เมืองสงขลา เพราะเกรงว่าข้าพเจ้าจะไปทำการค้าขายติดต่อกัน
ขึ้นได้ สมค้าที่ส่งเข้าไปเกาะบอมโบนั้น มีแต่ผ้าดิบซึ่งมาจาก
ฝั่งคอรัมมันเดล เครื่องลายครามเพื่อหยาบ และ กระดาษเหล็ก
สำหรับทำครีว และของที่จะได้จากเกาะบอมโบนั้น ก็มีทองคำ
และเพชร แต่เพชรนั้นเป็นเพชรที่คืดที่สุด ทางฝ่ายทิศตะวันออก
จะหาเพชรที่คืดเท่ากับเพชรเกาะบอมโบไม่ได้ ถึงมองซิเออร์คอนซ
ตันซ์จะพูดว่า การค้าขายกับเกาะบอมโบเป็นการที่ไม่ดีหากำไร
ไม่ได้ก็จริง แต่ข้าพเจ้าทราบแล้วว่าในปีนี้เอง มองซิเออร์คอนซตันซ์
ได้ค้าขายกับเกาะบอมโบและได้มีกำไรถึง ๒๐๐ เปอร์เซนต์ และ
ฝ่ายพระเจ้ากรุงสยามก็ได้ไปตั้งห้างที่เกาะบอมโบนั้นแล้ว ทำเล
ที่คืดที่สุดในเกาะบอมโบนี้ เป็นเมืองที่เรียกกันว่า บันคามาชิน ซึ่ง

อยู่ข้างฝั่งทิศใต้ของเกาะ เมื่อเราได้แวะไปที่เกาะ บอนนีโอ นั้น พวกชาวเกาะได้ต้อนรับเราอย่างดี เพราะ พวกนี้กลัวและเกลียดพวกฮอลันดา นัก

ในเมืองต่าง ๆ อันอยู่ใกล้เคียง กับเมืองไทย นั้น ยังมีเมืองซีกหลายเมือง ที่พอ จะ ทำการ ค้าขายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ ซึ่ง จะทำให้ได้กำไร เป็นอันมาก ทั้ง จะ หาของ ค้ำ ก็ ได้ด้วย เป็นอันมาก เมืองเหล่านี้ คือ เมืองญวน เมืองเขมร เมืองลาว และ เมืองมอญ ในเมืองเหล่านี้ ล้วน แต่ เป็นแห่ง ที่มีของ ค้ำ ทั้ง นั้น และ ของ ค้ำ ในเมืองเหล่านี้ ก็ ซื่อขาย กัน เป็น ราคา เพียง ๘๘ สตีกเงินเท่านั้น ถ้า จะคิด ความ น้ำหนัก ที่ ใช้ กัน ในเมือง ฝรั่งเศส ก็ เพียง ๓๒๒ อองซ์ และถ้า จะ คิดเป็น ราคาเงิน ก็ ตก อยู่ ในราว ๕๔ ปอนด์ (ฝรั่งเศส) เท่านั้น นอกจากนี้ ยัง จะ ได้กำไร จาก สินค้า ต่าง ๆ ที่ ส่ง เข้าไป จำหน่าย ในเมืองเหล่านี้ อีก เป็นอันมาก

ตามที่ ข้าพเจ้า ได้บรรยาย มา นี้ เป็น สินค้า ที่ พอ จะ ทำการ ค้าขาย ในแถบ เหล่านี้ ได้ เพียง เท่า นี้เอง

ใน ส่วน สินค้า ที่จะ ยืน ทุก มาจาก ประเทศ ฝรั่งเศส นั้น ข้าพเจ้า เห็นว่าไม่ จำ เป็น จะ ต้อง มีอะไร ก็ มาก น้อย ผ้า ต่าง ๆ ที่ ข้าพเจ้า เขา มา ด้วย นั้น เป็น ผ้า เนื้อ ก็ เกิน ไป ไม่ เหมาะ แก่ เมือง เหล่านี้ ถ้า จะ เขา ผ้า มา จำหน่าย ในเมือง เหล่านี้ แล้ว จะ ต้อง เป็น ผ้า เนื้อ สบาย สี ต่าง ๆ ทุก สี และ ต้อง มีผ้า เชื้อ สี ต่าง ๆ เหมือน กัน นอกจากนี้ ยัง จะ ต้อง เป็น ผ้า กระ รุก กระ จิก เช่น ผ้า ริ บัน และ ผ้า ต่าง ๆ เว้น แต่ ผ้า แพร ต้อง

มีหมวดต่าง ๆ ดุงเท้าแพรวอย่างเห็นละเอียด เครื่องอาหาร ของ
 รัชประทานต่าง ๆ และของที่สำคัญที่สุดที่ รัช จำหน่ายได้ ก็คือ
 เครื่องคัมต่าง ๆ เมธิ์นี้เองได้มีเรือของ พระเจ้ากรุงซัง กฤษ เจ้า
 มาในเมืองไทย ลำ ๑ ไม่ได้ขึ้นทุกของ อย่างอื่น นอก จากเครื่อง รัช
 ประทาน และเครื่อง คัมเท่านั้น และของ ที่เรือ ลำ นี้ ได้ขึ้นทุก มา
 ข้าพเจ้า เชื่อว่า คง รัช จำหน่ายไทย มีถ้าไรไม่ ต่ำ กว่า สามร้อย หรือสี่ร้อย
 เปอริเซ็นต์เปนแน่

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

